

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

11 заседание, петък, 15 януарий 1916 г.

(Открито отъ председателя д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне).

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Г. Секретарьтъ ще провѣри по списъка г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се види кои присѣдствуватъ и кои отсъдствуватъ.

Секретарь М. Зелковъ: (Прочита списъка). Отсъдствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Иванъ Ангеловъ, Димитъръ Арnaudовъ, Иванъ Багаровъ, Георги Генковъ, Иванъ Гешовъ, Василь Димчевъ, Константинъ Досевъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Желевъ, Шакиръ Зюмриевъ, Йорданъ Поповъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралѣевъ, Василь Карапанджовъ, Данаилъ Моневъ, Стайко Нѣмски, Александъръ Пенчевъ, Иванъ Г. Поповъ, Георги Проуковъ, д-ръ Паскалъ Табурновъ, Теодоръ Теодоровъ, д-ръ Андрей Ходжовъ и Крумъ Чапрашиковъ).

Прѣдседателъ: Отъ 245 народни прѣдставители отсъдствуватъ 23; на лице сѣ 222. Значи, има достатъчно число, за да се счита засѣданието за законно.

Съобщавамъ, че съ днешното си засѣдание народното прѣдставителство влиза въ втората половина на втората редовна сесия.

Разрѣшени сѣ отъ прѣдседателството следующитѣ отпуски:

На плѣвския народенъ прѣдставитель г. Недѣлчо Георгиевъ 4-дневенъ отпускъ за 16, 18, 19 и 20 т. м.

На пловдивския народенъ прѣдставитель г. Сжбо Георгиевъ 5-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 11 до 15 т. м. включително.

На плѣвския народенъ прѣдставитель г. Бешко Дуновъ 4-дневенъ отпускъ за 15, 16, 18 и 19 т. м.

По поводъ писмото, което изпрати прѣдседателството съ пожертвуванията на народнитѣ прѣдставители на комитетъ за топли дрехи на войницитѣ, получи се отъ сщия комитетъ писмо, съ което се изказва искрена благодарностъ на народнитѣ прѣдставители за пожертвуванията, които сѣ направили.

Отправено е едно питане отъ пловдивския народенъ прѣдставитель Василь Коларовъ, отъ плѣвския народенъ прѣдставитель Тодоръ Луковъ и отъ бургаския народенъ прѣдставитель Георги Поповъ до бюрото на Народното събрание съ слѣдующето съдържание: (Чете)

Т. Луковъ: Искамъ думата за едно обяснение.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Т. Луковъ: Г. г. народни прѣдставители, отъ текста на чл. 96 на конституцията се вижда, че въ случай, когато

се касае до прѣслѣдването на единъ народенъ прѣдставитель прѣзъ врѣме на сесията и 5 дена прѣди откриването и 5 дена слѣдъ закриването ѝ, нито сѣдебнитѣ учрѣждения, нито която и да било властъ въ страната могатъ да правятъ избори по въпроса: трѣбва ли да се сезира Народното събрание съ въпроса за прѣслѣдването на единъ народенъ прѣдставитель или не. Чл. 96 на конституцията е повелителенъ и не търпи никакви други тълкувания. Това не само се вижда отъ чл. 96, който изрично заповѣдва, въ случай че стане нужда отъ бързо разпореждане за арестуването на нѣкой народенъ прѣдставитель прѣзъ врѣмето, за което този членъ говори, това арестуване може да стане само при конкретно посоченитѣ случаи въ чл. 96, — когато се касае, както въ французката конституция е казано, за flagrant délit или когато, по нашата конституция, се касае за най-тежки прѣстѣпления, т. е. за прѣстѣпления, за които се налагатъ най-тежки наказания, прѣдвидени въ криминалнитѣ закони. — А нѣма споръ върху това, че най-тежитѣ наказания, прѣдвидени въ нашитѣ закони сѣ двѣ: доживотенъ затворъ и смъртно наказание. Но и въ тѣзи случаи конституцията казва, че за затварянето на народенъ прѣдставитель се съобщава незабавно на Народното събрание, безъ разрѣшението на което народниятъ прѣдставитель не може да бѣде въ никой случай тегленъ подъ сждъ. Е добръ, освѣнъ язонотата на текста на конституцията, ние имаме и едно изрично указание за мнѣнието на Събранието, което е гласувало правилника за вжтрѣшния редъ на българското Народно събрание. Въ чл. чл. 86 и 87 на този правилникъ, като се говори за подобни случаи, изрично се казва, че разрѣшението за затварянето на народенъ прѣдставитель трѣбва да се вземе отъ Народното събрание, а въ случай, че то се налага като бърза мѣрка, извънредно важна и неотстранима по указанитѣ конкретни случаи въ чл. 96 на конституцията, за това се съобщава незабавно, не само на бюрото на Народното събрание, но на самото Народно събрание. Е добръ, въ нашето питане ние чухте, че се касае до прѣслѣдването на парламентарната група на работническата социално-демократическа партия, която прѣди мобилизацията, поради извънредно важнитѣ събития, които се развиваха въ страната, каза своето мнѣние, тъй като многократно бѣше го казвала, било съ позиви или манифести, било съ своя вѣстникъ, било отъ трибуната на Народното събрание, било на маса събрания, които станаха прѣди мобилизацията, съ разрѣшение на командантитѣ, на военнитѣ власти и подъ тѣхния контролъ. За единъ подобенъ позивъ нашата група е подхвърлена на сѣдебно прѣслѣждане. Това сѣдебно прѣслѣждане се развива така: то започва веднага слѣдъ мобилизацията; то се разви послѣдователно до момента, отъ който ние станахме неприкосновени, но то

продължава и слѣдъ тоя моментъ, безъ да се сезира Народното събрание съ въпроса за самото прѣслѣждане. Наши другари бѣха арестувани. Тѣ сж пуснати подъ гаранция. Гаранции за нѣкои отъ тѣхъ се прѣдстави тогава, когато вече бѣха неприкосновени, а на нѣкои отъ тѣхъ гаранции не се вземаха заради това, защото бѣше съвсѣмъ ясно, че ще се потъпче конституцията; обаче, държатъ ги така до момента, когато сесията ще се прѣкрати, за да ги взематъ веднага въ арестъ. Но има по-важно нѣщо: нашето дѣло съ обвинителен актъ отъ прокурора на мѣстния военнополови съдъ, се внася въ самия съдъ. Слѣдователно прѣслѣждането отива и до сѣдене на народни прѣдставители, защото за всички е ясно, че внасянето на обвинителен актъ отъ страна на прокурора въ съда и даване ходъ на този актъ отъ самия съдъ, е първата стѣпка за сѣденето на народнитѣ прѣдставители, които се прави прѣди самото сѣдене; обаче, тая мѣрка по никой начинъ не може да се прѣдприеме безъ изричното съгласие на Камарата. Ние сезирахме за всичко това прѣдседателството на Народното събрание писмено двукратно, но прѣдседателството и досега, до колкото знамъ — ще видимъ какво ще отговори — не е направило необходимото, за да сезира Народното събрание съ въпроса за нашето прѣслѣждане. Въ нашето питане ние обърнахме вниманието на прѣдседателя и върху това, че отъ прокурора е внесенъ въ съда и обвинителен актъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ако се касаеше само до нашата група, ако на нашето прѣслѣждане може да се погледне по единъ или другъ начинъ, въ никой случай, обаче, не може да се игнорира отъ Народното събрание и отъ неговото прѣдседателство по-важния въпросъ отъ този за нашето прѣслѣждане, а именно, въпросътъ за неприкосновеността на народния прѣдставител и въпросътъ за цѣлостта на Народното събрание. Защото, ако една политическа, една парламентарна група, може да бѣде всецѣло взета и прѣслѣждана за излагане нейнитѣ възгледи върху събитията, за нейната политическа мисль, ако вие приемете, че всѣка една отъ парламентарнитѣ групи, заради нейната програма, може да бѣде всѣки пѣтъ хваната отъ единъ полени прокуроръ и турена подъ прѣслѣждане, вие чисто и просто, приемате, че цѣлостта на Народното събрание е увиснала на конецъ и че тя не съществува, освѣнъ тогава, когато полевитѣ прокурори благоволятъ да я разрѣшатъ. Защото полевитѣ прокурори биха могли да повдигатъ прѣслѣждане заради програмитѣ на тѣзи групи, всѣки пѣтъ, когато стане удобно на военната власть — а очевидно е, че ние сме подъ военна диктатура, изглежда, че и слѣдъ мира ще бѣдемъ подъ такава — и по тоя начинъ, безъ всѣкакво освѣдомление на Народното събрание, безъ всѣкакво отнасяне до него за разрѣшаване на съдебното прѣслѣждане, да направи дори физически не-съществуващо Народното събрание.

Ето защо въпросътъ е извънредно важенъ и ние искаме съ него да бѣде сезирано народното прѣдставителство.

А, г-да, вие наблюдавате, че отъ нѣколко врѣме насамъ тукъ липсватъ народни прѣдставители, че тѣхнитѣ имена въ списъка, понеже не сж разписани въ тоя списъкъ като присѣствающии тамъ, дѣто се разписваме ние, не се поменуватъ, че слѣдователно, има хора, които отсъствуватъ отъ тукъ и за които ние знаемъ, че се намиратъ подъ прѣслѣждане. Ние оставяме настрана въпроса за това, трѣбва ли тия хора да бѣдатъ прѣслѣждани или не? По тоя въпросъ ние считаме, че Народното събрание трѣбва да бѣде сезирано, и когато това стане, ние ще се произнесемъ. Обаче ние не можемъ да не споменъ тукъ, че е опасно вземането по този начинъ на народнитѣ прѣдставители и арестуването имъ. Впрочемъ, ние не знаемъ, дали се касае за едно арестуване; казватъ, че тѣ се намиратъ въ извънстенъ хотелъ, че тѣ, слѣдователно, не се намиратъ въ Централния затворъ, както други обвиняеми, или въ нѣкой полицейски участъкъ, а се намиратъ въ единъ своеобразенъ арестъ, който не е прѣдвиденъ отъ нашитѣ закони.

Прѣдседателъ: По питането, г. Лукановъ.

Г. Лукановъ: Да, питането е за неприкосновеността на народния прѣдставител, и азъ говоря по това. — Въ всѣки случай, ние знаемъ, че има народни прѣдставители, които, макаръ и въ хотелъ, при много добра обстановка, или въ болница, добръ гледани отъ нѣмски и турски лѣкари, турени сж тамъ подъ стража по единъ начинъ, който не е допуснатъ нито въ нашата конституция, нито въ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, нито въ нѣкой български законъ. Азъ ви казахъ, че въпроса за

тѣхното прѣслѣждане ние сега не желаемъ да откриваме. Какво ще гласуваме ние по този въпросъ, то е една работа отдѣлна. Но тоя фактъ показва, че на неприкосновеността на народното прѣдставителство у насъ се гледа по сѣмъ начинъ, по който изобщо се гледа на закоността въ страната. Така, напр., е и съ цензурата на Народното събрание. По този въпросъ ще имаме случай, може би, да се изкажемъ по-надълго. А ако има хора отъ страна, които искатъ да гледатъ на цѣлостта на Народното събрание, на неговата неприкосновеност, по начинъ полевии, по начинъ не конституционенъ, не може да се допусне то само да гледа на своето положение, на своята цѣлост, на своята неприкосновеност по единъ такъвъ начинъ. Ето защо, понеже двукратно, писмено сезирахме прѣдседателството съ въпроса, който чухте и който азъ обяснихъ накратко тукъ, ние искаме да вземете, както вие отъ прѣдседателството, така и вие, народни прѣдставители, отношение, позиция по въпроса за цѣлостта и неприкосновеността на Народното събрание за миналото, досегашното, за настоящето и за утѣшното.

Такива сж пунктоветѣ на нашето питане.

Г. г. народни прѣдставители! Тоя въпросъ въ настояще врѣме става отъ колосално значение. Народниятъ прѣдставител е туренъ подъ цензура. Рѣчта на г. министъръ-прѣдседателя е изхвърлена отъ цензора, рѣчта на г. министъръ Тончева сжщо се цензурира; народътъ има не само скжсани врѣзкитѣ си съ своята армия, но има скжсани врѣзкитѣ си и съ своето прѣдставителство.

Г. Кирковъ: Парламентътъ изгубва смисъла на своето съществуване.

Нѣкои отъ крайната лѣвица: Да.

Г. Кирковъ: Само хора и партии, които не се интересуватъ за страната и за нейното бъдаще, могатъ така да дѣйствуватъ.

Прѣдседателъ: Моля, г. Лукановъ, свършете, понеже врѣмето за питаня минава. Не се горещете.

Г. Лукановъ: Ние очаквахме г. прѣдседателъ да се сгорещи по този въпросъ самъ, безъ да го сезираме ние, и много отпадна. Но понеже той не само не се сгорещи, но и не се подвиги по този въпросъ, нѣма защо да се сѣрди, когато ние се горещимъ тукъ за цѣлостта на българския Парламентъ.

Г. Кирковъ: Това е борба.

Г. Лукановъ: Ние искаме да знаемъ, г. г. народни прѣдставители, дали въобще ще се намѣрваме въ единъ парламентъ, или въ едно театро, въ едно прѣдставление, което служи за заблуда на народа.

Г. Кирковъ: Капитани и подпоручици цензуриратъ рѣчитѣ ни да знае българскиятъ народъ! Конституцията е унищожена съ единъ правилникъ, подписанъ отъ нѣкой си Жековъ. Нито е миналъ даже прѣзъ Министерския съветъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, оставете ме да Ви отговоря на питането, което се отправя.

Наистина, още на 19 октомврий 1915 г. е подадено заявление отъ г. г. народнитѣ прѣдставители на социалдемократическата парламентарна група, съ което се оплакватъ, че софийскиятъ военнополови слѣдовател е образувалъ слѣдствено дѣло противъ тѣхъ и съ което искаха отъ прѣдседателството да суспендира това дѣло, защото се намираме въ сесия.

Къмъ това заявление, господата сж приложили и прѣписъ отъ оная статия, за която сж били теглени подъ слѣдствие. Азъ считамъ за нужно — може всички да не сж я чели — да прочета тази статия, прѣди да отговоря на точкитѣ, изложени въ питането. Тя гласи: (Чете)

„Правителството, което подъ булото на неутралитета, подготвяше тайно вкарването на България въ европейската война, разкрива вече своитѣ намѣрения. То разгласява турско-българското споразумѣние, съ което България е безвъзвратно гласната въ лагера на една отъ ювощитѣ групировки — въ тоя на Австро-Унгария и Германия. Едновременно правителството открито заявява, че е настѣпилъ за България моментътъ да дѣйствува. За тая цѣль то вече явно напуска неутралитета.

„Дните на мира в България са прочетени. Още ранитъ не са зараснали на българския народъ отъ едногодишната катастрофална война и ето че го тласкатъ въ нова още по-кръвопролитна и по-гибелна война. Цѣла година вече какъ и двата буржвазни блока, германофилискиятъ и русофилскиятъ, подкопаватъ мира и подготвятъ войната. Най-подиръ тѣ могатъ да се поздравятъ съ успѣхъ: България е надъ пропастьта на нова война.

„Какво ще ни донесе войната, въ която правителството е рѣшено да хвърли българския народъ? Въ тая война България ще воюва съ двѣ балкански държави: Сърбия и Гърция и противъ четири велики сили: Русия, Англия, Франция и Италия. Защото не само Сърбия, но и Гърция владѣе македонски земи, отъ които тя не отстъпва нито педя. Отъ друга страна, силитъ на Сѣлашенето, които владѣятъ съ своята флота брѣговетъ на Балканския полуостровъ, се готвятъ да нахлуятъ съ армитъ си въ Македония. Най-послѣ австро-германскитъ войски сѣщо се готвятъ да прѣгзаятъ Дунава и да навлѣзатъ прѣзъ Сърбия въ Балканитъ. Влизането на България въ войната ще бѣде сигналъ за общо чуждо нашествие, то ще запали Балканитъ, ще ги прѣвърне въ театъръ на европейската война, балканскитъ земи ще бѣдатъ опожарени и опустошени, балканскитъ народи — завладѣни и подѣлени.

„Но не по-друга участъ готви за България и политиката на русофилската опозиция. Тя иска война срѣщу Турция, която ще бѣде едновременно война срѣщу Австро-Унгария и Германия и която ще ускори нахлуването на австро-германскитъ войски въ Балканитъ. Народняци, цанковисти, демократи, радикали, земеделци и общодѣлци днесъ викатъ: България съ свои сили да завладѣе Цариградъ, да го поднесе на руския царъ и да спаси отъ погромъ деспотическа Русия. Тѣмъ и окото не трѣбва прѣдъ очевиднитъ гибелни послѣдци отъ такава безумна кървава авантюра. А тия послѣдци сѣ: прѣнасяне голѣмата война въ наша земя, чужда окупация на Балканитъ, страшни кръвопролития, дълбока мизерия и черно робство за работническа класа и народнитъ маси.

„За да завлѣкатъ българския народъ въ войната, властниците водиха пазарлъци задъ гърба му, криха истината и днесъ си служатъ съ нова измама. Тѣ заблуждаватъ, че никаква опасностъ не заплашва България откъмъ Ромъния. Ала чокыйска и капиталистическа Ромъния дебне момента, за да повтори разбойническия си походъ отъ 1913 г. Погледитъ на Ромъния, която не може да мисли за компенсации отъ своитъ силни съсѣди Австро-Унгария и Русия, сѣ обрнати къмъ България и отъ нея тя възнамѣрява да загуби нова плячка. Австро-Унгария и Германия, които съ тайни договори отъ прѣди тридесетъ години сѣ общали на Ромъния българскитъ земи до Камчията и Янтра най-малко иматъ интересъ да разятъ България отъ тоя новъ грабежъ.

„Нашитъ властници, съ своята политика за реваншъ и за завоевания опълчаватъ противъ България цѣлъ свѣтъ отъ врагове. Тѣ подготвятъ сигурна и много по-ужасна катастрофа за българския народъ отъ прѣживѣваната въ 1913 г. Новата война на Балканитъ отваря вратитъ имъ за чужди завоеватели, които започнаха европейската война за Пролититъ и за подѣбата на Балканитъ. Веднѣжъ влѣзли и настанили се въ тѣхъ, тѣ вече не ще излѣзатъ отъ тамъ. Войната ще се свърши съ завладѣването на балканскитъ народи отъ голѣмитъ империалистически държави. Защото и тогава, когато Сѣлашенето или Сѣюзътъ би създали една „велика“ България, за смѣтка на съсѣднитъ балкански държави, тя ще остане въ постоянна вражда съ своитъ съсѣди и ще се прѣвърне въ колония, която ще служи на стодвадесетъ милионната Австро-германска съюзна империя или на двѣстъ милионната деспотическа Русия за мостъ къмъ Цариградъ и Пролититъ.

„Ето каква участъ готвятъ за България голѣмитъ патриоти отъ правителствената коалиция и опозиционния блокъ. Но може ли да се очаква друго отъ ония, които, подкупени съ чуждо злато и раздѣлени на хайдушки тайфи, днесъ сѣ плъзнали изъ цѣлата страна да спекулиратъ, да закупватъ хранитъ, да ограбватъ работната маса и да трупатъ милиони отъ нейния залькъ? Буржоазнитъ германофилски и австрофилски котери се борятъ не за интереситъ и свободитъ на българския народъ, а за плячката, смѣквана отъ гърба му. И тѣ, подкупени, единитъ и другитъ сѣ готови да прѣдизвикатъ гладъ и граждански междуособици въ страната, за да се нагребятъ по-добрѣ и да улеснятъ постигането пълкенитъ завоевателни планове на руския деспотизъмъ и германския империализъмъ.

„Политиката на правителствената коалиция и опозиционния блокъ опълчва противъ България всичкитъ и съсѣди,

разединява балканскитъ държави и ги прѣвърща въ готови жертви на капиталистическитъ империи. Ако балканскитъ държавици не изгонятъ отъ себе си лудостта, всѣка отъ тѣхъ да става „велика“ и да добива хегемония отъ Балканитъ, тѣ ще бѣдатъ поотдѣлно прѣгзани и завладѣни отъ великитъ сили. Войнитъ между балканскитъ държави ползуватъ не тѣхъ, а враговетъ имъ. Въ 1885 г. биде бита Сърбия. Въ 1897 г. биде бита Гърция. Въ 1912 г. биде бита България. Ако балканскитъ държави се хвърлятъ въ нова война, която ще вкара чуждия завоевателъ въ сърдцето на Балканитъ, тѣ всички ще бѣдатъ бити, разорени и поробени!

„Противъ тая прѣдателска и народоубийствена политика на българската буржоазия и монархизма, Работническата социал-демократическата партия се бори отъ началото на европейската война съ най-голѣма енергия. Работническата класа, подкрѣпена отъ широкитъ народни маси, въ хиляди събрания, свикани многократно въ цѣлата страна, протестира противъ войната и заявя високо единодушната и твърда воля на българския народъ да запази мира и да живѣе въ братско споразумение съ своитъ съсѣди. Днесъ самѣ една шепа политически авантюристи, подкупени патриоти и държавници, лакоми гешефтери и спекуланти, сплотени около една алчна за власт, богатства и блѣсъкъ династия, сѣ, които тласкатъ българския народъ противъ неговата воля въ войната. И правителството, за да постигне тая цѣлъ, унищожи всички политически свободи, забрани събранията и съ подкрѣпата на русофилската опозиция, въведе най-мракобѣсна цензура, погази и погребѣ послѣднитъ останки отъ конституцията.

„Въ днешния сѣдбоносенъ часъ ние отново се обрѣщаме къмъ работническата класа, къмъ всички експлоатирани, потиснати и онеправдани, къмъ всички, за които войната ще донесе жертви, разорение, мизерия, бѣдствия и апелираме къмъ тѣхъ да се сплотятъ още по-многобройни и по-тѣсно подъ знамето на социалдемократията, за да продължатъ съ нови сили борбата за мира и за балканската федеративна република — единствениятъ спасителенъ изходъ за балканскитъ народи. Ние, социалдемократическитъ народни прѣдставители, протестираме най-високо противъ готвящото се прѣстъпление съ върховнитъ интереси и свободи на нацията! Правителството и опозицията отхвърлиха нашето прѣдложение въ Народното събрание, съ което искаме балканскитъ парламенти веднага да влѣзатъ въ прѣговори за постигането на единъ общъ политически и икономически балкански сѣюзъ, независимъ отъ великитъ сили и насоченъ, като осигури защитата на балканскитъ народи отъ общитъ имъ врагове, да постави граничитъ основи на републиката на балканитъ. Днесъ ние заявяваме, че тежката отговорностъ, за приближаващата катастрофа всецѣло пада върху буржоазията и монархизма. Ние протестираме най-високо противъ тайнитъ династически и дипломатически сѣлки, съ които правителството води страната къмъ гибель, и искаме то веднага да свика Народното събрание, за да се чуе гласа и волята на българския народъ. Ние искаме незабавно да бѣдатъ вдигнати военното положение, цензурата, забраната на събранията и всички ограничения на свободата. Ние искаме да се обуздаатъ вилнѣющитъ хайдушко-спекулантски тайфи, като веднага се конфискуватъ всичкитъ запаси отъ храни и необходими за живота прѣдмети, като се организира продажбата имъ по нормални цѣни и се осигури изхранването на безработнитъ и гладуващитъ.

„Ние заявяваме, че нищо не дѣли балканскитъ народи и че това, което ги хвърля въ взаимнозвѣрнителни войни, то сѣ капиталистическитъ и династическитъ интереси на владѣющитъ класи и династии. Спасението на балканскитъ и европейскитъ народи отъ бушуващата всѣсвѣтска война, е въ събарянето капитализма и неговитъ съпътници: милитаризма и империализма. А това ще се постигне съ непримиримата революционна класова борба на пролетаритъ отъ всички страни, сплотенъ чрѣзъ международната солидарностъ. Прѣзъ граничитъ ние подаваме братска ръка на работницитъ въ Сърбия, Ромъния, Гърция и Турция и заедно съ цѣлокупния български пролетариятъ извикваме:

„Долу войната!

„Да живѣе мирътъ! Да живѣе международната работническа солидарностъ! Да живѣе Балканската федеративна република! Да живѣе освободителниятъ революционенъ социализъмъ!“

Това е статията, за която казватъ господата, че сѣ теглени подъ сѣдствие отъ военния сѣдъ, приложена къмъ заявлението.

Председателството намъри, че то не е компетентно да спира съдебните дѣла, заведени по единъ или другъ начинъ срѣщу лица, които наистина сѫ народни представители, но които вънъ отъ заседанията на Събраниято и вънъ отъ петъ дена прѣди започването имъ сѫ граждани, които отговарятъ еднакво прѣдъ съдебните власти за своите дѣйствиа. Заради това, председателството намъри себе си за некомпетентно да иска отъ съдебните власти да спратъ съдебните, още повече, че това му не налага никой законъ — нито правилникътъ за вътрѣшния редъ на Народното събрание, нито конституцията.

Слѣдъ това се получи друго едно заявление отъ същите господа, съ което се оплакватъ, че не съмъ далъ ходъ на заявлението имъ. На туй заявление председателството е сложило слѣдната резолюция: (Чете) „Отъ чл. 96 на конституцията ясно се разбира, че народните представители не могатъ да бѣдатъ затваряни и сѣдени петъ дена до отварянето и прѣзъ всичкото врѣме, докль траятъ заседанията. Съ това законодателъ е искалъ, безспорно, да се не спъватъ работитѣ на Народното събрание. Въ случая, понеже заседания нѣма и въ всѣко друго врѣме народните представители не сѫ освѣтѣ граждани на общо основание, то искането да се спре прѣслѣждането, чрѣзъ изискване дѣлото отъ прокурора, не може да се уважи.“

Докладвамъ това, прѣди да отговоря окончателно на питанието, защото господа въ питането си се оплакватъ, че председателството не е направило никакви постѣпки.

Сега, чл. 96 — може би нѣкои отъ васъ да нѣматъ на рѣка конституцията — гласи: (Чете) „Членовѣтѣ на Народното събрание петъ дена до отварянето и прѣзъ всичкото врѣме, докль траятъ заседанията, не могатъ да бѣдатъ затваряни и сѣдени, освѣнъ въ случаитѣ, когато они се обвиняватъ за прѣстѣпления, за които се налагатъ по криминалния законъ най-тежки наказания. Въ тия случаи за затварянето трѣбва незабавно да се яви на Народното събрание, само съ разрѣшението на което може да стане те глението на сѣдъ“. По поводъ на чл. 96 отъ конституцията, сѫ поставени и чл. чл. 86 и 87 отъ правилника, които се цитиратъ въ самото питане. Тѣ гласятъ: (Чете) „Чл. 86. Искането да се задържи подъ стража единъ прѣдставителъ въ врѣме на сесия се отправя до прѣдседателя на Събраниято, който го съобщава въ първото заседание на послѣдното. Книжата по искането се пращатъ веднага и безъ разискване въ комисията по Министерството на правосъдието, за да се произнесе, дали има основание за уважение на искането. Докладътъ на комисията се представя на Събраниято въ опрѣдѣления отъ него срокъ. — Чл. 87. Когато единъ прѣдставителъ е задържанъ прѣди отваряне на сесията или прѣзъ врѣме на послѣдната, книгата за задържанетъ се съобщаватъ незабавно на Народното събрание за разглеждане основателността на задържането.“

Сега, както виждате, г. г. народни прѣдставители, ние имаме едно недоразумѣние съ господа, които правятъ питането. Тѣ казватъ: въ течение на сесията или слѣдъ като се открие сесията и 5 дена до отварянето ѝ, съгласно чл. 96 отъ конституцията. Понеже председателството чете друго чл. 96 отъ конституцията, както е напечатанъ, а именно: „Петъ дена до отварянето и прѣзъ всичкото врѣме, докль траятъ заседанията, не могатъ да бѣдатъ затваряни“ затуй председателството съжалява, че не може нищо да помогне на господа, които сѫ на свобода, които сѫ прѣслѣждани по-рано отъ петъ дена прѣди отваряне на Събраниято. Ние нѣмаме никакво извѣстие отъ съдебната власть. Тѣ сѫ привлѣчени подъ слѣдствие, може би, по-рано, както казватъ въ самото си заявление, отъ 5-тъхъ дена прѣди отварянето на заседанията. Тогава председателството не може да направи никаква постѣпка, защото чл. 96 отъ конституцията запрѣщава. Отъ друга страна, председателството не може да постѣпи и по чл. 86 отъ правилника, защото не е исканно отъ съдебната власть задържането на нѣкои народни прѣдставители — съ такова извѣстие то не е сезирано. А тамъ изрично е казано: „Искането да се задържи подъ стража единъ прѣдставителъ въ врѣме на сесия се отправя до прѣдседателя на Събраниято“. Такова искане досега не е постѣпило.

И азъ мисля, че г. г. народните прѣдставители отъ Социално-демократическата партия, при тѣзи обяснения, ще се съгласятъ, че председателството не може да се застъпи да не ги прѣслѣдватъ вънъ отъ заседанията и по-рано отъ петъ дена прѣди започване на заседанията.

Това е отговорътъ, който председателството може да даде на това питане.

Доволни ли сте, г-да, отъ отговора?

А. Малиновъ: За задържанитѣ народни прѣдставители?

Председателъ: Не е задържанъ никой отъ тѣхъ.

Г. Кирковъ: Подъ гаранция сѫ пуснати, иначе щѣха да бѣдатъ затворени.

А. Малиновъ: Има задържани народни прѣдставители.

Председателъ: Този въпросъ не влиза въ питането, което се касае до тѣхното прѣслѣждане. А за задържането на други народни прѣдставители ще ви съобща въ едно отъ слѣдующитѣ заседания.

Сега господа казватъ, че единъ отъ тѣхъ билъ задържанъ, додѣто внесе гаранция. Ние нѣмаме свѣдѣния. Освѣнъ това, тѣ казватъ въ заявлението си, че билъ задържанъ прѣди даже свикването на сесията или, ако сесията е била свикана, заседанията сѫ били отложени, не е имало заседания.

Г. Кирковъ: Значи, въ вторникъ могатъ да ни арестуватъ, а въ срѣда не могатъ.

Председателъ: Така стои въпросътъ. И азъ мисля, че господа ще останатъ доволни.

Доволни ли сте отъ отговора?

Има думата г. Василь Коларовъ.

В. Коларовъ: Г-да! Понеже и азъ съмъ единъ отъ запитвачитѣ, ще отговоря доволни ли сме отъ отговора или не.

Председателъ: Въ 5 минути, обаче.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Не можемъ да бѣдемъ доволни отъ отговора на председателството, защото той дохожда да санкционира една неправда, едно беззаконие, което е извършено съ нашата парламентарна група, и най-малко квалифицирано бѣше. прѣдседателството на Народното събрание да се явява въ защита на такива флагрантни посѣгателства и нахвърнения на депутатския имунитетъ.

Председателъ: Не въ защита, а въ обяснение само, както разбира конституцията.

В. Коларовъ: Моля Ви се. — Г. г. народни прѣдставители! Ако на нашата група бѣше посегнато и нашитѣ другари бѣха арестувани и стоеха арестувани прѣзъ врѣме когато имунитетътъ на народните прѣдставители течеше — а той почна да тече отъ 10 октомврий 1915 г., защото на 15 октомврий бѣше свикано Народното събрание на обикновена сесия — това е станало, защото въ оня моментъ между председателството и сѣда се билъ появилъ споръ, дали Народното събрание е въ сесия или не? За менъ е странно обяснението, което нашето прѣдседателство дава днесъ по този тѣй ясно разрѣшенъ отъ конституцията и отъ правилника и отъ здравия смисълъ въпросъ. Именно, ако конституцията говори за заседания, тя не говори за днитѣ, прѣзъ които Народното събрание има да разглежда дневенъ редъ, не говори за часовѣтъ, прѣзъ които фактически заседава, а говори за заседания въ смисълъ на сесия. За свѣта, който е вънъ отъ Народното събрание, съществува само указъ за свикване на Народното събрание и указъ за неговото закриване.

Г. Кирковъ: Другото е вътрѣшна работа.

В. Коларовъ: Да, другото е вътрѣшна работа на Народното събрание. То може да заседава само единъ день въ седмицата, може да заседава три дни прѣзъ цѣлата сесия, но то е въ заседание, въ сесия за цѣлия външенъ свѣтъ. Ако е тѣй, за менъ е странно, дѣто г. прѣдседателъ днесъ се явява да говори: „Вие сте били арестувани, когато нѣмаше заседания на Народното събрание“. Но другарѣтъ ни Георги Димитровъ стои подъ арестъ до 13 или 14 октомврий, слѣдователно, прѣзъ течение на петъ дена, когато депутатскиятъ имунитетъ вече течеше. Питаме ние прѣдседателството на Народното събрание: военно-полевиятъ сѣдъ увѣдоми ли Народното събрание за това, иска ли разрѣшение за по-нататѣшното прѣслѣждане на Георги Димитровъ? Не, това не е направено. И ние питаме: това нарушение ли е на конституцията, или не е?

Г. Кирковъ: Нарушение.

В. Коларовъ: Но намъ се казва: сега, когато фактически Народното събрание заседава, вие се намирате тукъ. Да, ние се намираме тукъ затова, защото Георги Димитровъ е намѣрилъ възможностъ да прѣдстави 15.000 л. гаранция. Днесъ той е народенъ прѣдставителъ подъ гаранция и, ако гарантитъ му въ този моментъ си оттеглятъ гаранцията, той ще се намѣри право въ затвора.

Имамъ въ себе си опрѣдѣлението № 1.336 на Софийския военнополовинъ създъ, засѣгащъ този въпросъ, и ще ви го прочета. Димитровъ, слѣдъ като е билъ задържанъ, прѣди 10 октомврий, на 10 октомврий, когато започва имунитетътъ, е искалъ да бѣде освободенъ. И на 10 октомврий военнополовинътъ създъ държи слѣдното опрѣдѣление: (Чете) „Сждътъ, като изслуша заключението на военния прокуроръ и като взе прѣдъ видъ:

„Обвиняемиятъ Георги Димитровъ моли да бѣде пуснатъ на свобода, по силата на чл. 96 отъ конституцията, понеже билъ народенъ прѣдставителъ и понеже втората редовна сесия на XVII-то обикновено Народно събрание щѣла да се свика на 15 т. м. — чл. 127 отъ конституцията.

„Че съгласно чл. 96 на конституцията, наистина членове на Народното събрание, петъ дена до откриването и прѣзъ всичкото врѣме докль траятъ засѣданията, не могатъ да бѣдатъ затваряни и сждими, но въ случаитъ, когато они се обвиняватъ въ прѣстѣпления, за които се налагатъ по криминалния законъ най-тежки наказания, какъвто е случаятъ — обвиняемиятъ Георги Димитровъ се обвинява и по чл. 167 отъ наказателния законъ, влѣчуци до 15 години строгъ тъмниченъ затворъ, за затварянето на народния прѣдставителъ само се съобщава на Народното събрание.

„Че въ такъвъ случай и по силата на цитирания членъ отъ конституцията, сждиятъ народенъ прѣдставителъ не може да бѣде пуснатъ на свобода, а само слѣдва да се съобща за това му затваряне на Народното събрание, съ разрѣшението на което може само да стане тегленето му подъ сждъ и то когато Народното събрание заседава.

„Че Георги Димитровъ е билъ задържанъ още на 20 септемврий 1915 г. за тежко прѣстѣпление, т. е. прѣди сроковетъ означени въ чл. 96 отъ конституцията.

„Прѣдъ видъ на горното сждѣтъ, опрѣдѣли:

„Остава безъ послѣдствие заявлението на обвиняемия Георги Димитровъ да бѣде пуснатъ на свобода като народенъ прѣдставителъ отъ XVII-то обикновено Народно събрание“.

И, г. г. народни прѣдставители, не е ли това потѣпване на депутатския имунитетъ? Г. прѣдседателю, уважаеми членове на бюрото на Народното събрание, не означава ли това накрънение на депутатския имунитетъ? Не бѣше ли длъжностъ на бюрото на Народното събрание, сезирано веднѣжъ съ този въпросъ, да вземе нужните мѣрки, за да бѣде запазена депутатската неприкосновеностъ?

Но сждътъ казва слѣдното нѣщо: „Георги Димитровъ се обвинява въ прѣстѣпление, което влѣче най-тежко наказание“. Не е вѣрно; срочниятъ тъмниченъ затворъ не прѣдставлява най-тежкото наказание, което конституцията прѣдвижда; най-тежкото наказание — това е смъртното наказание, това може да бѣде и животиниятъ затворъ, но по никакъ начинъ не и строгиятъ тъмниченъ затворъ, който може да бѣде отъ една до 15 години. Слѣдователно, Георги Димитровъ не се обвинява въ прѣстѣпление, което влѣче подирѣ си най-тежко наказание; слѣдователно, той не може да бѣде задържанъ. Но, г. г. народни прѣдставители, даже и ако той се обвиняваше въ подобно прѣстѣпление, то въ такъвъ случай сждътъ бѣше длъженъ да сезира Народното събрание, защо той е задържалъ въ продължение на четири дни единъ народенъ прѣдставител, когато не е ималъ това право, понеже той се намира подъ закрилата на депутатския имунитетъ. Това не съставлява ли накрънение на конституцията и на правата, които тя дава на народния прѣдставителъ?

Г. г. народни прѣдставители! Понеже г. прѣдседателъ иска да се солидаризира съ това схващане на военнополовинъ слѣдъ относително засѣданията и сесията, е добръ, опровержение на това схващане се явяватъ чл. чл. 86 и 87 отъ правилника за вѣтрѣшния редъ на Народното събрание, каждѣто не се говори за засѣдания, а само за сесии. Въ чл. 86 се казва: (Чете) „Искането да се задържи подъ стража единъ прѣдставителъ въ врѣме на сесия“... и по-нататѣкъ въ чл. 87: (Чете) „Когато единъ прѣдставителъ е задържанъ прѣди отварянето на сесията“... е добръ, въ всички тия случаи сждътъ бѣше длъженъ да сезира

прѣдседателството и то бѣше длъжно да сезира Народното събрание, да съобща за този актъ на накрънение на депутатската неприкосновеностъ. Ако сждътъ не е направилъ това, ние заинтересованитъ го направихме, и ако ние го направихме и веднѣжъ прѣдседателството е добило свѣдѣние, че единъ народенъ прѣдставителъ е третиранъ по такъвъ начинъ, не бѣше ли то длъжно да сезира Народното събрание? И нашата цѣль, г-да, е именно тази — да бѣде сезирано Народното събрание. Нека то, върховниятъ контролъ за изпълнението на законитъ, каже своята дума, нека то, което е непосредствено заинтересовано отъ съществуването на Народното събрание, отъ тази най-висока гаранция за конституционната свобода на българския народъ, каже, може ли да се посѣга по такъвъ начинъ на неприкосновеностъ на неговитъ членове? Намъ правѣше впечатление, че бюрото на Народното събрание отбѣгва да сезира Народното събрание съ този въпросъ.

Прѣдседателъ: Не е вѣрно. Не е отбѣгвало.

В. Коларовъ: Не само отбѣгва, но даже бюрото счита и сега, че не е длъжно да сезира Народното събрание съ този въпросъ. Позволете ми, г. прѣдседателю, да кажа, че това е едно отнасяне къмъ нѣщата, къмъ конституцията и къмъ Народното събрание, което не е достойлно. Ние молимъ бюрото — и въ този смисълъ е нашето питане — да признае, че съгласно конституцията и правилника за вѣтрѣшния редъ на Народното събрание, то е длъжно да сезира Народното събрание. И нека Народното събрание между другото разрѣши и този въпросъ — дали единъ народенъ прѣдставителъ, обвиняванъ въ прѣстѣпление, което влѣче затворъ до 15 години, може да бѣде вземанъ отъ сждиящата безъ всѣко разрѣшение и пратенъ въ затвора, безъ да се счита, че това съставлява накрънение на депутатския мандатъ?

По всички тѣзи съображения ние не можемъ да бѣдемъ доволни отъ отговора на г. прѣдседателя. Не можемъ да бѣдемъ доволни, г. г. народни прѣдставители, още и затова, че сега, когато ние тукъ заседаваме, когато трѣбва нашиятъ умъ да бѣде напълно свободенъ, за да изпълнимъ нашата задача като народни прѣдставители, която ни е възложена отъ народа, въ този моментъ се съставя обвинителенъ актъ противъ насъ; ние трѣбва да се занимаваме съ вашитъ обвинения; трѣбва да ги изучимъ, трѣбва да димрѣмъ свѣдѣтели, за да оборваме съвършено несъстоятелнитъ обвинения, които се въздигатъ противъ нашата група. И това ли не съставлява накрънение на депутатския имунитетъ, и може ли народното прѣдседателство да остави неговитъ членове да бѣдатъ терзани по такъвъ начинъ? И не е ли този смисълътъ на конституцията, когато тя постановява и въздига въ една ненакрънима догма депутатския имунитетъ? Конституцията иска свобода на народния прѣдставителъ, не само физическа, но и морална. Тая морална свобода въ тоя моментъ ние я нѣмаме, тя е накрънена отъ едно угулно прѣслѣждане, което — вие чухте — е базирано върху една статия, върху една декларация, каквито ние, г. г. народни прѣдставители, сме правили съ десетки отъ трибуната на Народното събрание, каквито можемъ да правимъ безъ да се червимъ. Защото, да заклеимъш ония, които се продаватъ, да заклеимъш онова зло, което се извършва въ нашата страна, не съставлява прѣстѣпление; това е изпълнение на граждански дългъ, това е гражданска доблестъ и за тая гражданска доблестъ насъ ни теглятъ подъ сждъ, когато Народното събрание заседава. Е добръ, ние искаме това да бѣде изнесено прѣдъ Народното събрание; нека то каже своята дума.

Прѣдседателъ: Съ двѣ думи още и въпросътъ се приключва.

Прѣдседателството, при изричното съдържание на чл. 96, не може да направи освѣнъ туй, което този членъ прѣдписва. Широкото тълкувание, което даватъ господата отъ социалдемократическата група, прѣдседателството не може да даде.

Г. Кирковъ: Отъ правилника ли?

А. Христовъ: Отъ кой законъ?

Прѣдседателъ: Ако Народното събрание бѣде сезирано съ тълкуванието на чл. 96 по единъ или другъ начинъ, а не чрѣзъ едно питане, тогава то може да рѣши, както намѣри за добръ. Но дотогава, докогато стои въ чл. 96, че членове на Народното събрание петъ дни до отварянето му и прѣзъ всичкото врѣме докато траятъ засѣданията му...

В. Коларовъ: Кога се отварятъ заседанията му? Кажете Вашата компетентна дума.

Прѣдседателъ: . . . не могатъ да се арестуватъ, прѣдседателството не може да направи нищо друго, освѣнъ да тълкува чл. 96 тѣй, както е точниятъ му смисълъ. Друго тълкувание не може да даде и Народното събрание.

Г. Кирковъ: По правилника, то е длъжно да се занимае съ въпроса.

Прѣдседателъ: Колкото се отнася до правилника, той никога не отгънява конституцията.

Г. Кирковъ: Той е нашъ вжтрѣшенъ законъ, той се отнася непосредствено до насъ.

Прѣдседателъ: Той е въпросъ, който може да тълкува и разглежда Народното събрание.

Съ това се свършватъ разискванията по това питане, и пристѣпваме къмъ дневния редъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. прѣдседателю! Позволете ми да кажа една дума.

Прѣдседателъ: То е питане, не е запитване.

Д-ръ Б. Вазовъ: Позволете ми двѣ думи, по тълкуването на правилника, по формалната страна.

Прѣдседателъ: То е питане, другъ не може да има думата.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. прѣдседателю, ще бѣде полезно.

Прѣдседателъ: При другъ случай, ще имате възможностъ да говорите.

Х. Кабакиевъ: Вие поставяте Народното събрание подъ военна диктатура.

Д. Теневъ: Трѣбва да изпълнявате правилника и конституцията, г. прѣдседателю, не да отгънявате на вашитѣ провинции.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. прѣдседателю, касае се за правилника.

Прѣдседателъ: Не може.

Д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни прѣдставители! . . .

Прѣдседателъ: Нѣмате думата. Пристѣпваме къмъ дневния редъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Само двѣ думи. (Възражение отъ дѣсницата)

Прѣдседателъ: Ще пристѣпимъ къмъ първата точка отъ дневния редъ.

Г. секретарьтъ ще прочете прѣдложението . . .

Д-ръ П. Джидровъ: Дайте му думата, да каже какво иска.

Г. Кирковъ: По правилника иска думата, не по питането.

Прѣдседателъ: Не може другъ да говори по питането.

Т. Лукановъ: Ние, нашата група, настояваме, питането да се постави на дневенъ редъ.

Прѣдседателъ: Направете прѣдложение.

Г. Поповъ: Г. прѣдседателю, азъ подадохъ едно запитване, а Вие не го съобщихте.

Прѣдседателъ: Прѣдседателството ще го прочете въ слѣдующето заседание.

Моля г. секретаря да прочете прѣдложението за отпущане на едновременно парично пособие на родителитѣ на убититѣ на 5 юлий 1914 г. на българоромънската граница, при изпълнение отечествения си дългъ, наши войници-ред-

ници отъ 5-и пѣхотенъ Дунавски полкъ Кировъ Георги Ивановъ и х. Ивановъ Ангелъ Василевъ.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

„ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за отпущане на едновременно парично пособие на родителитѣ на убититѣ на 5 юлий 1914 г. на българоромънската граница при изпълнение отечествения си дългъ наши войници-редници отъ 5 пѣхотенъ Дунавски полкъ Кировъ Георги Ивановъ и х. Ивановъ Ангелъ Василевъ.

„На 5 юлий 1914 г. въ 3 ч. прѣдъ пладне, нашитѣ погранични войници отъ поста № 8 „Кютюкли“, въ 17-та погранична рота на българоромънската граница, бѣха съвсѣмъ неочаквано нападнати отъ ромънскитѣ погранични войници, гдѣто вѣрни на своя дългъ къмъ царя и отечеството, зацѣпвайки се докрай, станаха жертва двамата храбри български войници, редникитѣ отъ 5 пѣхотенъ Дунавски полкъ Кировъ Георги Ивановъ и х. Ивановъ Ангелъ Василевъ.

„Редникътъ х. Ивановъ Ангелъ Василевъ, като часовой на поста, върху когото сѣ били отпирани първоначално всички ромънски куршуми, които сѣ цѣлили да прѣмахнатъ, види се, първата прѣчка на своя планъ, за да прѣвзематъ поста и избиятъ всички войници въ него, безъ да отстѣпи крачка отъ мѣстото си, противопоставя се на нападателятъ и извиква на помощъ другаритѣ си, но тъкмо въ този моментъ куршумитѣ пронизватъ тѣлото му на нѣколко мѣста и той пада на поста си мъртавъ.

„Слѣдъ убийството на часовой, ромънскитѣ войници залепнали и почнали да стрѣлятъ въ вратата на постовото помѣщение, за да не могатъ нашитѣ войници, които сѣ спѣли вънъ отъ него, да влѣзатъ и си взематъ пушкитѣ; обаче, редникътъ Кировъ Георги Ивановъ, съ рискъ на живота си, спуща се къмъ помѣщението, хвърля се прѣзъ прозореца вжтрѣ въ него, взема своята и на другаритѣ си пушки и въ момента, когато да излезе на вънъ, бива пронизанъ отъ нѣколко неприятелски куршуми и на мѣсто издѣхва.

„Така геройски и вѣрни на своя дългъ загинаха отъ неприятелски куршумъ горнитѣ двама храбри български войници, които сѣ били единственната утѣха и подпора на свойтѣ бѣдни и стари родители.

„Повѣреното ми министерство се обърна съ писмо до онова на външнитѣ работи и на изповѣданията съ молба да направи постѣпки по дипломатически редъ и поиска парично обезщетение за убититѣ наши войници отъ ромънското правителство, обаче получи се отговоръ, че макаръ още на врѣмето да се е поискало подобно обезщетение, такова не се получило, понеже и българското правителство не заплатило такова за убититѣ на 18 юний 1914 г. при пограничнитѣ постове № № 10 и 11 ромънски войници.

„Като намирамъ, че падналитѣ двама храбри български войници при изпълнение отечествения си дългъ и наградени отъ Негово Величество Царя на смъртния ордеръ съ високото отличие „Знакътъ за отличие на военния орденъ за храбрость“ сѣ изпълнили най-добросъвестно воинския си дългъ, че съ своя примѣръ ще будятъ инаги съзнанието на българския войникъ къмъ изпълнението на ония воиншки добродѣтели, които тѣ сѣ проявили, за да защитятъ частта на отечеството и че сега родителитѣ имъ оставатъ безъ всякаква поддръжка, освѣнъ скромната инвалидна пенсия, която не е достатъчна за издръжка на сѣмействата имъ, моля г. г. народнитѣ прѣдставители да опрѣдѣлятъ, споредъ заслугитѣ на покойнитѣ, едно едновременно парично обезщетение на родителитѣ имъ, което за послѣднитѣ ще бѣде единственната утѣха и гордостъ, а сѣщеврѣменно и отплата на отечеството за храбро загиналитѣ имъ синове.

„Сѣмейното положение на редника Кировъ Георги Ивановъ, родомъ отъ с. Кралъ-Бунаръ — Горноорѣховска околия, е слѣдното: баща Иванъ К. Димитровъ 49-годишенъ, майка Станка 49-годишна и живущи при баща му, дѣца: Стойка 23-годишна, Ивана 19-годишна, Юрдана 16-годишна, Василь 11-годишенъ, Вѣна 6-годишна и Ана 2-годишна.

„Сѣмейното положение на редника х. Ивановъ Ангелъ Василевъ, родомъ отъ гр. Лѣсковецъ, е слѣдното: баща Василь х. Ивановъ 64-годишенъ; майка, братя и сестри нѣма.

„Министъръ на войната, генералъ-майоръ: Найденовъ“

А. Ляпчевъ: Да отиде въ комисията. То е законъ, не е предложение.

Д. Кьорчевъ: Да.

Председателятъ: Има думата г. Димо Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще направя едно формално възражение по предложението, което ни се прави отъ г. министра на войната, защото така, както е направено, по инициативата на г. министра на войната, да дадемъ парична помощъ на сѣмействата на двама наши войници, убити на ромънската граница, то или е законъ, или е нѣщо, което досега не е ставало въ Парламента. Формалниятъ пътъ не е тоя, който ние имаме въобще за даване помощи, или за създаване на положения, съ които се облагодѣтелствуватъ извѣстни лица, които сами сѣ сезирали Народното събрание, а не чрезъ респективния министъръ. Така че азъ мисля, че това предложение трѣбва да се оттегли, но, понеже, г. министра на войната го пѣма, а той ни сезира съ него, принудени сме да говоримъ по същество.

По същество ще кажа, че презъ време на война, когато войниците мратъ за изпълнение на всичко онова, което тукъ е възвишено съ хубави думи като отечественъ идеалъ, като дългъ спрѣмо отечеството, ние не можемъ да даваме специална помощъ. Това ще бѣде едно накрънение отъ Народното събрание на специалнитъ закони, съ които се отпущатъ помощи, или съ които се даватъ пенсии на надналитъ въ отбрана на отечеството войници. Специални измѣнения въ време на война ние не можемъ да правимъ. Тѣй щото и фактическата и формалната страна на направеното предложение сѣ несъстоятелни и като го пѣма г. министърътъ на войната да го оттегли, азъ казвамъ моето лично мнѣние, азъ съмъ противъ него.

(Г. военниятъ министъръ влиза въ залата)

Председателятъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ схващамъ въпроса тѣй. Има законъ за инвалидни пенсии, по силата на който подобни случаи на загубени, на пострадали хора изобщо за държавата се възнаграждаватъ. Но навѣрно г. военниятъ министъръ иска да даде едно възнаграждение по-големо отъ това, което прѣдвижда този законъ. Въ такъвъ случай има само една възможность — да се създаде новъ специаленъ законъ за случая на тия двама пострадавши.

В. Кознички: Това се иска.

А. Ляпчевъ: А, за да стане това, азъ моля г. министра на войната да се съгласи, щото това негово предложение, като се приеме, да отиде въ респективната комисия. Аслагъ то е безъ заключение: прѣдоставено е на Народното събрание да опрѣдѣли сумата. Какъ ние ще опрѣдѣлимъ тукъ сумата? Тамъ ще се уреди въпросътъ, както е прилично, защото ние тукъ не можемъ да опрѣдѣлимъ възнаграждението. Това може да стане съ законъ.

Председателятъ: Има думата г. Коста Сидеровъ.

К. Сидеровъ: Г-да! Азъ мисля, че въпросътъ би могълъ да се разрѣши съ това предложение, което г. военниятъ министъръ е внесълъ. Споменава се тукъ законътъ за инвалиднитъ пенсии. Менѣ ми се струва, че когато е случай, както настоящиятъ — да се даде едно парично обезщетение на родителитъ на тѣзи убити войници — не трѣбва да ни занимава и спира съществуването на закона за инвалиднитъ пенсии затуй, защото въ своята щедрость той е много мизеренъ. Нека не ни спира постановлението на тоя законъ, споредъ който, за единъ убитъ войникъ се дава 6 или 7 л. пенсия. Както казахъ отъ начало, този въпросъ може да оиде разрѣшенъ съ това предложение и, азъ мисля, че можемъ да гласуваме една сума за сѣмействата на двамата убити войници. Има само една непълнота, и тя е отъ голѣмо значение — г. военниятъ министъръ не е посочилъ по колко да се даде на сѣмействата, на родителитъ на тѣзи двама убити войници. И сега, когато се почнатъ тукъ дебати, колко да се даде, веднага ще се натъкнемъ пакъ на една друга невъзможность: въпросътъ сега като че ли не може да се разрѣши, защото отъ много страни ще срѣщнете да се прѣдлагатъ различни суми: едни 1.000 л., други 1.500 л. и т. н. Тѣй че тая непълнота е отъ голѣмо значение. И азъ се чудя, по каква ли причина г. военниятъ

министъръ не е посочилъ колко той смѣта, че трѣбва да се даде на родителитъ на тѣзи момчета? Ако г. военниятъ министъръ сега, прѣди дебатитъ, които ще послѣдватъ, даде нѣкои обяснения, какъ мисли той, защо не е прѣдложилъ сума, би могълъ да улесни по-нататѣкъ дебатитъ, и въ края на крайщата ние ще можемъ да вземемъ рѣшение още днесъ. Не е нужно предложението да отива въ комисията, още повече слѣдъ обясненията, които, надѣвамъ се, г. военниятъ министъръ ще даде сега. Азъ като схващамъ така въпроса и прѣдъ видъ на нищожнитъ инвалидни пенсии, които се даватъ на родителитъ на убититъ войници, било въ време на война или въ мирно време мисля, че трѣбва да бждемъ по-щедри къмъ сѣмействата на тия двама герои, които сѣ станали жертва и да не смѣтаме, че правимъ много голѣма работа, като се спрѣмъ на нѣкакви 200, 300 или 500 л., защото съ това, което ще дадемъ тукъ, съ нѣкакви 500 или 1.000 л., които ще дадемъ на родителитъ на единъ убитъ синъ, никога не се дава равноцѣнность на тѣхната загуба. И азъ, слѣдъ като чуя обясненията на г. военния министъръ, и прѣди това, правя предложение да се даде на родителитъ на тѣзи убити момчета, които тѣй геройски сѣ загинали на ромънската граница, по 2.000 л. Ако ще бждемъ щедри, да бждемъ щедри, ако ще окажемъ помощъ, да я окажемъ, но ако ще дадемъ нѣкакви 300, 400 или 500 л., по-хубаво да се откажемъ да ги дадемъ.

Председателятъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ К. Найденовъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ господата, които чухъ, виждамъ, че идеята, която съмъ ималъ да внесе това предложение, е схваната правилно. Азъ не съмъ поставилъ сумата и затова моля да се приеме това предложение по принципъ и да се внесе въ комисията, дѣто слѣдъ разглеждане, разсѣждане, разчепкване на въпроса, ще може да се рѣши по-правилно, отколкото, ако бихме го рѣшили ние.

Отъ дѣсницата: Прието.

Председателятъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че правимъ лошо внимание къмъ паметта на хора, които сѣ загинали. Това не е станало въ време на война; тукъ случатъ, е другъ — когато двама наши войници на постъ сѣ изпълнили своя дългъ и сѣ загинали. Г. министърътъ на войната прави едно добро дѣло, като прѣдлага този въпросъ на усмотрение на народното прѣдставителство. И г. Ляпчевъ, както и г. военниятъ министъръ много добръ схващатъ въпроса, като прѣдлагатъ, слѣдъ като се приеме, предложението да се изпрати въ комисията и тя да опрѣдѣли сумата.

Председателятъ: Има думата г. Петъръ Даскаловъ.

П. Даскаловъ: Отказвамъ се.

Председателятъ: Тогава, ще се гласува, да се приеме предложението по начало и да се изпрати въ комисията на разглеждане.

Който сѣ съгласни съ туй предложение на г. военния министъръ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието. Предложението ще отиде въ комисията.

Слѣдующиятъ пунктъ отъ дневния редъ е разглеждане на предложението за одобрене царскитъ укази: № № 19 отъ 13 мартъ, 26 отъ 18 априлъ, 27 отъ 27 априлъ, 29 отъ 27 априлъ, 30 отъ 2 май, 31 отъ 11 май, 32 отъ 11 май, 33 отъ 25 май, 34 отъ 25 май, 35 отъ 25 май, 36 отъ 2 юний, 37 отъ 3 юний, 38 отъ 2 юний, 39 отъ 15 юний, 40 отъ 24 юний, 41 отъ 2 юлий, 42 отъ 31 августъ, 43 отъ 25 септемврий, 44 отъ 30 септемврий, 45 отъ 5 октомврий, 46 отъ 21 ноемврий, 48 отъ 22 ноемврий, 49 отъ 22 ноемврий, 51 отъ 8 декемврий, 53 отъ 8 декемврий, 56 отъ 28 ноемврий и 57 отъ 16 декемврий 1915 г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ М. Зелковъ: (Чете)

МОТИВИ

към проекторъшенията за одобряване царскитъ укази № 19 отъ 13 мартъ, 26 отъ 18 априлъ, 27 отъ 27 априлъ, 29 отъ 27 априлъ, 30 отъ 2 май, 31 отъ 11 май, 32 отъ 11 май, 33 отъ 25 май, 34 отъ 25 май, 35 отъ 25 май, 36 отъ 2 юний, 37 отъ 3 юний, 38 отъ 2 юний, 39 отъ 15 юний, 40 отъ 24 юний, 41 отъ 2 юлий, 42 отъ 31 августъ, 43 отъ 25 септември, 44 отъ 30 септември, 45 отъ 5 октомври, 46 отъ 22 ноември, 48 отъ 22 ноември, 49 отъ 22 ноември, 51 отъ 8 декември, 53 отъ 8 декември и 56 отъ 28 ноември.

„Г. г. народни прѣдставители! Вслѣдствие закриването и нередовността на пѣтищата и прѣустановяване фабрикацията на нѣкои артикули било по липса на работни рѣцѣ или пѣкъ на сурови материяли, много отъ воюващитъ и неутралнитъ страни забраниха износа на голѣма частъ отъ своитъ произведения, които ние купувахме, дотогава отъ тѣхъ. За да запазимъ за нуждитъ на населението и народната отбрана оная частъ отъ тия произведения, които бѣха внесени вече въ страната, необходимо стана да вземемъ известни мѣрки за задържане и непозволяване износа имъ. Нѣкои отъ артикулитъ пѣкъ, които се произвеждаха въ страната, вслѣдствие голѣмото имъ търсене на международния пазаръ и високитъ цѣни, които добиха при това търсене, започнаха усилено да се изнасятъ. Прѣдъ видъ закриването на пѣтищата и невъзможността да се внесатъ подобни артикули въ насъ отъ другадъ, имаше се опасностъ да не би сѣшитъ да се изнесатъ въ голѣми количества и да се намѣри страната по тоя начинъ въ бедоимѣкъ за своитъ нужди.

Прѣдъ видъ на това и на основание чл. 11 отъ закона за митницитъ, съ който се дава право на министра на финанситъ да запрѣща временно износа на известни стоки, когато това запрѣщение се налага отъ икономическитъ условия и нужди на страната или въ интереса на обществената безопасностъ, запрѣти се износътъ на известни мѣстни и натурализиранни иностранны стоки съ укази № 19 отъ 13 мартъ, 26 отъ 18 априлъ, 27 отъ 27 априлъ, 29 отъ 27 априлъ, 30 отъ 2 май, 31 отъ 11 май, 32 отъ 11 май, 33 отъ 25 май, 34 отъ 25 май, 35 отъ 25 май, 36 отъ 2 юний, 37 отъ 3 юний, 38 отъ 2 юний, 39 отъ 15 юний, 40 отъ 24 юний, 41 отъ 2 юлий, 42 отъ 31 августъ, 43 отъ 25 септември, 44 отъ 30 септември, 45 отъ 5 октомври, 46 отъ 22 ноември, 48 отъ 22 ноември, 49 отъ 22 септември, 51 отъ 8 декември, 53 отъ 8 декември, 56 отъ 28 ноември и 57 отъ 16 декември 1915 г. Понеже споредъ чл. 13 отъ закона за митницитъ тѣзи запрѣщения трѣбва да се внесатъ на одобряване отъ Народното събрание въ най-близката му сесия, то имамъ честъ да ви прѣдставя на одобряване горнитъ укази.

София, 15 декември 1915 г.

Министъръ на финанситъ: Д. Тончевъ

ПРѢДЛОЖЕНИЕ

за одобряване царскитъ укази № 19 отъ 13 мартъ, 26 отъ 18 априлъ, 27 отъ 27 априлъ, 29 отъ 27 априлъ, 30 отъ 2 май, 31 отъ 11 май, 32 отъ 11 май, 33 отъ 25 май, 34 отъ 25 май, 35 отъ 25 май, 36 отъ 2 юний, 37 отъ 3 юний, 38 отъ 2 юний, 39 отъ 15 юний, 40 отъ 24 юний, 41 отъ 2 юлий, 42 отъ 31 августъ, 43 отъ 25 септември, 44 отъ 30 септември, 45 отъ 5 октомври, 46 отъ 21 ноември, 48 отъ 22 ноември, 49 отъ 22 ноември, 51 отъ 8 декември, 53 отъ 8 декември, 56 отъ 28 ноември и 57 отъ 16 декември 1915 г.

Членъ единственъ. Одобряватъ се царскитъ укази, както слѣдва:

1. Указъ № 19 отъ 13 мартъ 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на рапицата и на кошовото масло. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

2. Указъ № 26 отъ 18 априлъ 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на всички видове смазочни минерални масла. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

3. Указъ № 27 отъ 27 априлъ 1915 г.

„Спира се износътъ на: а) трици, ярма, булгуръ и ермикъ; б) фасулъ; в) на едрия и дребния рогатъ добитъкъ, билъ той уоугенъ или неуоугенъ; г) месо: прѣсно, консервирано, солено, пушено или по другъ начинъ приготвено; д) на

внесена отъ странство захаръ; е) на просото и ж) на цимента.

Забележка. Подъ думата месо и разнитъ отъ него приготвения не се разбира, че се запрѣщава износътъ на птици, перушина и яйца.

Запрѣщението да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ“.

4. Указъ № 29 отъ 27 априлъ 1915 г.

„Одобряваме да се забрани вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на дървенитъ клечки за обуца. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

5. Указъ № 30 отъ 2 май 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на желѣзнитъ лопати, брадви, киркомотики, кирки, триони, чукове, желѣзни ломове, тесли и други подобни желѣзни издѣлия. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

6. Указъ № 31 отъ 11 май 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на гумитъ за автомобили. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

7. Указъ № 32 отъ 11 май 1915 г.

„Одобряваме да се забрани вносътъ въ царството отъ частни лица на електрически уреди и принадлежности за сигнали, както и такива за безжични телеграфи, съ изключение на онѣзи, които държавата внася за свои нужди. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

8. Указъ № 33 отъ 25 май 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ и прѣизносътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на канапа манила. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

9. Указъ № 34 отъ 25 май 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на дървеното масло. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

10. Указъ № 35 отъ 25 май 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти транзитътъ, транспортътъ, новоизносътъ и износътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на бертолетовата солъ и червения фосфоръ. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

11. Указъ № 36 отъ 2 юний 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на всѣкаквъ видъ консервирани риби въ кутии, затворени херметически. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

12. Указъ № 37 отъ 3 юний 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ и новоизносътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на сѣрата (симпура). Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

13. Указъ № 38 отъ 2 юний 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ и новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на хмела за бира. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

14. Указъ № 39 отъ 15 юний 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на Folia Sennae и Foeniculi Sennae (майчинъ листъ). Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

15. Указъ № 40 отъ 24 юний 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на паламуда и екстрактитъ за обработване на суровитъ кожи. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

16. Указъ № 41 отъ 2 юний 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ отъ прѣдѣлитъ на царството на ориза. Това запрѣщение да влѣзе въ сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишкитъ клонове“.

17. Указъ № 42 отъ 31 августъ 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на пчелния воскъ, чистъ или смѣсенъ.

Това запрещение да влезе в сила от деня на съобщението му на митниците и митнишките клонове“

18. Указъ № 43 отъ 25 септември 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на: лой, чирши, вълнени платове и преди, войнишки платница, раници, патрони, паласки, всички видове шаеци, всички видове ленени и памучни платна, царвули съ принадлежноститъ имъ, ботуши и полуботуши, разни кожи и гънове, мушамы, бризанти, кашкавалъ и сирене. Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митниците и митнишките клонове“

19. Указъ № 44 отъ 30 септември 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на: свинска мазъ, леща, грахъ, картофи, лукъ (кромитъ и чесънъ), солъ, червенъ пиперъ, ки-слофа, чай, вино, ракия, спиртъ всѣкаквъ, горивенъ материалъ всѣкаквъ, слама, ярма, ечемикъ, ржжъ — стара и нова реколта, сѣно — стара и нова реколта и дѣска за амбалажни сандъци. Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митниците и митнишките клонове“

20. Указъ № 45 отъ 5 октомври 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на печатни книги на всѣкакви езици. Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митниците и митнишките клонове“

21. Указъ № 46 отъ 22 ноември 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти новоизносътъ и врѣмениятъ износъ на желѣзнитъ и ламариненитъ варели и цистерни. Запрѣщението да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митниците и митнишките клонове“

22. Указъ № 48 отъ 22 ноември 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти износътъ на малца.“

23. Указъ № 49 отъ 22 ноември 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти износътъ на яйцата. Запрѣщението да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митниците. Това запрещение да не се отнася за ония яйца, за които сѣ били извършени надлежнитъ митнишки формалности, включително заплащането на митнитъ и други берни до деня, въ който е получено въ митницитъ телеграфическото съобщение за запрещение износа имъ“

24. Указъ № 51 отъ 8 декември 1915 г.

„Одобряваме да се запрѣти износътъ на рафията (ли-ксто). Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митницитъ 26 ноември т. г.“

25. Указъ № 53 отъ 8 декември 1915 г.

„Одобряваме да се забрани износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на царевичата. Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишките клонове“

26. Указъ № 56 отъ 28 ноември 1915 г.

„Одобряваме да се забрани новоизносътъ извънъ прѣдѣлитъ на царството на кафето. Това запрещение да влезе в сила отъ деня на съобщението му на митницитъ и митнишките клонове“

27. Указъ № 57 отъ 16 декември 1915 г.

„Одобряваме слѣднитъ разпоредби на Министерството на финанситъ и на Министерския съвѣтъ:

а) № 3.950 отъ 7 мартъ 1915 г.:

„Забранява се износътъ, новоизносътъ и транзитътъ на цимента и хидравлическата варъ“

б) № 5.168 отъ 3 априлъ 1915 г.:

„Отъ днесъ до второ разпореждане нѣма да се разрѣшава новоизносътъ или транзитътъ на захаръ“

в) № 9.418 отъ 1 юний 1915 г.:

„Запрѣщава се до второ разпореждане новоизносътъ на пристигналитъ до 1 юний с. г. въ страната петролъ“

г) № 17.265 отъ 24 септември 1915 г.:

„Износътъ на суровия памукъ, който се произвежда въ Мелнишко, не е позволенъ“

д) Постановлението на Министерския съвѣтъ отъ 7 октомври 1915 г., протоколъ № 156:

„Не се позволява износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на продаденитъ на дивизитъ и неизнесенни досега количества сирене и кашкавалъ“

е) Постановлението на Министерския съвѣтъ отъ 17 ноември 1915 г., протоколъ № 192:

„Забранява се износътъ вънъ отъ прѣдѣлитъ на царството на царевичата, стара и нова реколта“

Прѣседателъ: Има думата г. Константинъ Бозвелиевъ.

К. Бозвелиевъ (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣд-ставители! Мѣропритията, които днесъ сѣ внесени въ Народ-

ното събрание за разглеждане и одобряване, засѣгатъ непосредствено дѣлото на народното продоволствие. Законътъ за митницитъ, на който се основаватъ тия мѣропрития, е да въ известни свои положения срѣдства на държавата за борба противъ скъпотиата, противъ глада, противъ нѣмотията въ моменти изключителни, какъвто е днешниятъ. И ето, основавайки се на тия положения въ закона за митницитъ, г. министърътъ на финанситъ, както и Министерскиятъ съвѣтъ, съ редъ заповѣди и постановления, облѣчени въ указы, е забранилъ износа на известни артикули отъ първа необходимостъ. И днесъ, когато ние сме сезирали съ разглеждането на тия мѣропрития, не можемъ другоаче да цѣнимъ тѣхната стойностъ, освѣтъ въ връзка съ дѣлото на народното продоволствие, съ огледъ на резултатитъ, които тѣ сѣ дали. Защото, г. г. народни прѣд-ставители, въ този моментъ, който прѣживява страната, ние не можемъ да не си зададемъ питането, защо, въпрѣки тѣзи мѣрки, въпрѣки цѣло едно законоположение, създадено съ цѣлъ да се гарантиратъ на населението достатъчно количество и евтини продукти, това въ дѣйствителностъ не става? Къдѣ сѣ криятъ дефектитъ на тия мѣрки, на тия разпореждания? Повтарямъ да кажа, ние не можемъ да цѣнимъ стойността на тия разпоредби, освѣтъ по отношение на дѣлото на народното продоволствие. И като хвърлимъ единъ погледъ върху всички тия запрѣщания, изредени въ внесено то прѣдложение, прѣди всичко намъ прави впечатление законѣността на нѣкои отъ тия мѣропрития. Държавата отъ година и половина насамъ се намира въ едно особено положение; още отъ обявяването на европейската война, редовната търговия се прѣкъсна: вносътъ и износътъ на разнитъ артикули, които съставляватъ прѣдметъ на търговията, станаха крайно нередовни. Още отъ тогава страната се обяви въ обществена криза. Е добръ, туй отъ една страна, отъ друга страна, онази евентуалностъ, която всѣки прѣдвиздаше, че България, може би, нѣма да остане вънъ въ неутрали-тетъ, че, може би, ще дойде врѣме, когато тя ще се намѣси въ общоевропейската война, естествено и разумно бѣше, да бѣдатъ съ врѣме взети необходимитъ мѣрки за опирание износа на известни артикули отъ първа необходимостъ. Правителството трѣбваше да направи това тол-козъ повече, защото то добръ знаяше, че въ края на край-щата България ще се намѣси въ войната — никой по-добръ отъ правителството не можеше да прѣдвиди изхода отъ това положение. Туй като е така, ние се очуваме, защо правителството е чакало датата 25 септември 1915 г., за да забрани износа на слѣднитъ артикули: лой, чирши, вълнени платове, прѣжда, войнишки платове, паласки, всички видове шаеци, всички видове ленени и памучни платове, царвули, ботуши, половинъ ботуши и т. н.; защо е чакало да се именатъ 15 дни слѣдъ мобилизацията и тогава да вземе това свое мѣропритие. Сетнѣ, 5 децъ по-късно — на 30 септември — ние го виждаме да забранява износа на редъ други артикули, пакъ отъ първа необходимостъ. Г-да, на всинца ви е известно, че въ това врѣме се възползуваха заинтересовани хора и държави, за да изнесатъ грамада материяли отъ тѣзи артикули за своитъ страни. Ние смѣтаме, че това е едно голѣмо опущение отъ страна на правителството, което по никой начинъ не би могло да намѣри нашето одобряние.

Сетнѣ, има друго нѣщо, което бие въ очи и което е единъ дефектъ въ тия разпоредби — то сѣ голѣмитъ праз-ноти, които прѣдставляватъ тия разпоредби. На държавата сѣ нуждни, да кажемъ, вълнени платове; правител-ството забранява тѣхния износъ, забранява износа и на вълнената прѣжда, обаче, забравя да забрани износа на вълната и на готовитъ дрехи. И заинтересованитъ намѣ-риха достатъчно широки врати въ тѣзи празноти, за да заобиколятъ закона и да ошетятъ държавата и народната отбрана съ изнасянето на голѣми количества вълнени платове подъ формата на войнишко облѣкло. Тукъ се изнесе единъ фактъ, който заслужава вниманието на цѣлото На-родно събрание — това е случаятъ съ онзи прѣдприемачъ, комуто не е било позволено да изнася платове, но който, слѣдъ като ги приготвилъ въ формата на войнишки об-лѣкла, приготвени ужъ за българската войска, но браку-вани, на слѣдния день ги изнася за Турция. Какво прѣ-чеше на правителството да каже точно въ своитъ разпо-редби, че сѣ забранява, заедно съ износа на прѣждата и платоветъ още и износа на вълната и на готовитъ дрехи?

Другъ единъ примѣръ. Правителството забранява износа на захаръ. Но на коя захаръ? На захарта внесена отъвън. А за мѣстната захаръ — нито дума. Нали държавата има нужда отъ този артикулъ? Забранява се износътъ на дър-

веното масло, обаче забравят да забранят износа на ония масла, които замъстват дървеното масло у насъ, каквото е оръховото масло, каквито сѣ и ония сурогати, които замъстват изобичо разителнитъ хранителни масла; забравятъ така също, да забранятъ износа на оръхитъ и на ония маслени разителни, като сусамътъ, безирътъ отъ които се произвеждатъ сусамовото и безировото масло. И отъ тази празнота въ мѣроприятието на правителството, спекуланти се възползуваха и направиха добри печалби. Тая година реколтата на оръхитъ въ България бѣше извънредно голѣма, но още прѣзъ м. септемврий плъзнаха купувачи навсѣкъдѣ и ги закупиха по едни неизмѣримо високи цѣни, въ едно кѣсо врѣме, за да ги изнесатъ навънъ. Днесъ въ тия мѣста, където най-много се произвеждатъ оръхи, населението търпи една крайно голѣма нѣмстия за дървено масло, то нѣма съ какво да сготви най-обикновената своя храна — фасулътъ. Ако правителството бѣше по-далновидно, или ако то искрено желеше да се забрани износътъ на дървеното масло, то нѣмаше да оставя тѣзи празноти, а щѣше да забрани износа на всички масла, които замъстватъ дървеното масло.

Сетнѣ, въ тия мѣрки на правителството, ние не виждаме никаква послѣдователностъ. Още отъ 1914 г., когато тѣ захванаха да се прилагатъ за запазване страната отъ гладъ и скѣпотия, ние сме били свидѣтели ту на постановяване, ту на отмиряване забраната на износа на извѣстни артикули. Пословично е вече у насъ аферата съ кашкавала, съ сиренето и съ фасула — а това също става днесъ и съ царевичата — сѣкашъ нѣкаква игра става съ тѣзи артикули; днесъ забранятъ тѣхния износъ, устѣ го позволятъ. Всичко това, вмѣсто да улесни продоволствието на народа, вмѣсто да даде очаквания резултатъ, улесняваше и насърждаваше спекулацията въ страната и липняване отъ възможностъ населението да се ползува отъ произведенията на страната. Но най-сетнѣ, попитайте се г-да, и кажете, имали ли сме ние въпрѣки тѣзи мѣроприятия дѣйствително забраняване износа отъ страната? Износътъ, напр., на фасула е забраненъ още миналата година; пролѣтосъ тази забрана се поднови, обаче, още реколтата на фасула не бѣше свършена напълно и закупувачи трѣгнаха на четири страни да го купуватъ по едни доста високи цѣни. Ние се питахме, каква смисълъ има това закупуване на фасула, когато износътъ му е забраненъ? Обаче, въ дѣйствителностъ, износътъ си ставаше подъ тази или онази форма. Прѣзъ мѣсець августъ отъ Пловдивъ се изпратиха съ стотини вагона фасулъ за Турция; също става и съ житото. Лица влиятелни у насъ, които законътъ не лови, намиратъ винаги възможностъ подъ тая или онака форма, да изкаратъ жита навънъ и нѣкой пътъ този износъ или тая контрабанда въ износа взема пикантни форми. Напослѣдъкъ намъ ни разправятъ нѣща които, ако не живѣхме въ България, щѣхме да помислимъ, че сѣ просто анекдоти; казватъ, напр., че е станало нѣкакво нещастие съ пълни шлепове съ жито въ Дунава. Единъ день, съвсѣмъ неочаквано, тѣзи шлепове се откъсватъ отъ кея и трѣватъ по златнитъ вълни на тихия бѣлъ Дунавъ, обаче, вмѣсто да вървятъ по течението на рѣката, трѣватъ срѣщу течението!

К. Лулчевъ: Вътрѣ имало тогава.

К. Бозвелиевъ: Повтарямъ да кажа, че ако не живѣхъ въ България, азъ бихъ казалъ, че това сѣ дѣйствително анекдоти, обаче, нѣма да забравимъ, че България е страна на чудесата.

Министъръ Д. Тончевъ: Може ли да посочите поне единъ такъвъ случай, когато шлепове сѣ били откъснати отъ кея? Прецизирайте поне единъ случай.

К. Бозвелиевъ: Нѣма защо да прецизирамъ. Ще кажа само едно, че правителството е било извѣстено за единъ такъвъ случай въ Русе, и че е послѣдила телеграма да се прѣсѣдватъ вагонитъ шлепове, обаче, за нещастие, не сѣ могли да бѣдатъ достигнати. Въротно, Вие, г. министре, ще знаете тази работа по-добрѣ и, слѣдователно, можете да ни освѣтите по нея. Въ всѣки случай, има единъ очебиющъ фактъ, г. министре, който не може да се отрече. Недостатъкъ отъ храна се вече чувствува. И ние се питаме. Ако забраната на нашия износъ е дѣйствителна, какъ става, че при една добра реколта въ България — добра за зимината а извънредно добра за лѣтнината — какъ става, че днесъ се чувствува у насъ вече недостатъкъ отъ храна и то въ срѣдата на годината?

Какъ може у насъ вече хората да търпятъ прѣдъ риска, че прѣзъ тѣзи шестъ дълги мѣсеци, които ни дѣлятъ отъ новата реколта, ние, може би, ще бѣдемъ изложени на гладъ? Защо правителството, за да прѣхрани войската, е принудено да търси милиони килограми брашно въ странство и да го купува по една нечувано висока цена — 56 ст. кгр.? Ако дѣйствително у насъ износътъ на хранитѣ е забраненъ, защо да нѣмаме достатъчно храна за войската, а да става нужда правителството да я купува отъвънъ на такава висока цена?

(Прѣседателското мѣсто ваема подпрѣдседателтъ д-ръ И. Момчиловъ)

Независимо отъ всичко друго, самиятъ този фактъ г. министре, достатъчно убѣдително говори, че забраната на износа не е дѣйствителна. Ми се струва при това, че има една основна грѣшка и въ самата организация на народното продоволствие. Въ закона е казано: когато държавата намѣри за необходимо да забрани износа на извѣстни артикули, втората стѣпка, която тя трѣбва да направи, то е да нормира цѣнитъ и да организира продоволствието. Е добрѣ, ние не виждаме именно тая втора стѣпка. У насъ днесъ се изнасятъ храни подъ покровителството и съ разрѣшението на централния комитетъ: лица снабдени съ открити листове сѣ плъзнали навсѣкъдѣ изъ България и закупуватъ храни; и дори тѣзи лица намиратъ нѣкакъ си привилегия спрѣмо мѣстнитъ комитети, както и спрѣмо кооперациитъ, които работятъ за продоволствието на народа. Азъ ще Ви кажа, г. министре, че тукъ е именно опасността — опасностъ да бѣде България оставена да гладува, защото въ тия разпорѣдби на централния комитетъ се прозира неговото непознаване дѣйствителността въ страната. Имамъ основание да кажа, че централниятъ комитетъ нѣма ни най-малко точни свѣдѣния за количеството храни, съ които разполагаме днесъ въ България. Това, казвамъ, се прозира въ неговитъ често пѣти неумѣстни разпорѣдби, съ които той започвѣва да се взематъ храни отъ мѣста, където ги нѣма достатъчно. Въ нѣкои мѣста той е отишълъ дотамъ, щото да огولي цѣли околии отъ хранитѣ необходими за прѣпитанието на мѣстното население.

При една обществена криза, каквато е днешната, при една евентуалностъ да бѣде България изолирана отъ всѣкъдѣ, да нѣма възможностъ да внесе отъ вънъ продукти, необходими за продоволствието на страната, длъжностъ на правителството е да се погрижи да гарантира това продоволствие. Първата негова работа трѣбваше да бѣде да приведе въ извѣстностъ миналогодишната реколта, изобщо хранитѣ, съ които разполага страната. Но това не се направи или е направилъ по единъ много дефектенъ начинъ, който не ни дава достатъчна прѣдстава за разполагаемото количество храни.

Държавата трѣбваше да тури рѣжка, за да бѣде дѣйствителенъ притежателъ на всичкото онова количество храна, което е необходимо за изхраната на населението. Това държавата не е направила. И днесъ централниятъ комитетъ не е господаръ, не може фактически да разполага съ тия храни. Той дава заповѣди, напр., да се вдигне извѣстно количество храна отъ едикое си мѣсто, но оказва се, че тази храна не се намира тамъ. Това е затуй, защото централниятъ комитетъ не знае положително къде се намиратъ храни, а е знаелъ само онѣзи складирани въ хамбаритъ и складовѣтъ и които централниятъ комитетъ е разрѣшилъ да се изнасятъ, смѣтайки ги — по единъ погрѣшенъ начинъ — за измишни въ страната. Отъ мѣстния комитетъ въ Стара-Загора е направена една интересна анкета за това, какво количество храни има въ Старозагорската околия. Желателно е правителството да се заинтересува отъ нея, за да види нагледно, какъ централниятъ комитетъ дѣйствува непланомѣрно и безсистемно. Старозагорската околия, която е житница на цѣлия Старозагорски окръгъ, нѣма достатъчно храни за населението отъ този окръгъ. Повтарямъ, направена е една щателна анкета за количеството на храната въ цѣлата околия, резултатътъ отъ която е плачевенъ: околията е просто оголена и надала населението може да се изхрани съ останалата храна до новата реколта. Сега, отъ тукъ можемъ да сѣдимъ, какво е положението и въ другитъ мѣста. И наистина, навсѣкъдѣ, където сме имали възможностъ да пропитуваме, се констатира, че отъ сега още захваща да се усѣща недостатъкъ отъ храни.

Сетнѣ, когато държавата взема мѣрки, за да ограничи и забрани износа на извѣстни артикули, нейна длъжностъ бѣше да се погрижи въ сѣщото врѣме и за привлечане въ страната на онѣзи артикули, които се внасятъ отъ

вънъ и които сж необходими за нуждитъ на населението. Ние имаме нужда отъ захаръ, обаче нашата захарна фабрикация не дава достатъчно количество за нуждитъ на консумацията. Казва се, че тази година производството на захаръ въ България е било около 900 вагона, когато консумацията е къмъ 3,000 вагона. Е добръ, като прибавимъ и населението отъ новитъ земи, като прибавимъ и войската, която сега изразходва много повече захаръ, отколкото, ако войницитъ бѣха по домоветъ си. . . .

Д-ръ Н. Сакаровъ: Сега се употребява даже двойно повече.

К. Бозвелиевъ: . . . ние ще видимъ, че намъ сж нуждни за до новата реколта — отъ мѣсецъ октомврий до мѣсецъ октомврий — кръгло около 3,000 вагона захаръ. Отгдѣ ще вземемъ ние тази захаръ? Захаръ се произвежда въ много страни въ Европа, навсѣкждѣ почти. Казватъ, въ Австрия има сега захаръ въ излишно количество, но тамъ захарта е турена подъ възбрана и не може да се изнесе навнъ безъ съгласието на респективното министерство. Какво направи правителството и направило ли е изобщо постѣпки, за да обезпечи за България достатъчно количество захаръ? Азъ знамъ, че има търговци, които сж се отнесли до правителството да искатъ неговото ходатайство, неговото посрѣдничество прѣдъ респективнитъ правителства на съюзнитъ държави, за да се позволи износътъ на захаръ за България, обаче правителството не е направило нужнитъ постѣпки. Азъ не мога да си обясня какво чака правителството. Подиръ три мѣсеца, г. министре, ние ще имаме криза на захаръ, подиръ три мѣсеца въ България нѣма да има никждѣ захаръ. И, безъ съмнение, първѣки нормираната цѣна, цѣната на захарта ще подскочи ужасно, както стана съ цѣната на други артикули. Тогава ли ще позволявате на спекулантитъ да внасятъ захаръ въ България, за да я продаватъ съ двойна цѣна и да трупатъ милиони на грѣба на населението?

Д-ръ П. Джидровъ: Когато захаръ може да се внесе направо отъ държавата безъ мито, за да бѣде съ 30% по-евтина.

К. Бозвелиевъ: Азъ мисля, че правителството днесъ има единъ много лесенъ способъ, при тѣзи близки и приятелски съюзнически отношения съ Австро-Унгария и Германия, да улесни вноса на захарта въ България и да гарантира населението съ захаръ за прѣзъ цѣлото врѣме до новата реколта.

Сжщото ще кажа и за другъ единъ артикулъ — сапунътъ — който играе важна роль въ областта на обществената хигиена. Сапунътъ не се фабрикува достатъчно у насъ. Той се внасяше отъвън, напр., отъ Франция, въ едно количество близо за милионъ лева, отъ Турция, — въ едно количество за 4—500 хиляди лева. У насъ неговото производство днесъ е ограничено, защото старото сапунарство е пропаднало, а новитъ фабрики сж твърдѣ малко. Не трѣбваше ли да помисли правителството за осигуряване населението и съ този артикулъ? Въ другитъ държави, които се намиратъ въ сжщо такова положение, въ каквото се намира нашата, сир. въ положението на военна нога, респективнитъ правителства, за да гарантиратъ на своето население достатъчно артикули отъ първа необходимостъ, унищожиха вноснитъ мита на тѣзи артикули. Завчера това направи и Турция и то по единъ начинъ много практиченъ: слѣдъ като унищожиха вноснитъ мита на най-необходимитъ артикули, тя постанови, штоо другитъ мита да се взематъ въ натура. Е, питамъ азъ, защо нашето правителство не послѣдва примѣра на тия държави? Защо г. министре, Вие не упражните правото, което Ви дава чл. 5 отъ закона за митницитъ? Кога ще Ви се яви по-крѣпщаща обществената нужда, за да приложите прѣдписанията на този членъ? Или Вие се бояхте, че, може би, Народното събрание нѣма да одобри вашата мѣрка? Менъ ми се вижда такъвъ единъ аргументъ несериозенъ. По е за вѣрване, че Вие не сте искали да накрѣпите бюджета въ една частъ отъ неговитъ приходи, като го лишите отъ митата, които се събиратъ отъ тия артикули.

Д-ръ П. Джидровъ: И тия артикули сега не се внасятъ.

К. Бозвелиевъ: Това е една крива смѣтка, защото държавата и сега търпи тая загуба, защото, макаръ и митата да сж въ сила, обаче липсва обектътъ за облагане, стоки външни не се внасятъ. Ако биха се унищожили тия мита,

държавата щѣше наистина да прѣтърпи една известна загуба, но населението щѣше да бѣде задоволено, и понеже, въ края на крайщата, дефицититъ на държавния бюджетъ се носятъ отъ това население, то щѣше поне да бѣде благодарно, че ще ги носи слѣдъ като е било запазено отъ грозититъ на една нѣмотия, на единъ гладъ, какъвто е сегашниятъ. Сжщото е и съ дървеното масло. Въ Турция се произвежда това масло, а съ Турция ние сме въ съюзнически отношения; въ Турция ние внасяме нашитъ храни. Не можемъ ли срѣщу това да искаме отъ нея тия артикули, които тя досега ги внасяше у насъ, каквото е, напр., дървеното масло? Правителството не направи това и не само не го направи, но съ редъ мѣрки, като-че-ли то — нѣма да кажа нарочно, но този е резултатътъ на неговитъ мѣрки — отблъсна артикулитъ, които можеха да дойдатъ отъвън. Законътъ за митницитъ дава на търговцитъ едно право: да депозиратъ въ митницитъ, да държатъ за известно врѣме, до 2 години, ако се не лѣжа, стокитъ си въ антрепозитъ.

Д-ръ П. Джидровъ: До шестъ месеца.

К. Бозвелиевъ: До двѣ години — това е максималниятъ срокъ. Ако се не лѣжа, лѣтосъ се издаде едно запрѣщение отъ министерството, съ което се унищожиха това право. Мотивътъ на това запрѣщение бѣше, че търговцитъ щѣли да използватъ това си право въ ущърбъ на пазара у насъ, щѣли да държатъ стокитъ си въ антрепозитъ и съ това щѣли да направятъ да липсватъ стоки отъ пазара. Е добръ, азъ мисля, че тази мѣрка даде тъкмо обратни резултати. Стокитъ, които можеха да дойдатъ отъвън за антрепозитане, останаха на мѣстата си, не дойдоха у насъ, а заминаха транзитъ за Ромѣния. Азъ зная случая за едно грамадно количество кафе, което щѣше да дойде отъ Солунъ тукъ. Търговцитъ отъ тамъ телеграфира на брата си да приготи мѣсто за антрепозитането му. Той му съобщава, че има заповѣдъ, има законъ, съ който се забранява този антрепозитъ и кафето остана въ Солунъ. Сжщо и за сапунитъ, които, макаръ и да идеха мѣчно отъ Франция прѣди войната, но които имаха достатъчно голѣмъ антрепозитъ въ Гърция, отъ дѣто можеха да дойдатъ прѣнесени тукъ. Едно унищожение на митата би могло да улесни внасянето на тѣзи стоки, би го привлѣкло тукъ и ние не бихме страдали отъ тая липса, отъ която страда днесъ българскиятъ народъ.

Сетитъ друга една мѣрка, която сжщо така отблъсна външнитъ стоки, е неразумното нормиране на тѣхнитъ цѣни.

Д-ръ П. Джидровъ: Прѣди да докаратъ стоката, туриха и цѣната.

К. Бозвелиевъ: Поставяха се такива цѣни, по които въ момента не можеха да се купятъ артикулитъ даже на мѣстото, дѣто се произвеждатъ. Азъ си спомнямъ, че за кафето туриха цѣна 5 л. или 450 л. кг., когато на мѣстото можеше да се вземе по 6 л. Азъ си спомнямъ за марсилския сапунъ, на който поставиха цѣна 1-60 л. кг. Е добръ, но 1-60 л. бѣше нормалната цѣна въ нормални врѣмена. Сапунътъ действително се купуваше отъ 60 до 80 ст. кг. въ Франция, но съ разноснитъ по прѣвоза, съ митата, съ окроата, съ всичкитъ косвени данѣци, съ които се облагаше, дохождаше по 1-20 л., за да се продава сетнѣ по 1-40 и 1-60 л. Въ момента, обаче, когато тия цѣни се нормираха, той вече мѣчно можеше да се купи по цѣната, която бѣше нормирана, поради рисковетъ на войната. Резултатътъ отъ това неразумно нормиране на цѣнитъ бѣше слѣдниятъ: стокитъ колкото ги имаше тукъ се скриваха, а онѣзи, които щѣха да дойдатъ, се върнаха. По тоя начинъ, г-да, ние виждаме, че правителството вмѣсто да вземе мѣрки, за да осигури на страната достатъчно количество артикулитъ отъ първа необходимостъ, то напротивъ, съ своитъ дефектни разпоредби, съ празнотитъ, които се съдържаха въ тѣхъ, съ своитъ запрѣщения, съ нежеланието си да унищожиха митата на известни артикули, направи всичко, за да остави България лишена отъ тия артикули, и вслѣдствие на това, цѣлъ единъ народъ да се изложи на нѣмотия и начувана скѣпотия. Правителството не разбира добръ задачата, която му се налагае. Действително, то, съ своитъ законодателни мѣрки, съ прѣдложенията, които внесе въ Народното събрание, призна, че въ този моментъ принципътъ на свободната конкуренция не струва вече пари, че вмѣсто него си трѣбвало да се въведе принципътъ на регламентацията; обаче недостатъкътъ е въ това,

че като се отмѣни единият принцип, другият не се приложи напълно или се приложи така неспособно, че се добиха тъкмо обратни резултати. Всичко онуй, което може да се яви като благотворен резултат от една свободна конкуренция, се унищожи с една половина мѣрка, каквато е тази, къмъ която правителството прибѣгна. Правителството не разбра, че като отстранява частния монополъ, който неизбежно се явява въ такива моменти на обществена криза, при свободната конкуренция, то трѣбваше да застъпи мѣстото на търговците, то трѣбваше да стане доставчикъ на страната, ако не за всички, то поне за онѣзи артикули, безъ които страната не можеше да съществува. Тая задача, казвамъ, правителството не я разбра и не иска да я разбере. Слѣдствието отъ всичко туй, го виждаме: страната при една, както казахъ, добра реколта на мѣстнитѣ продукти, търпи лишения отъ тѣхъ, а още по-голѣми лишения да търпи и отъ онѣзи артикули, които се носятъ отъ странство и отъ които страната остана лишена. Прибавете къмъ това и голѣмата неразбория, която владѣе въ института за народното продоволствие и онѣзи разпореждания и контра разпореждания, ония противорѣчиви мѣрки, които се взематъ — отъ една страна реквизиционнитѣ комисии дѣйствуватъ по единъ начинъ, отъ друга мѣстнитѣ комитети представятъ други цѣни, отъ трета централниятъ комитетъ дава специални разпореждания за извѣстни мѣста, отъ четвърта военнитѣ власти монополизиратъ всичкитѣ сръдства на прѣвозъ и лишаватъ мѣстнитѣ комитети отъ възможността да могатъ наврѣме да удовлетворятъ нуждитѣ на мѣстото — прибавете, казвамъ, всичката тази въ разпоредбитѣ неразбория къмъ онова, което ви казахъ, и тогава нѣма защо да се чудимъ, че днесъ живѣемъ въ моменти на ужасна скѣпотия, че животътъ, особено за голѣмитѣ работни маси, е станалъ просто непоносимъ. Прибавете къмъ това и нескривания, явния прѣдъ очитѣ на всички фактъ, че голѣма частъ отъ хората, които стоятъ до управлението, че голѣма частъ отъ правителствениитѣ партизани и други, които иматъ прѣстъ въ управлението, въ регламентацията на продоволствието, гледатъ на този моментъ прѣзъ очилата на единъ тѣсенъ егоизмъ и смѣтатъ, че това е онуй врѣме, което турцитѣ наричатъ „вургунъ ва-ктѣ“, сир. моментъ, въ който могатъ да се правятъ ге-шефти и трупатъ печалби и вие ще имате една пълна картина на народното продоволствие днесъ въ България. И затуй, когато намъ сѣ прѣдставени за одобрене тѣзи мѣрки, ние не можемъ нито да забравимъ, нито да скриемъ отъ очитѣ си всичко онова, което става у насъ; и като садимъ по резултатитѣ, които тѣзи мѣроприятия сѣ дали за страната, ние не можемъ да кажемъ, че тѣ сѣ сполучливи и не можемъ да дадемъ нашето одобрѣние за тѣхъ. Нашиятъ отрицателенъ вотъ ще бѣде и протестъ противъ всички тѣзи неразбории, отъ които толкова много страда населението. (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Нѣма въпросъ за народното прѣдставителство, нѣма въпросъ за държавата днесъ по-важенъ отъ този, който е свързанъ съ одобрѣнието на указитѣ по опирането на износа, защото, когато се обяви голѣмата война между великитѣ държави, ние бѣхме принудени да бѣдемъ прѣдвидливи, да не би да бѣдемъ оголени отъ най-необходимитѣ прѣдмети. Но когато и ние попаднахме въ войната, въ сътрудничество съ централнитѣ сили, ние се намѣрихме въ едно такова изключително положение на народното стопанство, че можемъ подобно нему да намѣримъ само въ ония врѣмена, когато българскиятъ министъръ на финанситѣ се наричаше жатаръ, врѣмена, когато първобитното народно стопанство е било изразено не чрѣзъ разнѣна съ пари, а чрѣзъ разнѣна на прѣдмети сѣ прѣдмети, която разнѣна, наврѣмето си, е била дългъ на министра на финанситѣ, а днесъ пъкъ тя става дългъ на държавата. Ето защо, азъ ще си позволя по този случай да разгледамъ въпроса малко по нашироко и, обичамъ да вѣрвамъ, че съ това ще изпълня единъ дългъ, толкова повече, че другъ случай не ни се прѣдставя.

Ние въ прѣдвечерieto на новата година вотирахме бюджета. Тогава ние зададохме на г. министра на финанситѣ нѣколко въпроса: за издржката на войната, за издржката на населението, за финансирането имъ, за запазване народнитѣ стопански интереси на България, за онова, което единъ отъ прѣждеговорившитѣ каза, че има допи-

ране на гърнето отъ стомана съ гърнето отъ прѣстъ. Но намъ като на подигравка само ни се отговори, че едно изложение за финансово положение на държавата, не обема нищо друго, освѣнъ да ви прочетемъ колко сѣ приходитѣ и колко сѣ разходитѣ. Никой сериозенъ човѣкъ днесъ, въ това аномално врѣме, не може да се задоволява съ приходитѣ и разходитѣ на държавата. Други сѣ въпроситѣ; тѣ сѣ голѣми, тѣ очакватъ наврѣмenni мѣрки, въ името на нашето бѣдаще, още отъ сега да запазимъ България дѣйствително като сътрудникъ, а не да я оставимъ да заеме положението на гърнето отъ прѣстъ. Въпроситѣ, които се явяватъ по този случай сѣ следнитѣ: първо дали наредбитѣ, съ които правителството е считало за добръ да упражни своята прѣдвидливостъ досежно прѣхраната на населението и издржката на войската, е работило законно; вториятъ въпросъ е, дали то е работило разумно и третъ единъ по-голямъ въпросъ е, дали то, съ финансирането на всичко туй, което трѣбва да се изхарчи за войската и за народа, е работило прѣдвидливо за България.

Ние, подъ натиска на изключителнитѣ обстоятелства, като-че-ли привикнахме да не скѣпимъ извѣстни постановления на нашитѣ закони. Азъ смѣтамъ, че това е една грѣшка. Завчера, напр., г. министърътъ на войната, за да може да освободи два цѣли набора и да удовлетвори една нужда сѣ нѣколкоци отъ тѣхъ — едно мѣроприятие по същество напълно оправдано — послужи си съ едно постановление на Министерския съветъ; никой, обаче, не може да отрече, че прѣдвидливостъта и законността му налагаха не на 2 януарий да поиска отъ Министерския съветъ да се одобри това постановление, когато Камарата е въ сесия, а поне на 15, 16, 17, 18 декемврий, когато ние засѣдавахме. На тѣзи нѣща ние сме длѣжни да обръщаме внимание. И въ случая министърътъ на финанситѣ, който бива отъ насъ упрѣкаванъ, че не може, когато Камарата е въ сесия, да спира износа иначе, освѣнъ съ законъ, пакъ, въпрѣки закона за митницитѣ, продължава една практика незаконна, нередовна, и тя е толкова по-чудовищна, г-да, че намъ се прѣдставя, напр., днесъ да одобримъ първия указъ № 19 отъ 13 мартъ 1915 г., когато на 13 мартъ е издаденъ и другъ указъ, който е внесенъ наврѣме и редовно въ Народното събрание. Ако поразчоплимъ и то не това, което улицата мълви — това не ме интересува — а това, което наредбитѣ на г. министра на финанситѣ даватъ да се открие, за менъ, г. г. народни прѣдставители, се открива една грозотия. Така, напр., констатирамъ другъ фактъ въ тѣзи укази. Забранява се съ заповѣдь отъ 23 октомврий 1914 г. добитѣтъ да бѣде изнасянъ, а по-нататкъ разрешава се, забѣлжете, пакъ съ заповѣдь отъ 18 мартъ 1915 г. да бѣде изнасянъ, но съ уговорка, който е по-старъ — за волове, напр., отъ 12 г. и за биволи не знамъ отъ колко си години и т. н.; бихъ желалъ да зная какъ се е прилагало разпознаването на старостта. Но което е още по-важно: не се минаха, г-да, нѣколко седмици не, а нѣколко дена слѣдъ 18 мартъ, на 11 априлъ се спира износътъ и на старитѣ, и на младитѣ говеда. Какъ ние, отъ страна, трѣбва да тълкуваме тази прѣдвидливостъ на г. министра на финанситѣ? Нѣщо друго. Прието е, че ако г. министърътъ на финанситѣ има право съ указъ, въ рамкитѣ на закона, да спира единъ износъ, той нѣма право, обаче, да спира този износъ, прѣди да излъже указъ. Но той какво прави? Имаме, напр., да утвърждаваме указъ № 27 отъ 27 априлъ 1915 г. за трицитѣ и пр. По този скѣпшия указъ, обаче, заповѣдъта е излъзла на 11 априлъ, значи 16 дена по-рано. Виждате, г. министърътъ на финанситѣ съ 16 дена по-рано е спрѣлъ износа на трицитѣ, а чакъ на 27 априлъ търси указъ отъ правителството. Азъ се питамъ, ако тъй се работи дали даже Министерскиятъ съветъ е въ положение да знае това, което върши г. министърътъ на финанситѣ? Не. Нѣщо повече, още по-характеренъ случай; да вземемъ указъ № 49 отъ 2 ноемврий 1915 г. На 22 ноемврий излиза указътъ, а на 20 ноемврий заповѣдь се дава, че е запрѣтенъ износътъ на яйцата, като въ тая заповѣдь се прави една уговорка: това запрѣщение да не се отнася за ония яйца, за които сѣ били извършени надлежитѣ митнически формалности. И азъ въ случая лично имамъ едно свѣдѣние. Получихъ една телеграма отъ Пловдивъ: „Моля Ви, ходатайствайте или да ни разрешатъ да изнесемъ яйцата, или да реквизируютъ стоката, защото не се държи“. Срѣснахъ г. секретаря на комитета случайно — защото, иначе, не съмъ ходатай да ходя да се срѣщамъ съ него — и го питамъ: какъ стои въпросътъ? „Много просто, г. Ляпчевъ; отъ двѣтъ едно трѣбва да се направи: или трѣбва да прѣпоръчатъ на

ония хора да намърят нѣкое лице — г. министре на финанситѣ — да изпълни тѣзи митнически формалности, както тукъ е наредено, или пъкъ да влѣзете въ връзка съ нѣкое си Central-Anstalt für Einfuhr in Deutschland", (Смѣхъ) Точно му не зная фирмата, но приблизително така звучи. — Прѣдъ мене се откри всичката грозотия за икономическото разстройство на българската държава, на българското народно стопанство. Питамъ се азъ: каква е тази наредба за разрѣшаване на износъ чрѣзъ лице, което ще изпълнява, съгласно указа на г. министра на финанситѣ, нужнитѣ митнически формалности, които митнически формалности така сѣ нагласени, че заповѣдта на два дена по-рано е дадена, а указитѣ отподирѣ ще дойдатъ, и въ края на краищата низъ ще се занимаваме тукъ съ указитѣ? Или пъкъ другото положение ще дойде: кой е въ право въ тази страна да взема имотитѣ на частнитѣ лица и да казва: „Вие ще го продавате на Einkaufs-Gesellschaft". Кой е въ това право?

И въ този случай съмъ длъженъ да упомена една грѣшка на г. министъръ-председателя, понеже въпросътъ се свързва, по силата на нѣщата, съ комитета на прѣдвидливостта. Когато се правѣха упрѣци за този комитетъ, той отговори: „Не се безпокойте; вѣрвайте ме мене; азъ имамъ едно чекмедже и тамъ държа всичко; но позволете ми азъ да правя политика съ стопанството на България". А-а, не, политика държавата може да прави, като държава, съ своитѣ имоти, съ своитѣ ресурси, но политика не може да прави съ отдѣлнитѣ имоти на хората. Ако искате тия имоти да ви послужатъ за политиката, тогазъ откупете ги вие, платете на хората и правете политика, но недейте казва на търговеца: „Идеге и си продайте имота само на едикой-си".

За да видите, г. г. народни прѣдставители, доколко ужасно вървие ние — гърнето отъ прѣстъ да го направимъ гърне отъ мокра глина — достатъчно е да спомена, какво вършатъ нашитѣ съсѣди. Ромѣнитѣ тоже взеха мѣрки, но тъкмо обратни на нашитѣ. Тамъ, напр., комитетѣтѣ, нареченъ тоже централенъ, почти за сѣщата цѣль, опрѣдѣля максималнитѣ цѣни за вжтрѣшността, но — което е по-важно — опрѣдѣля минималнитѣ цѣни за износа. Тамъ е ключътъ. А у насъ какъ се практикува? Износътъ се спира. Съ износа се прави политика, ни казватъ. Оставямъ вулгарната страна, защото не желая въ батака да хвърлямъ още лопати калъ, но вземамъ обективната страна въ въпроса. Политика се прави съ износа. Какъ се прави тази политика? Българскиятъ земецѣлецъ ще трѣбва въ туй врѣме, когато парата си е изгубила 35—40% отъ стойността, да продава 26 л., да положимъ, 100-тѣ килограма жито, за да дойде не слѣдъ години, а слѣдъ нѣколко мѣсеца, даже слѣдъ нѣколко седмици, нуждата за сѣщата тази държава да купува брашно отъ съсѣдна Ромѣния, дѣто има такова положение: вжтрѣ — максимално 1.900 л. вагонъ пшеница, вънъ — 4.000 л. минимална цѣна въ ефективъ, въ злато, а не въ банкноти на коя и да бѣже държава. Днесъ разваленитѣ текущи пари не важатъ въ международнитѣ отношения. Днесъ е всичко разстроено, и само златото важи. И иматъ основание да искатъ да имъ се плаща въ ефективъ. Ако тѣ вършатъ това, защото здравиятъ разумъ го казва, ние вършимъ тъкмо обратното.

Питамъ се азъ: дѣ ще отидемъ ние по този начинъ? Г. военниятъ министъръ ни посочи дѣ сѣзъ отишли. Той е далъ една телеграма № 18.778, съ която катурва всичкитѣ наредби на г. министра на финанситѣ, и всичкитѣ тѣзи укази, които ние ще гласуваме или г. министърътъ на финанситѣ ще създаде за въ бѣдаше, сѣ празна приказка. Можеби г. министърътъ на войната да излѣзне по същество най-правъ. Той казва: „До комендантствата и до митницитѣ. Нѣма да пропушате нищо на вънъ безъ мое разрѣшение". (Смѣхъ и ржкоплѣсканъ въ лѣвицата и крайната лѣвица) Докъдѣ достигна тази държава! Кой прѣдставлява властта въ нея? Дѣ е тя?

Д-ръ П. Джидровъ: Какво прави Министерскиятъ съветъ въ тая държава? И това било държава!

Я. Сакжзовъ: На хубавъ умъ ни учите вие насъ, не управляющитѣ, да не зачитаме държавата.

Д-ръ П. Джидровъ: Нѣма право военниятъ министъръ да прави това.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Нѣмате думата.

Д-ръ П. Джидровъ: Нѣма право да нарушава законитѣ и наредбитѣ на правителството. Военниятъ министъръ има право само да направи ходатайство въ Министерския съветъ, и нищо повече.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Ако искате да говорите, ще Ви запиша, за да излѣзнете да говорите отъ трибуната. Сега оставете г. Ляпчева да говори.

А. Ляпчевъ: Поради това спиране на износа, отмѣняване на спирането, възобновяване на запрѣщението, за 180 артикула, г-да, сѣ излѣзали 84 указа — 84 указа за 180 артикула! — а колко заповѣди сѣ излѣзали безъ укази, не мога да ги зная всички, а зная само 3 извънъ указитѣ. Съ тѣхъ, чрѣзъ специални разпоредби, безъ укази, се разрѣшава на отдѣлни лица да изнесатъ вънната, износътъ на която е забраненъ — знаете всички, защо износътъ и трѣбва да бѣже забраненъ. Разрѣшено е на нѣкой-си Витковичъ Леви да изнесе 50.000 кгр. въдна, на нѣкакво-си дружество — не помня кое — 250.000 кгр. и къмъ ноемврий — други 500 хиляди. Азъ казвамъ това само за иллюстрация, а чекмеджето на г. министъръ-прѣдседателя, сигуръ, ще трѣбва да изобилствува съ такива разпоредби, а колко ли пъкъ ги има мимо него и мимо г. министра на финанситѣ. Защото, когато беззаконието и нередовността отгорѣ се насаждатъ, надолу нѣматъ спиртъ; тѣ ставатъ буря грамадна, всичко занасятъ, и никой чиновникъ не се счита длъженъ да пази закона. Нѣмате вие запазване на закона въ тая страна, по този въпросъ поне. Трѣбва да съберете данни отъ отдѣлнитѣ администрации за вагонитѣ, за да видите, какъ вагонитѣ хвърчатъ безъ заповѣди, какъ тѣ се съпротивляватъ на цѣль Министерски съветъ и отиватъ тамъ, кѣдѣто хичъ не имъ е било мѣстото, и какъ, вслѣдствие това, ние имаме благодѣтели въ нашата страна, благодѣтели, прѣдъ които едвали не идватъ да кажатъ: „Бре, какви щедри хора — хвърлятъ милионитѣ, хвърлятъ левоветѣ!" До тамъ достигна нашата държава! Това ли е то положението, което ние трѣбва да поддържаеме, за да можемъ въ прѣдстоящата икономическа борба да запазимъ слѣдбинитѣ на народа си?

Този комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, съставенъ за една цѣль, при други условия, се нагърби по начинъ съвсѣмъ нередовенъ, незаконенъ, за който не искамъ да се повръщамъ, съ задачи, съвсѣмъ нему отъ закона недадени, и въ края на краищата слушаме, че сега този комитетъ пъкъ, слѣдъ като събра единъ купъ отъ буклукъ, казва: „Кому да го джиросаме?" (Смѣхъ)

Н. Мушановъ: На всички партии.

А. Ляпчевъ: Туй е положението. Има специаленъ законъ за реквизицията въ страната. Отначало комитетътъ се набърка въ тази реквизиция, развали цѣлата ѝ работа, и сега казва, като че-ли, на реквизицията: „Не можешъ ли да ми вземешъ рожбата".

Д-ръ Н. Сакаровъ: Дава я на военнитѣ.

А. Ляпчевъ: Тѣ дали ще приематъ, не зная, но сигуръ, утрѣ други ще дойдатъ да ѝ приематъ.

Но да не се обивяваме, г-да, а да погледнемъ на бѣдашето. Азъ въ 1914 или въ началото на 1915 г. бѣхъ противъ този комитетъ, изобщо противъ такъвъ комитетъ по принципъ, защото съзнавахъ всичкитѣ мжнотии за изпълнението на тази задача, и смѣтахъ за него врѣме, че България можеше да mine безъ този комитетъ, и щѣше да бѣже много по-добрѣ. Защото ние днесъ, благодарение на този комитетъ, имаме такъвъ куриозъ, че можемъ смѣло да кажемъ: хлѣбъ имаме — гладни сме, лой имаме — сапунъ нѣмаме и т. н. — да не изброявамъ всичко — защото търговията се стегна, всѣки запази своето си. Какъ-то щатъ да бѣдатъ песимисти хората за прѣхраната на България, азъ съмъ дълбоко убѣденъ, като имамъ прѣдъ видъ само срѣдствата на износа, максималниятъ износъ, максималното извличане на стокитѣ отъ България да е станало, далечъ срѣдствата на износа не позволяваха да се изнесе толкова много, щото 500 хиляди тона да могатъ да се изнесатъ отъ тази реколта въ тѣзи врѣмена, а при това 300—400 хиляди тона имаше и отъ старата реколта. Тѣй че, България има още храни въ себе си, тя може да се прѣпитае. Но тя нѣма друго: организация на развѣнната. Ние унищожихме нейната търговия, а въ замѣна на това нищо не създадохме.

Този въпросъ прѣдстои да се разгледа вече не само отъ гледището на вътрѣшния пазаръ, а — ще дойдемъ до по-важния за мене въпросъ — отъ гледището на пазара, въ който ние сега се намираме, пазарътъ на нашитъ съюзници, които, по една или друга причина, сж напуснали нормалния си животъ и се намиратъ въ слѣдното положение. Захаръ може би въ Австрия да има нѣкакви количества. Вѣрно е, че най-голѣмиятъ износъ на Австрия е износътъ на захаръ; нѣма по-голѣмо перо въ нейния износъ отъ това. Но вѣрно е тъй сжщо, че въ началото на 1915 г. се получи заповѣдь до всички производители на цѣвкло да намалятъ съ 30% засѣтото съ цѣвкло пространство, което да се засѣе съ зърнени храни. Взематъ въ съображение да се изхранятъ — държавата става житаръ. Тѣй че може би въ Австрия да има много захаръ, но хората може да иматъ другъ артикулъ, ако не захаръ, отъ който не се нуждаятъ, и тѣ го държатъ помежду си за размѣна. Ние сега, като дойдемъ до споръ между г. министра на войната и г. министра на финанситъ, този споръ колкото и аномаленъ да е, открива важността на въпроса прѣдъ васъ. А тя е: съюзници, сътрудници (Смѣхъ), да, но всѣки трѣбва да се изхрани самъ. И азъ одобрявамъ напълно, по сжщество, мѣроприятието на Военното министерство — България да запази всички продукти, които сж необходими ней. Ама България трѣбва да изнесе, трѣбва да внесе нѣщо. Добръ — размѣна. Какъ сега да се нагласи тази размѣна въ тѣзи изключителни обстоятелства?

И тукъ, г. г. народни прѣдставители, колкото и азъ да бѣхъ противъ таквъ комитетъ за другата му цѣль, обаче за цѣльта, която днесъ се явява, при изключителното положение, въ което се намираме, мисля, че ние трѣбва да се приготвимъ за едно съотвѣтно учреждение, което трѣбва да изучимъ наново, споредъ новитъ му задачи. Задачитъ на комитета за обществената прѣдвидливостъ бѣха тѣзи: да урежда максималнитъ цѣни за вътрешността и да посрѣдничъ само съ заплаха на глоби. Това е законътъ. Той се разширява, разширява, разширява — да изоставимъ това — но задачата на комитета, той да посрѣдничъ тѣй, както сега се слага въпросътъ, съ чужбина, да продава 24-50 л. 100-тѣ килограма кукурузъ, когато два чифта царвули струватъ 24 л., и да мисли, че прави добрина на България, за да купи брашноето съ 50—54 л. букурешка валута — което значи по-сжщо — това е, какво да го нареча, едно унищожение на България.

А. Малиновъ: Политика!

А. Ляпчевъ: То е опропастване отвѣтрѣ. Дайте този въпросъ, г-да, съ общи усилия да го наредимъ. Самото правителство има нужда отъ всички ни, затуй, защото — не си правя илюзия — по такива въпроси мѣнотинитъ сж гримадни. Никой умъ човѣшки не е въ сила да прѣдвиди всичко, свободата на дѣйствието е доста голѣма, а тамъ, където има свобода на дѣйствието въ икономическитъ въпроси, тамъ има и голѣмо подозрѣние.

Т. Лукановъ: Я се благодарете, че още не ви е пишалъ военниятъ прокуроръ!

А. Ляпчевъ: Дайте възможностъ да обмислимъ този въпросъ. И по моего разбиране, ако има нѣщо българската държава да обмислюва днесъ, то е да обмисли въпроса: какъ да нареди своята размѣна въ това изключително врѣме, въ което се намира, съ тѣзи, съ които може да има размѣна.

Г. г. народни прѣдставители! Да не ви се види чудно, наскоро ние ще бждемъ застрашени не отъ това, че нѣма да имаме онова, което ни трѣбва. Което ни трѣбва, нѣма да го имаме, но днесъ най-богатиятъ народъ на свѣта — английскитъ — казва: „Не е врѣме, за да търсимъ всичко, на каквото сме навикнали; ще трѣбва да се задоволимъ съ минималното; много нѣща ще трѣбва да изоставимъ“. Днесъ има война за животъ или смъртъ; днесъ всѣки трѣбва да почувствува несгодитъ. И силна ще бжде оная държава, оная нация, която ще може въ тѣзи критически моменти най-малко разходъ да направи срѣщу чужбина — подчертавамъ това. Тѣй че, азъ не се боя, какво България може да бжде лишена отъ кафе или отъ чай, или отъ каквото и да било друго — ще бжде неприятно, ще го понесемъ — но азъ се боя отъ друго. Днесъ всѣка една воюваща държава има една друга въпиюща нужда: да изнесе всичко, каквото може, защото само тѣй може, при 30-милиарденъ заемъ, на 40-милиарденъ общъ националенъ приходъ, да се намѣри нѣкаква подкрѣпа, за да не стане марката, напр., 60% отъ стойността си. Ето защо, на всички държави днесъ цѣльта е тази: да усилятъ, прѣди всичко, износа си.

П. Даскаловъ: Спомни заема на Франция. Не се грижи за Германия и за германскія заемъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

А. Малиновъ: Германия сама ще мисли за себе си. Оставете я.

П. Даскаловъ: Да, и азъ това му казвамъ. Въ Германия има много по-способни хора отъ него, които и въ конюшнитъ не ги пращатъ, при конетъ, а не да управляватъ държавата.

А. Малиновъ: Той разправя за България.

П. Даскаловъ: Той прави алузия на 30-милиардния заемъ.

А. Ляпчевъ: Г. Даскаловъ! Бждете търпѣливи и слушайте спокойно.

П. Даскаловъ: Азъ съмъ много търпѣливъ. И тогава, когато казвахте, че българската държава унищожава нашата търговия, даже и тогава азъ слушахъ, макаръ че не е българската държава, която е унищожила търговията си.

А. Ляпчевъ: Кой е казалъ това?

П. Даскаловъ: Вие го казахте. Ей стенографскитъ протоколи. Вие казахте, че българската държава е унищожила търговията си.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни)

А. Ляпчевъ: Какво казвамъ азъ, помня много добръ.

П. Даскаловъ: Не помните.

А. Ляпчевъ: И това, което азъ казвамъ, често пѣти, макаръ и слѣдъ години, за жалостъ, се удостоява да бжде признато.

П. Даскаловъ: Тежко и горко на онзи, който ще признае казаното отъ тебе.

И. Симеоновъ: Я седни пкъ ти бе! Всѣки денъ се обаждашъ. Какъ не те е срамъ! Безсрамникъ!

П. Даскаловъ: (Възразява нѣщо)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Оставете г. Ляпчева да говори.

П. Даскаловъ: Не мога да търпя, когато отъ трибуната се говорятъ глупости.

А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Опасността за насъ е отъ чуждия износъ или вносъ у насъ. Този „износъ“ става толкова по-опасенъ, че ние живѣемъ на текуща смѣтка въ Берлинъ. Принциплъ на всѣки международенъ заемъ е той да бжде платенъ въ злато, защото само златото изразява мѣрката на международната цѣнностъ. И ние, като се задължаваме, напр., въ Берлинъ, или въ Виена да платимъ въ златни франкове, а правимъ договоръ, въпрѣки контрактитъ си, да приемемъ на уговорена валвационна цѣна, на фиксиранъ курсъ, марката за левъ и 25 ст., ние правимъ отъ двѣтъ едно: или ние сме признали, че левътъ ще бжде толкова пониженъ, щото ще отиде по-долу, отколкото днесъ е марката — а тя днесъ губи 30%, г. Даскаловъ, отъ своята стойностъ — или пкъ ние — помнете ми тази дума — сме се обвързали да живѣемъ на текуща смѣтка съ нашитъ съюзници, ние сме си продали икономическата независимостъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Не сме се продали никому, г. Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Това е то за този, който знае да държи смѣтка за функцията на монетата. Ние не можемъ да уговоримъ въ Берлинъ, че 125 л. ще струватъ 100 марки. Ние можемъ да уговоримъ въ Берлинъ, като се задължимъ да получимъ 200 милиона лева златни — 4 месеци по 50 милиона — да ни дадатъ злато. Злато не могатъ да ни дадатъ — разбирамъ много добръ — но да ни дадатъ равноцѣнността на златния франкъ, а това е най-малко 30%-повече, отколкото е фиксиранитъ курсъ — 125 л. за 100 марки.

И ако г. министърът на финансите не е могъл да намъри друг аргумент, да прочете съчинението на способния днес германски министър на финансите Хелферих, за да види какъ се сключва международен заем. А този въпрос за международния заем, г. г. народни представители, е свързанъ съ „износа“ въ нашата страна. Туй, което ние имаме да вземаме по текуща сметка, въ текуща монета, въ Берлинъ, то ще тръбва въ Берлинъ да ни се изплати. Отъ Берлинъ и отъ Виена ще тръбва да се изплати и онова, което тѣ иматъ нужда, по силата на нѣщата, да взематъ отъ насъ и, което ние, при най-добра организация за днешно врѣме, би тръбвало да имъ дадемъ. А виждате, че тѣ иматъ нужда много да изнасятъ, защото ние има какво да изнесемъ за тѣхъ въ това врѣме. Днесъ не е врѣме да купуваме играчки на дѣцата. Днесъ е врѣме, когато държавата, ако унищожи всичкитъ мита върху предметитъ отъ първа необходимостъ, тръбва здраво да държи всички мита върху предметитъ за лукс. Това и налага здравината на нейното монетно обращение, за да има една валута изправна. А ние какво правимъ? Единствената защита, узаконена у насъ, върху моитъ нѣколкократно подсъщания къмъ г. министра на финансите, не се прилага. Законътъ за митницитъ у насъ повелява, че митото се плаща въ злато. Това, г-да, има голѣмъ смисълъ. Прѣди една година въ една моя рѣчь азъ надълого се прѣхъ върху важността на този въпросъ за страна, като нашата. Може да не се взема въ злато, когато не само пише въ банкнотата „100 л. златни“, ами и струва толкова. Но когато тя не струва 100 л. златни, дългъ е днесъ на министра на финансите, не само отъ фискално гледище, но и отъ народностопанствено, да каже: ефективъ — това ще, рече съ 30% повече, споредъ разликата на курса, да товаримъ всички прѣдмети, които намъ сж нужни. И тогазъ на законно основание ще дадемъ слѣдующата защита, но не тръбва да се спремъ само съ това. И нѣма защо да допуснемъ нашата лой, напр., да се изнася, когато ние имаме достатъчно фабрики, за да я прѣвърнемъ въ сапунъ за пране, а не парфюмиранъ сапунъ. А ние изнасяме нашата лой, нѣмаме сапунъ за пране, и ще чакаме той да ни дойде парфюмиранъ. Ние оголваме страната отъ всички нейни сурови материяли. Азъ знаа, може би, и нѣкои отъ господата сж посвѣтени въ единъ скандалъ, за който сигурно г. министърътъ на войната, може би, знае подробноститъ — ако не той, то управлението — че се е взела вълната на една наша фабрика за вълнени платове и се е изпратила на нашитъ съюзници, за да купимъ отъ тѣхъ шинели. Този скандалъ е грамаденъ, той води България къмъ пропастъ. Ние ще се задължимъ въ злато, тамъ, ще ни дадатъ цѣната на прѣдмета въ марки, когато цѣнитъ сж високи, защото цѣната на марката е ниска, както е ниска и на нашата текуща монета, ще имаме стоки, кой знае какви по здравина — нека кажатъ за това господата, които сж въ реквизиционната комисия — и въ резултатъ нашитъ фабрики ще спратъ работата си. Това ли е грижата на нашата държава за нашето стопанство? Така ли гърнето отъ прѣстъ ще обградимъ съ броня, за да може да издържи ударитъ на гърнето отъ стомана?

Д. Теневъ: Това е политика.

А. Ляпчевъ: Съ най-голѣма коректностъ къмъ нашитъ задължения, кждѣто и да сме ги направили, но съ добросъвестностъ къмъ нашитъ интереси, съ строгостъ при прилагане на законитъ и съ пламенностъ въ защита на нашето си, ние ще бждемъ цѣнени въ очитъ на всѣкого едного, билъ той нашъ сътрудникъ или съюзникъ. Иначе ние ще бждемъ дѣйствително хора за присмѣхъ, иначе тѣ дѣйствително ще могатъ да помислятъ, че Иракъ и Балканътъ сж едно и сѣщо, а ние мислимъ, че Иракъ не е достигналъ дотамъ да понижи България съ работнитъ въ Месопотамия. Ние тукъ въ 35—40 години, благодарение грижитъ на държавата, на жертвитъ, които тя прави, благодарение усилията на народа ни, на известни качества на пестовностъ, на интелигентностъ, на сръжностъ въ нашето население, можахме дека-полека да почнемъ да градимъ нѣщо, което ни струва много скѣпо. И това нѣщо, г. г. народни представители, надали повече отъ всѣки другъ пѣтъ е изложено на опростаяване. И когато погледнемъ широко на въпроса, азъ не допушамъ, че ще се намъри човѣкъ отъ този Парламентъ, който да протестира, че българската индустрия щѣла днесъ да използва закона за митницитъ, за да получи днесъ държавата митата си въ злато, а всѣки ще се възмути като види, че суровитъ материяли, като вълната и пр. се извличатъ отъ насъ, за да ни се върнатъ обработени, а работницитъ и работничкитъ ни да седатъ гладни, за да можемъ да се понарадваме, че нашитъ фабриканти били опростаявани. Не, разбирамъ много добръ, че всѣки тѣзи въпроси въ странство, кждѣто има маса свѣтъ под-

готвенъ да се занимава съ тѣхъ, кждѣто има администрация бдителна, прѣди настѣпването на такива събития, сж били прѣдметъ на разглеждане, имало е цѣло законодателство по тѣхъ. Но и тамъ дори, поради особеността на такива въпроси, тѣзи законоположения се оказватъ остарѣли, всѣки день се поправятъ и видоизмѣняватъ; разбирамъ всичко това и извинявамъ, да речемъ, правителството, но едно нѣщо не ще мога да разбера, защо правителството не вземе инициативата съ усилията на всички ни, като негови помощници — защото тръбва да бждемъ помощници на България въ този моментъ — да размисли, какви мѣроприятия да вземе днесъ, които ни се налагатъ, за да можемъ ние дѣйствително да запазимъ далечнитъ интереси на България, да можемъ да запазимъ интереситъ за издръжка на населението и на българската войска? Този е въпросътъ, г. г. народни прѣдставители, който намъ се слага днесъ, когато най-добритъ български синове слагатъ коститъ си за великитъ бѣдини на нашия народъ.

Въ лѣвицата: Браво. (Ржкоплѣскане)

Прѣседателътъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ тѣзи укази, одобренитъ на които се иска отъ насъ, се крие една грозна корупция. Най-важното сръдство, най-важниятъ източникъ за благосъстоянието на една страна и за добритъ ѝ финансии, това е извозътъ на мѣстнитъ произведения. Ето защо, законодательтъ е постановилъ, че извозътъ не може да се запрѣщава, освѣнъ отъ законодателното тѣло, и само за изключителни случаи дава се правото на Министерския съветъ да запрѣти износа за известно врѣме. Самиятъ фактъ, че запрѣщението на износа е една прерогатива на Народното събрание, показва, че правителството е длъжно, прѣди да вземе такава мѣрка, да направи една строга анкета, дали консомативнитъ нужди на страната изискватъ да се запрѣти извоза на известни артикули. Сръдствата на извоза сж, които даватъ платежни сръдства за всички покупки въ странство. Ето защо г. Ляпчевъ бѣше много правъ като твърдѣше, че едно правителство, което държи за благосъстоянието на страната, тръбва да обръща най-голѣмо внимание, за да се насърчава износътъ. Вѣрно е пакъ твърдението на г. Ляпчевъ, че въ Англия се е обрънало, сега особено, най-голѣмо внимание на това, че тръбва, въ врѣме на война, да се държи на двѣ нѣща: първо, износътъ да се увеличава колкото е възможно повече, и второ, да се пести въ сръдната на държавата и на всѣко стопанство, защото въ свѣтовната война ще побѣди она народъ, който ще може най-дълго врѣме, който ще има най-вече сръдства, да издържи войната. По този случай позволете ми да кажа двѣ думи и за она споръ, който се възбуди тукъ, и който е много важенъ за нашата външна политика. Когато е въпросъ за цѣната на марката и на английската лира, не тръбва, г-да, да се заблуждаваме и да си прѣдполагаме, че марката е по-близо до паритета, отколкото английската лира. Ако има днесъ държава въ Европа, въ която да се допуска циркулирането на златни монети вжтрѣ въ страната, това е Англия. Тя е единствената държава, въ емисионната банка на която можете да отидете и да поискате злато сръщу вашитъ банкноти. Никждѣ другагдѣ въ Европа днесъ нѣма да ви дадатъ злато.

Министъръ Ж. Бакаловъ: И въ Англия вече не става това.

И. Георговъ: Става.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Прѣди единъ-два мѣсеца има писано по този въпросъ; и тамъ не става това нѣщо.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Нашето правителство, което ви внася за одобрене толкова много укази за запрѣщението на износа, си е играло съ този твърдѣ важенъ въпросъ. То не е правило никаква анкета, дали дѣйствително е било нужно да се запрѣти износа на мѣстни артикули, защото ние виждаме да се запрѣтвя износътъ, а подиръ два-три мѣсеца се позволява този износъ, даже въ по-скорошно врѣме, въ единъ по-малкъ промеждутѣкъ. Какво означава това? Това означава: запрѣщава се износътъ на мѣстнитъ артикули, вслѣдствие на това цѣнитъ падатъ; известни спекуланти, правителствени лица, купуватъ мѣстнитъ произведения по ниска цѣна, и слѣдъ това влияятъ на правителството да позволи износа имъ, и благодарение на тази игра, нашето производително население, нашиятъ производителъ, не можа да използва високитъ цѣни на земледѣлскитъ и скотовѣдни артикули, а ги използваха из-

вѣстни спекуланти, които сѣ правителствени хора. Запрѣщаването износа на фасула и вдигането на това запрѣщение бѣше предметъ на голѣма спекула, въ която сѣ вземали участие видни правителствени лица. Азъ ще ви обърна вниманието върху една фирма въ Бургазъ, мисля, че този спекулантъ се именува Александровъ. Слѣдъ запрѣщаването износа на фасула и на други артикули, той закупува по ниски цѣни тѣзи артикули, като знае, че въ скоро врѣме това запрѣщение ще се вдигне; и въ тая фирма участвува и единъ отъ министритѣ. И най-любопитно е, че сѣмшиятъ този човѣкъ послѣ се продава на Съглашението, приема да купува жито за негова смѣтка, стана агентъ на Деклозиера. Но въ тая фирма влиза и единъ министъръ.

Н. Харлаковъ: Кой е той?

И. Георговъ: Той е министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Това се знае и вѣроятно ще се констатира отъ книгата. Може министърътъ да не участвува въ аферата Деклозиеръ, но казватъ, че участвува въ аферата на покупки на разни прѣдмети.

Н. Алтимирски: Ама „казватъ“. Това не е вѣрно.

И. Георговъ: Ние тукъ въ Камарата сме длѣжни да станемъ отзивъ на това.

Н. Харлаковъ: Г. министърътъ трѣбва да поиска анкета по този въпросъ.

И. Георговъ: Нека се назначи анкета, която да изучи книгата. Азъ възбудямъ този въпросъ, защото прѣдполагамъ, че това лице ще бѣде непрѣмѣнно освободено отъ отговорностъ по аферата Деклозиеръ и, може би, даже, да е освободено.

Г. г. народни прѣдставители! Има нѣщо повече, ставатъ даже и по-голѣми злоупотреби. Има артикули, износътъ на които е запрѣтенъ, каквото е сѣ вълната. Е добръ, какво става съ този суровъ прѣдметъ, нуженъ за поддържането на най-важния клонъ отъ нашата индустрия, на нашата текстилна индустрия? Намѣсто да остане за нашата индустрия, той се продава на едно германско дружество „Einkaufs Gesellschaft“, на една много ниска цѣна. Явяватъ се наши фабрики прѣдъ централния комитетъ за обществената прѣдвидливостъ и казватъ: „Ние сме готови да купимъ този артикулъ на по-голѣма цѣна“, но комитетътъ прѣдпочита да го продаде въ странство. И най-интересното е, че той допусна да се вмѣкне между това дружество, Einkaufs-Gesellschaft, и комитета една трета личностъ, която купува тоя артикулъ на една много ниска цѣна и послѣ го продава на Einkaufs-Gesellschaft. Прѣдполага се, имаме основание да прѣдполагаме, че разликата между цѣната, по която се купува тоя артикулъ отъ посредника, и цѣната, по която се продава на Einkaufs-Gesellschaft се употребява за подкупване.

Г. г. народни прѣдставители! Става нѣщо по-грозно отъ това. Днесъ, когато е запрѣтенъ износътъ на месото, на добитѣка и на житото, нашиятъ добитѣкъ се продава на Einkaufs-Gesellschaft и въ заклано състояние постоянно се изнася за Австрия и Германия, изнася се и жито, и ние рискуваме прѣзъ м. априлъ да останемъ безъ жито.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. Георговъ! Можете ли да ми кажете съ кое рѣшение на Министерския съветъ е позволено на това дружество да изнася добитѣкъ и жито?

Н. Харлаковъ: Тамъ е работата, че това става по контрабанденъ начинъ.

А. Христовъ: Г. Тончевъ! А съ кое рѣшение дѣйствува банка „България“?

И. Георговъ: Като пжтувате по Дунава, вие ще видите, че маса закланъ добитѣкъ, извозътъ на който е запрѣтенъ, се намира на палубата на параходитѣ; вие ще видите и жито, и, както казахъ, страната рискува да остане прѣзъ априлъ безъ жито. Г. г. народни прѣдставители! Вие често говорите тукъ за патриотизмъ, но мисля, че нѣма по-голѣма пакостъ за страната, отколкото тая, да допуснете тя да се лишава въ врѣме на война, въ която е ангажирано съществуването на България, отъ най-необходимитѣ, отъ най-жизненитѣ прѣдмети. Ето защо, трѣбва да го кажемъ тукъ съ болка на сърдце, тѣзи укази, които ни се прѣдставятъ за одобрителни, сѣ изрази на такива прѣстѣпления, за които ние би трѣбовало да теглимъ правителството подъ отговорностъ. Но можете да кажете, че сега не му е врѣмето.

Добръ, но ще дойде врѣме, когато ние ще искаме смѣтка за това. (Ржкоплѣскане въ лѣвницата)

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Прѣдседателътъ: Има думата г. Лукановъ.

Т. Лукановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Наистина, прѣдложението, което ни се донася за одобрително на една цѣла серия царски укази, разкрива голѣмий въпросъ за спекулацията и за онѣзи злоупотреби съ силата на властѣта, които докараха работата дотамъ, што днесъ цѣнитѣ на прѣдметитѣ отъ най-първа необходимостъ сѣ чудовищни и тѣзи прѣдмети ставатъ ежедневно все по-недостѣпни за една огромна частъ отъ населението. Миналиятъ пътъ, когато се внесе една подобна серия укази за одобрително запрѣщането на вноса и износа, ние поддържаме тѣ сѣщо, че предложението за подобни серии укази подъ формата, че трѣбва да се боримъ съ скѣпотията отъ една страна, а отъ друга страна — да запазимъ продуктитѣ, необходими за населението и войската, ставатъ инструментъ за повишение на цѣнитѣ и за лишаване на населението отъ храни. Преди да се откриятъ днесъ дебатитѣ по това прѣдложение, нашата група депозира една интерпелация, която по една — нека го кажемъ — погрѣшка на прѣдседателството, днесъ не бѣше съобщена и прочетена. Азъ прѣдполагамъ, че тая погрѣшка ще бѣде бързо забѣлъзана, защото, както видѣхте, по въпроса за защитата на депутатския имунитетъ, нашето прѣдседателство е твърде дилigentно и утрѣ тази интерпелация ще бѣде съобщена и прочетена. Е добръ, тази интерпелация повдига прѣдъ народното прѣдставителство голѣмий въпросъ за гарантиране храната, прѣдъ всичко, на масата отъ населението — кажете и на войската — който въпросъ ежедневно става по-страшенъ. Тукъ отъ прѣждоговорившигъ чухме вѣрната мисль, че благодарение на една подобна игра съ запрѣщение на вноса и износа, има неимоверно покачване на цѣнитѣ на прѣдметитѣ по съображенията, които тѣ изказаха и които сѣ твърдѣ основателни. Износътъ на суровитѣ материали, при условия необикновени, и вносътъ на прѣработенитѣ сурови материали, при условия тоже необикновени, прѣдизвика едно покачване на цѣнитѣ, което покачване не е съобразно съ необходимостта и съ нуждата на търговца да спечели, но което се прѣвърща чисто и просто въ единъ бѣсъ около играта съ цѣнитѣ. Защото трѣбва всички да признаемъ, че ако у насъ покачването на цѣнитѣ на прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ става не само ежечасно — прѣдмети, които можете да купите прѣдъ обѣдъ на една цѣна, слѣдъ обѣдъ иматъ доуга, по-висока цѣна — но това повишаване на цѣнитѣ не върви паралелно съ необходимостта, която се налага отъ обикновенитѣ търговски събражения: да се слобие една редовна, една правилна печалба чрѣзъ повишението на цѣнитѣ затуй, защото се влага повече капиталъ, защото се правятъ повече разходи, или по нѣкоя друга причина, която въ нормално врѣме, както и въ необикновено врѣме, трѣбва да се вземе подъ внимание. Играта около повишението на цѣнитѣ на прѣдметитѣ се хвърля тѣй отъ високо, тя се тѣй поощрява, тя става такава едно обикновено нѣщо, има такъвъ сигналъ въ срѣдата на цѣлия спекулантски свѣтъ, што дѣйствително ние не сме прѣдъ едно покачване на цѣнитѣ по естествени причини само, а сме прѣдъ едно чисто и просто побѣсяване на цѣлата спекулантска маса, на цѣлата класа отъ спекуланти, които не се водятъ отъ никакви икономически правила, отъ никакви търговски почтени съображения, за да покачватъ цѣнитѣ, но които знаятъ само едно — сега му е врѣмето, дърпай колкото можешъ, скуби както можешъ, за едно исай двѣстѣ, трупай, сега е врѣме да станешъ силенъ и много богатъ. Тая парола не трѣбва много да ни изумява; тя не се даде само отъ г. министра на финанситѣ — както чуваме тукъ отъ нѣколко часа да го обвиняватъ въ това — тя не се даде отъ българския кабинетъ, тая парола съществува по цѣлия свѣтъ. Сигналътъ е, аслѣ, завоеванието. Импералистическа пружина движи държавитѣ и класитѣ, които държатъ властѣта въ тия държави, слѣдователно, и лицата, които могатъ дѣйствително да докопатъ въ тоя въртежъ на спекула, кой каквото може. Териториални увеличавания, засилване на властѣта въ чужди земи, безъ да сѣ тѣ териториално и формално завладѣни, разширение на властѣта съ цѣлъ да може да си докара повече този, който я държи — това е сигналътъ на врѣмето: И нѣма нищо странно въ това, че този сигналъ за забогатяване иде и въ насъ тѣмъ въ това врѣме, когато навсѣкдѣ съществува тоя бѣсъ за завоевание, за увеличаване властѣта по всичкитѣ краища на земята, отъ което слѣдва пѣкъ сигналътъ за обирание на кой каквото може и въ трупане на богатства. Много естествено и много логично е това. Разли-

ката е само въ това, че у насъ това се прави въ единъ мас-щабъ, наистина, по-малкъ, но съ единъ цинизмъ, дѣйствително, невѣроятенъ.

К. Сидеровъ: Въ другитѣ държави се засрамватъ.

Т. Лукановъ: Право казва моятъ веселъ колега, г. Сидеровъ: „Въ другитѣ държави се засрамватъ“. Но у насъ и това правило е турено подъ забвението — нѣма защо да се засрамваме. Добрѣ ви каза г. Ляпчевъ: „Когато законността не се спази отгорѣ, когато тукъ открито се говори за обвинението на министри, които участвуватъ въ тия спекули и когато не се чува нито една дума на протестъ, нито отъ тѣхъ, нито отъ тѣхнитѣ приятели, когато това става тукъ въ Народното събрание и когато вънъ отъ него всички висши органи на властѣта сѣ се прѣдали на едно такова упражненіе на властѣта, което може да докара облаги, естествено е, че сигналътъ отгорѣ много бързо стига до долу. Ако тамъ долу, къмъ малкиятъ заплати, вие прибавите, чрѣзъ ващия спекулантски бѣсъ, едни невѣроятни цѣни на необходимитѣ продукти, ако вие накарате ващия чиновникъ да служи за 40 л., при една цѣна на продукти, която го кара да даде 50 л. само за обуша, не ще съмнѣние, че той, като вижда какъ върви работата отгорѣ, ще има десеторно основание да се прѣдаде на прѣстѣпления. Ето кждѣ водятъ тѣзи системи на управление и тѣзи сигнали на завоевание, на заграване. Тукъ много естествено се прояви този сигналъ. За да може да се разшири властѣта, пролива се едно невѣобразимо количество кръвъ, слага се на карта съществуването на цѣла държава, всички принципи се обръщатъ надолу съ главата. Вие виждате, че не остана нищо въ свѣта отъ миналитѣ отношения, отъ онѣзи принципи, въ името на които властующитѣ класи, които днесъ водятъ войната въ всички страни, завладѣха властѣта и чрѣзъ издигането на които принципи тѣ поддържатъ подъ своята властъ маса свѣтъ; вие виждате, че отъ тѣзи принципи тѣ дори днесъ не се смушаватъ. И много естествено, при такова едно развръзване на спекулацията, цѣнитѣ на прѣдметитѣ ще станатъ необикновени.

Това прѣдложение повдига този, голѣмия въпросъ за спекулацията, за невѣроятното, чудовищното поскѣпяване, за липсата на продукти отъ първа необходимостъ, за утрѣшния гладъ, може би за утрѣшната гладна смъртъ на мнозина граждани, отъ които въпроси като-че-ли болшинството и кабинетътъ не се смушаватъ. Вие виждате, че, откато сме тукъ въ сесия, се появиха редица прѣдложения; тѣ се гласуватъ, вървятъ и машинално излизатъ отъ парламентарната машина, по 15 на засѣданіе, се дребни въпросчета, напр., за допълнително възнаграждение на родителитѣ на двама войници, за отсичането на 10 декара гора, необходима за нѣкакви желѣзни мостове и маса такива още дребности изпльватъ цѣлата работа на Народното събрание. Ние сме прѣдъ страшния въпросъ за утрѣшната липса на храна за цѣлото население, ние сме прѣдъ голѣмия въпросъ на външната политика, и прѣдъ много още други палящи важни работи, но цѣлата работа на Народното събрание е изпльнена съ дребности. И ако вие дори си позволите да пишете, че се е разисквало за тѣхъ, че се е казала нѣкоя дума, която нѣмало да хареса на нѣкоя знаменостъ Василъ Тодоровъ, на нѣкой цензоръ, нѣма да ви позволите дори и да пишете. Въпросътъ за спекулацията е повдигнатъ не само отъ това прѣдложение, но отъ всичко това, което виждате въ него, както и отъ онова, което чухте отъ прѣдговорившитѣ. Излиза, че това прѣдложение носи и голѣмия въпросъ за липсата на всѣкаквъ парламентъ и парламентаризмъ понастоящемъ у насъ. Наистина, правителството, за да свърши своята работа, която то счита за много важна и за осигурена въ успѣха ѝ, е заинтересовано въ поддържането на една цензура, на една военна диктатура. Цензурата и диктатурата сѣ тѣй сѣщо необходими и за военнитѣ. Вие чухте отъ думитѣ на прѣдговорившитѣ, какви злоупотрѣбления съ властѣта се вършатъ подъ сѣнката на цензурата и диктатурата. Вие виждате, сѣщо, какво работата ще доведе до тамъ, че, поради невѣроятното покачване цѣнитѣ на прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ и поради играта на вносъ и износъ на тия прѣдмети, последнитѣ ще започнатъ да липсватъ за населението. И, както казахъ, страшниятъ въпросъ за утрѣшния гладъ е откритъ. Вие не можете да го дебатирате, той не се слага на дневенъ редъ, по него не се прѣдлагатъ мѣропріятия и не се позволява да се пише, по него вие, тѣй сѣщо, нѣмате право да говорите вънъ. Бждете увѣрени, че когато тая работа продължи тѣй логически, когато гладната смъртъ ще завърти стѣпа си тукъ, това никой нѣма да знае, дори и благородѣли, които биха желали отъвнъ да ви донесатъ кора хлѣбъ, нѣма да знаятъ, че вие умираете отъ гладъ. Въ единъ отъ указитѣ виждаме, че се запрѣщава износътъ на печатаната

хартія. Затова може да има нѣкои голѣми съображения отъ държавно-финансовъ и стопанственъ характеръ, които налагатъ тая мѣрка, но тѣй сѣщо може да се допуска, че се е искало, прѣди всичко, да се запрѣти износътъ на печатаната хартія. И азъ вървамъ, г. г. народни прѣдставители, че износътъ на печатаната хартія е абсолютно несъществуващъ. Вие можете да имате запрѣщение на износа на житото, на вълната, на масѣта, на лойта и при все това да продължаватъ да се изнасятъ. Но, бждете увѣрени, съ запрѣщение износа на печатаната хартія, нито единъ листъ не се е изнесалъ отъ страната. Свѣтътъ не трѣбва да знае какво става въ тая държава; българскиятъ народъ не трѣбва да знае въ какво състояние се намира неговата войска и какво се прави въ неговия Парламентъ. Народътъ нѣма това право. Отдѣ наждѣ, тѣзи пигмеи — цѣлиятъ свѣтъ отъвнъ и българския народъ — оттѣ наждѣ тѣзи нишожества ще иматъ право да знаятъ какво става въ нашата държава? Тукъ има голѣми политически лица, силни умове, исторически личности, които сѣ тѣй могѣщи, щото могатъ не само да ви прѣдкрекатъ, но и да ви гарантиратъ, че ще стане това, което тѣ казватъ. Вие чувате, че на всичко това, което вие поставяте като питане, г. г. министритѣ ви отговарятъ: „Ние отговаряме“. Г. Радославовъ ви каза: „Азъ имамъ своя политика, азъ правя политика съ хранитѣ, съ продуктитѣ отъ първа необходимостъ — ставатъ размѣнявания съ германски продукти; азъ правя това и онова, вие нѣма да се бъркате въ моята политика, азъ ще я довърша, азъ отговарямъ за нея — утрѣ ме обѣсете“. Г. военниятъ министъръ тѣй сѣщо онзи день казваше една подобна приказка: „Азъ отговарямъ, вие можете послѣ да ме обѣсите“. По този начинъ ние имаме заложені на министерската маса мѣколко глави, които сами заявяватъ, че сѣ готови да се търкулнатъ утрѣ, ако страната попадне въ едно непоправимо нещастіе. Искате ли повече нѣщо? Тѣ сѣ толкова скѣпоцѣнни! Ето голѣмиятъ проблемъ, който се слага тукъ прѣдъ видъ на станалитѣ дебати. А вие, г. Георговъ, можете да се съмнявате, че всички глави отъ кабинета не сѣ толкозъ цѣнни, че отъ тѣхъ има нѣкои, които не виждатъ толкозъ ясно бждашето, че иматъ по-голѣми задачи прѣдъ себе си и въ себе си, отколкото задачитѣ, които вълнуватъ българския народъ. Вие можете да казвате, че нѣкои отъ тѣхъ се занимаватъ съ покупка на вълна, масло, лой и други артикули, че въ тѣхъ малко мѣсто е останало за голѣмитѣ въпроси, които днешното положение налага за разрѣшение на българския народъ и, прѣди всичко, на неговото прѣдствителство. Достатъчно е, че тѣ ще отговорятъ! Г. министъръ Динчевъ нѣма да откаже, че ще отговаря съ главата си. Искате ли повече? Когато гладътъ ще настѣпи, когато тукъ ще се започнатъ много нежелателни нѣща, вие, може би, ще искате да се нахраните съ тѣзи глави.

Г-да! Ние се намираме прѣдъ едно положение, което е едно причинно отричане на правата на народа и на Парламента; а което е още по-печално, то е, че отъ това отричане на правата на Парламента не се смушава много и самия той. Има хора, които сѣ доволни отъ това положение; нѣкои отъ тѣхъ правятъ своя дребенъ гешефтецъ, иматъ достѣпъ до вълната, до фасула и до лойта, които се изнасятъ; тѣ гледатъ да си протъркатъ своята работа, занимаватъ се съ ходатайства и съ много други нѣща. А че Парламентътъ е отрѣченъ, че той е обрѣнатъ въ една машина, която е длѣжна да вдига рѣше — зашото утрѣ нѣма да иматъ улесненията на реквизиционнитѣ комисии, на централния и мѣстни комитети — това е, което ги занимава тѣхъ. Тѣ се страхуватъ отъ това именно: да не загубятъ правото въ тъмотията, подъ цензурата и диктатурата, да успѣватъ въ своитѣ смѣтки за забогатяване. Тѣхъ много малко ги интересува това, че сѣ отрѣчени като народни прѣдставители, че Парламентътъ фактически е отрѣченъ, че дори цѣлото народно прѣдствителство може да бжде арестувано, грабнато, заради политическитѣ програми на всички отдѣлни партии. Ето още по-голѣмиятъ въпросъ, който тукъ се слага въ редицата на тѣзи дребни прѣдложения. И, както добре каза, г. Ляпчевъ, ние сме длѣжни да търсимъ малкото случаи на дребнитѣ прѣдложения, които се внасятъ тукъ за одобрѣние, за да протестираме и да кажемъ тѣзи твърдѣ важни нѣща. Това става явно като бѣлъ день отъ самия фактъ на прѣдложението. Наистина, ние не можемъ да се съгласимъ съ твърдението на г. Георгова, че Народното събрание трѣбвало прѣдварително да разрѣшава, кой артикулъ ще се внася и кой ще се изнася. Споредъ чл. 13 отъ закона за митнитѣ, това право е прѣдоставено на министра на финанситѣ, обаче той има едно задължение да внесе своето рѣшение за одобрѣние въ най-близката сесия на Народното събрание. А вие виждате, че въ неговото прѣдложение има рѣшения, взети въ течение на сесията на

Народното събрание. Напр., чакъ сега се внасятъ за одобряване рѣшенията, които ние виждаме въ укази № 57, отъ 16 декемврий 1915 г. — рѣшение № 3950, отъ 7 мартъ, стр. 6 на прѣдложението и № 19 отъ 13 мартъ 1915 г. Отъ друга страна, никой не се е занимавалъ съ това, какво е имало въ страната, когато нейнитѣ граници сѣ били затворени, дори безъ нашето съгласие; дѣйствителна статистика не се е правила и нуждитѣ не сѣ се проучвали дѣйствително. И вие виждате не едно запазване на нѣщата въ страната за нуждитѣ на самата страна, още по-малко една грижа да се снабди страната отъвнѣ съ необходимитѣ продукти, които днесъ или утрѣ ще бѣдатъ необходими, ако такива нѣма въ границитѣ на нашата държава. Но вие виждате, че става запрѣщение и позволение на вноса и износа на всевъзможни артикули въ течение на година и половина и то, забѣлжете — говори се върху това много, нѣма защо да продължаваме дебатитѣ съ повторения — на артикули, които сѣ отъ първа необходимостъ, които се третиратъ както въ миналитѣ прѣдложения, тъй и въ сегашното, въ различнитѣ укази, за които прѣдмети единъ пътъ износътъ се позволява, другъ пътъ се запрѣщава, за да се позволи още веднѣжъ. Съ една рѣчь, самото прѣдложение говори, че при едно отричане правата на Народното събрание, изрично прѣдвидени въ чл. 13 отъ закона за митницитѣ, играта съ вноса и износа си става, и Народното събрание трѣбва да бѣде повикано само за едно: да прѣмахне отговорността за тази игра. Какъвъ смисълъ има вашето рѣшение днесъ? Вие, да кажемъ, ще откажете да одобрите това рѣшение. Азъ си прѣдставямъ този политически ужасъ въ България, че едно болшинство, въ една подобна игра, тъй наврѣме дошла, когато може да се докара единъ златенъ дъждъ, както обикновено става въ врѣме на война, откаже да гласува одобряването на това прѣдложение. Можете ли съ това да поправите нѣщо? Какво отъ това, че ще откажете? Което е било за изнасяне, то е било изнашено отдавна отъ приятелитѣ и парата е ударена; което е трѣбвало да се запрѣти да се изнася, запрѣтено е. Това сѣ едни работи много отдавна свършени, за които сега се иска отъ васъ само едно: да формализирате министъра, да снемете евентуалната отговорностъ отъ него; отъ васъ се иска да изиграете ролята на съндлайтъ сапунъ — нищо друго. Вие трѣбва сега да прѣчистите, да изтриете, да прѣмахнете отговорността. Ама вие може да вземете и едно друго рѣшение: да подобрите прѣдложението. Отъ това сѣщо нѣма кой да загуби — нито гешефтаритѣ, нито спекулантитѣ, защото работата е свършена. Съ една рѣчь гласуването на това прѣдложение днесъ е едно ново доказателство, каквото въ особеностъ е то, че у насъ и прѣдставителитѣ на власта въ кабинета, и хората отъ болшинството, и известни хора отъ меншинството, привикнаха, обръгнаха съ това фактически и изрично отричане на Парламента, съ това отказване на неговитѣ права, съ това негово игнориране, съ това вършене мимо него, мимо правата, които има. И това става при една пълна залисия на всички, отъ които може да зависи личната смѣтка, спекулата, гешефътъ. Не ще съмнѣнис, г. г. народни прѣдставители, че когато този бѣсъ за лично забогатяване сега, по врѣме на войната, която винаги прѣдставява единъ хубавъ златенъ дъждъ, се отрази и въ Народното събрание по единъ толкова циниченъ начинъ, вие ще имате и високи цѣни на прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ, а може би утрѣ и липса на храни. И азъ не се съмнявамъ, че вие утрѣ ще почнете да дирите други причини на голѣмото недоволство, което срѣдъ маситѣ ще излѣзе просто отъ вика: „Хлѣбъ или свинецъ“. Азъ не се съмнявамъ, че вие тогава ще търсите въ вашата фантазия отговорни лица като провокатори, като агитатори и, може би, вие ще заловите такива при едно положение, при което тѣ нѣма да иматъ дори възможността да кажатъ или да дадатъ да се разбере, доколко днесъ състоянието на нѣщата е ужасно, защото една цензура, една пълна военна диктатура, едно скъсване на връзкитѣ между тѣхъ и между всички други, отнема тази възможностъ на такива лица. Е добръ, въпрѣки всичко това, вие ще се погрижите да намѣрите едно обяснение, защото ще ви трѣбва това обяснение и вие ще го търсите въ фантазията си. Ние днесъ отъ тукъ ви казваме: „Дирете го въ фактическото състояние на живота и не тласкайте чрѣзъ спекулацията, чрѣзъ жаждата за събиране на златенъ дъждъ работитѣ до тамъ, че утрѣ да напргатъ ума си да дирите отговорни личности и идеи“. Ето туй ние искаме да ви кажемъ по прѣдложението, защото ние сами съзнаваме, че дори ако бѣхме съгласни да го гласуваме или отрѣчемъ, никаква фйда отъ това нѣма да има, прѣдметитѣ ще ставатъ по-скъпи и по-скъпи, тѣ ще липсватъ отъ пазара. Бѣсътъ на спекулантитѣ, който днесъ е колосаленъ, почти неограничимъ вече, защото прѣзъ всичкото врѣме

докато се разразяваше, властта се отказваше да го стѣснѣва, а напротивъ, го поощряваше и му пишеше единъ указъ подиръ други, за да може да използва този бѣсъ. Сега можемъ да плачемъ за скѣпотията, утрѣ можемъ да се вайкаме, че е настѣпило лошо положение, но то ще бѣде късно; па и сега дори е късно, защото и да откажете да одобрите указитѣ, отъ това нищо нѣма да стане. Ние ви поканваме, ако дѣйствително смѣтате, ако можете да видите, че трѣбва да се взематъ мѣрки, поканваме ви, казвамъ, поне на това, което е станало въ страната, бърже да сложите рѣка, да го вземете въ разположение на населението, но не по този начинъ, по който ставаше досега. Ако така възнамѣрявате, по-добръ нищо не липаите, а оставете народа самъ да си търси цѣръ на главата. Но, г. г. народни прѣдставители, длъжни сме да кажемъ, че ако не се взематъ ефикасни, енергични и наврѣмenni мѣрки противъ този бѣсъ на спекулацията, утрѣ вие ще имате нѣща, които отъ сега трѣбва да знаете, нѣща, които ще иматъ своето дълбоко основание въ подобенъ родъ прѣдложения като настоящето. (Рѣжоплѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣдседателтъ: Има думата г. Марко Турлаковъ.

М. Турлаковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! По внесено то прѣдложение чухме разискванията, които станаха отъ тая трибуна. Върху въпроса за конституционността на самото прѣдложение, за противорѣчиата, които срѣщатъ известни укази, съ изричното прѣдписане на конституцията, азъ нѣма да се спирамъ, защото по този въпросъ достатъчно се говори. Азъ не смѣтамъ толкова да се спирамъ и върху отдѣлнитѣ артикули, които сѣ прѣдметъ въ различнитѣ укази на туй прѣдложение, издавани по поводъ запрѣщението на тѣхния износъ. Азъ смѣтамъ да кажа нѣколко думи само върху двѣтъ страни на въпроса: върху правото на правителството да забранява извѣстенъ износъ и въ връзка съ това, върху правото на правителството да разрешава износа на частъ отъ извѣстни артикули, на които е забраненъ износътъ. Искамъ да кажа, че азъ ще се спра отчасти на въпроса: правителството, съ своитѣ управнически актове, има ли правото да разрешава износа на известна частъ отъ едни забранени за износъ артикули или не; слѣдъ туй азъ ще прѣмина на други нѣкои въпроси, които отъ тукъ се зачекнаха, но които не добиха по-ярка свѣтлина за Събранието.

Г. г. народни прѣдставители! Въ миналитѣ заседания, въ една рѣчь отъ министерската маса г. министъръ-прѣдседателтъ ни заяви: „Разрѣшихме износа на това и това; ние го направихме по политически съображения и за това носимъ отговорността; ще дойде редъ, ако щѣте заповѣдайте, съдете ни“. Прави ли сѣ тия думи на г. министъръ-прѣдседателя или не, на този въпросъ можемъ да си отговоримъ безъ смущение: да, прави сѣ тия думи, ако всички ония съображения, които сѣ продиктували запрѣщението на износа, сѣ спасени и ако всички ония съображения, които отъ тукъ се изнасятъ за нуждитѣ на страната, сѣ взети въ внимание. Тогазъ и азъ съмъ напълно съгласенъ, че правото на правителството да разреши износа на частъ отъ извѣстни артикули, забранени да се изнасятъ, е право, което при политическитѣ моменти, които прѣживява страната, не може да му се отрече. За да конкретизирамъ мисълта си, спирамъ се на слѣдния примѣръ. България има нужда отъ извѣстни артикули, които не се намиратъ вътрѣ въ страната, но България има съюзници, въ странитѣ на които тия артикули се намиратъ. България има артикули, които, слѣдъ като се удовлетворятъ мѣстнитѣ нужди, оставатъ въ излишѣкъ, а нейнитѣ съюзници иматъ нужда отъ този излишѣкъ. Естествено е, че българското правителство, което и да бѣде то, било онова, което азъ или вие най-много ненавиждаме или онова, което сѣ двѣтъ рѣцѣ поддържаме, слѣдъ като вземе въ съображение всичкитѣ смѣтки за вътрѣшнитѣ нужди, е въ правото си да разреши частъ отъ забранения износъ, защото въ замяна на това може да се получи отъ другадѣ пъкъ оня излишѣкъ, който у насъ е недостатъченъ. До тамъ, г-да, се простира правото на правителството, което отговаря прѣдъ народа и прѣдъ историческитѣ моменти, да разрешава износа на известна частъ отъ единъ артикулъ, който се намира въ излишѣкъ въ страната. Прѣмнемъ ли обаче по-нататъкъ, спрѣмъ ли се на въпроса, доколко извѣстни артикули, извѣстни прѣдмети, които сѣ прѣдметъ на забраненъ износъ, сѣ недостатъчни за страната, сѣ недостатъчни за мѣстната консомация, тамъ вече, ако разрѣшението става съ знанието на правителството, върши се едно прѣстъпление спрѣмо страната. Но азъ отивамъ по-нататъкъ и казвамъ: ако тукъ правителството поеме лично то, съ министерско постановление, отговорността, тукъ на-

родното прѣдставителство има поне дѣ и какъ да сѣди за корупцията или за развалата, която се проявява въ страната и за гешефтарството, което се върши въ нея. Но ако задъ правителството, както се подхвърли тукъ отъ прѣждеговорившиятъ оратори, се намиратъ много и много други органи, други второстепенни институти, които подъ закрилата на върховната властъ или при нейно нехайство, вършатъ подобни сѣлки, тогазъ вече, споредъ мене, прѣстѣплението става не само прѣстѣпление, за което правителството е отговорно, но то става и злѣдѣние спрѣмо страната. За да не бѣда голословенъ, г-да, въ изложението на моитѣ мисли, по-нататъкъ ще се спра на конкретни факти, на факти, които, като се анализиратъ, може да се дойде до заключение, че нехайството на правителството, въ дадения случай на министра на финанситѣ, или нехайството на подвѣдомственитѣ най-прѣки нему органи, може да отиде до границитъ на прѣстѣплението.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че Министерството на финанситѣ, въ врѣме, когато Народното събрание не засѣдава, е напълно властно да забранява износа на извѣстни артикули, както му позволяватъ специалнитѣ за това закони, но прѣзъ врѣме, когато засѣдава Народното събрание, естествено е, че тия работи трѣбва да ставатъ достойни на Народното събрание. Когато се разрѣшава каква частъ отъ единъ забраненъ за износъ артикулъ да се изнесе, трѣбва да става не по даннитѣ и по рѣшението на нѣкакъвъ-си комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, а по изричнитѣ постановления на Министерския съвѣтъ, по докладъ на министра на финанситѣ. Защото ако ние оставимъ или ако правителството прѣдостави на нѣкакъвъ-си комитетъ да се произнася, тогава страната се излага на разни гешефтарски влияния, и тогава, едно нѣщо, днесъ забранено да се изнася въ формата на единъ видъ артикулъ, утрѣ ще му се разрѣши износътъ подъ формата на другъ артикулъ.

Г. г. народни прѣдставители! Най-голѣмата опасностъ, която тукъ, отъ трибуната, се изнася, е въпросътъ за трѣхраната на българския народъ, за трѣхраната на армията въ днешнитѣ критически моменти, когато българската войска разрѣшава исторически задачи. Още миналата година, когато ставаше въпросъ за износъ и когато ставаше въпросъ за одобрение на подобни укази, отъ туй мѣсто азъ изтъкнахъ единъ фактъ: какъ българското жито и българското брашно могатъ да излѣзатъ отъ страната подъ форма на нѣщо друго. Азъ ви изтъкнахъ тогазъ какъ прѣзъ една митница сѣ излѣзли милиони килограма жито, подъ формата на трици. Днесъ отъ туй сѣщото мѣсто мога да ви цитирамъ и мога да ви изтъкна, какъ пѣкъ забранениятъ за износъ живъ добитѣкъ и месо, могатъ да се изнасятъ подъ формата на съдърма. Днесъ, когато вие въ тия укази имате специаленъ царски указъ, подписанъ и разгласенъ, за забраняване износа на ориза, въ сѣщото туй врѣме въ България, подъ формата за нуждитѣ на нѣкакъвъ-си „Червенъ кръстъ“, има износъ на неочуканъ оризъ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ казахъ, че когато отъ извѣстенъ артикулъ въ страната се чувствува излишѣкъ, макаръ да е забраненъ износътъ на този артикулъ, понеже ние се намираме въ едно аномално врѣме, то по желанието на правителството и по желанието на всинца ни, като търсимъ пазаръ за този артикулъ, можемъ да го дадемъ на страна не неприятелска намъ. Обаче когато той износъ се отнася за единъ артикулъ, който и съ българското производство е недостатъченъ за консумацията въ страната, тогазъ не можемъ да оправдаемъ неговия износъ.

Г. г. народни прѣдставители! Споменавамъ ви за износа на нѣкакъвъ-си неочуканъ оризъ, защото самъ сѣмъ билъ очевидецъ, самъ сѣмъ ималъ случай да се срѣщна съ онѣзи хора, които търсеха този артикулъ и които сѣ си наредили вече работата. Азъ мога да ви кажа, че подъ булото на нуждитѣ на единъ приятелски „Червенъ кръстъ“, една мелница ще изнесе въ чужда страна 15 вагона неочуканъ оризъ, и за нещастие, за да се извърши тая сѣлка, вземено е покровителството на единъ силенъ на деня правителственъ народенъ прѣдставителъ, на когото името не е необходимо да се каже.

Отъ лѣвицата и лѣвия центъръ: Кажете го, кажете го.

М. Турлаковъ: Този народенъ прѣдставителъ, въ този моментъ не е тукъ и заради туй не искамъ да му кажа името.

Отъ лѣвицата и лѣвия центъръ: Кажете го, кажете го.

М. Турлаковъ: Г. Узунѣвъ. Съ негово съдѣйствие, този оризъ ще се изнесе въ една приятелска страна.

Г. г. народни прѣдставители! Самиятъ фактъ, че този износъ се прави, не е, споредъ моето разбиране, както ви казахъ, прѣстѣпление, ако имаше излишѣкъ. Напротивъ, между приятелски свързани по договоръ страни, които воюватъ заедно, и то, още повече, въ единъ моментъ исторически, като днешния, сътрудничество се налага. То може да съществува и между държави, може да съществува и между сѣмейства, може да съществува даже и между членове на една и сѣща фамилия, но нека не забравяме, нека не пропускаме да знаемъ, че сътрудничеството, и когато си го обясняваме като такова въ туй сѣщото врѣме може да има една голѣма експлоатация. Вие знаете, г. г. народни прѣдставители, че въ днешния материалистиченъ вѣкъ експлоатацията съществува не само между съюзнически народи, че тя съществува не само между хора отъ едно село, отъ единъ градъ или отъ единъ родъ, ако щете, а експлоатацията може да съществува и отъ страна на братъ спрѣмо брата. Ето защо, когато ние говоримъ отъ тая трибуна и когато искаме да не се чуватъ думи укорни за съюзници или за противници, не трѣбва да си затваряме свършено очитѣ, а трѣбва да признаемъ, че дори въ форма на сътрудничество и съюзничество пакъ може да има експлоатация, и много по-голяма експлоатация.

Г. г. народни прѣдставители! За да си обясните това и да разберете, че това е така, най-прѣсенъ примѣръ сѣ отношенията на сътрудници, на съюзници отъ четворната антанта Англия и Италия. Г. г. народни прѣдставители! Вие сте чули и знаете, че вѣглищата за експлоатацията на държавнитѣ желѣзници въ Италия се доставятъ отъ Англия. Вие знаете дори, че Италия своитѣ парични срѣдства сега добива отъ Англия. Е добръ, въпрѣки междусъюзнически уждъ договоръ между Италия и Англия, вие знаете, че днесъ Англия ѣ продава вѣглищата по 70 л. тона, вземани отъ тия сѣщитѣ парични срѣдства, когато прѣди войната ѣ ги е продавала по 35 л. тона.

П. Даскаловъ: Оставете отношенията между Англия и Италия, защото ние нѣмаме такива съюзнически отношения.

М. Турлаковъ: Г. Даскаловъ! Азъ не искамъ да хвърлямъ упрѣкъ.

П. Даскаловъ: Съюзническиятъ отношения между България и централнитѣ сили стоятъ по-горѣ.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

М. Турлаковъ: Най-добръ ще направите, г. Даскаловъ, да мълчите. Най-умното, което можете да направите въ този моментъ, е това.

Нѣкой отъ лѣвия центъръ: Голѣма честь му правите, дѣто му отговаряте.

П. Даскаловъ: Азъ нѣма да мълча, защото се научихъ, че предприятieto съ ориза е едно прѣдприятие, което Вие сте искали да вземете.

М. Турлаковъ: Г. Даскаловъ! Когато говоря по прѣдприятieto, и за него ще разправа.

П. Даскаловъ: Искамъ да знамъ, истина ли е, че договорътъ за това прѣдприятие е въ Ваши ръцѣ и че Вие сте човѣкътъ, който сте искали да вземете тази доставка.

Прѣдседателътъ: (Звъни)

М. Турлаковъ: Мечешка услуга прави на съюзницитъ ориза, който не знае да мълчи, когато трѣбва да мълчи.

П. Даскаловъ: Не говорете за съюзническата политика, защото не е за Вашата уста лѣжица.

А. Христовъ: А само за Вашата уста е!

П. Даскаловъ: За моитѣ уста е лѣжица, а не за неговитѣ. И азъ се чудя, защо прѣдседателството не Ви запрѣти да говорите за съюзническата политика и да сравнявате отношенията на България и Германия съ тия на Англия и Италия! (Глъчка)

Прѣдседателътъ: (Силно звъни) Оставете прекъсванията, г. Даскаловъ. Пазете редъ!

П. Даскаловъ: Не мога да пазя редъ, когато това, което се говори, е скандално.

Прѣдседателътъ: То не е Ваша работа, а на прѣдседателството.

М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако г. Даскаловъ не желае да слуша, тукъ има 100—200 души народни прѣдставители, които искатъ да слушатъ. Азъ моля прѣдседателството да обуздае г. Даскалова. Ако г. Даскаловъ е господарь на тази Камера, това е другъ въпросъ.

П. Даскаловъ: Ти не си господарь на другитъ (Тропане отъ лѣвия центъръ) Азъ ви знаа васъ. Вие винаги тропате, когато ви поставятъ на тѣсно.

Д. Теневъ: Мълчи. Не те е срамъ! Ти си най-голѣмиятъ резилъ въ цѣла България. Защо се не засрамишъ, бе?

П. Даскаловъ: Вие, които имате работа съ хора, които купуватъ чрѣзъ васъ жито, трѣбва най-много да мълчите, защото сж най-мръсни вашитъ свѣсти.

Д. Теневъ: Мълчи!

П. Даскаловъ: Нѣма да мълча, защото съмъ гордъ да кажа това.

Прѣдседателътъ: (Продължително звѣни) Г. Даскаловъ! Или ще прѣстанете, или ще вдигна заседанието. Какво е туй!

П. Даскаловъ: Обърнете внимание на оратора, а не на мене.

Прѣдседателътъ: То не е Ваша работа, а на прѣдседателството.

П. Даскаловъ: Моя работа е — азъ съмъ народенъ прѣдставитель. Говорятъ недостойни за Събранието нѣща.

Прѣдседателътъ: Трети пътъ Ви правя забѣлѣжка, че нарушавате реда. Ще Ви направя изобличение.

П. Даскаловъ: Направете ми изобличение, изхвърлете ме изъ Народното събрание — пакъ ще настоявамъ.

М. Турлаковъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ казахъ нѣколко думи като прѣдпоставка на заключението, на извода, който искахъ да направя отъ въпроса за сътрудничеството, било въ международнитъ отношения, било въ икономическитъ отношения.

П. Даскаловъ: Много разбирашъ ти този въпросъ!

М. Турлаковъ: Само ти разбирашъ!

П. Даскаловъ: Повече отъ тебе.

М. Турлаковъ: Азъ искамъ да кажа, че когато се касае до разрѣшаване и забраняване на износъ, трѣбва да знаемъ, както викатъ на народенъ езикъ, кой пие и кой плаща, т. е. да знаемъ, кой носи отговорността и кой има право да забранява и да позволява износа. А вие чухте отначало, че азъ сведохъ моята мисль къмъ заключението, че не е прѣстѣпление въ извѣстенъ моментъ, за извѣстни артикули, слѣдъ като българското правителство, чрѣзъ своитъ институции, си направи смѣтката и намѣри, че има излишѣжъ, да се отдѣли отъ тия артикули нѣщо и да се позволи износътъ. Естествено, това е право на правителството. То може да разрѣши, защото въ международнитъ отношения сътрудничеството го налага. Но, за да потвърдя тази си мисль, това си заключение, азъ ви приведохъ примѣръ, какъ въ международнитъ отношения, и при сътрудничеството, може да се появи една експлоатация. И азъ ви приведохъ, г-да, не примѣръ съ нашитъ съюзници. За тѣхна честъ, азъ знаа, че има нѣкои, които сж искали сътрудничеството между насъ и тѣхъ да става на базата на ония цѣни, които сж установени въ самата страна, т. е. да даваме на тѣхъ онова, което имаме, по ония цѣни, по които нашето правителство го купува за насъ, и да вземаме отъ тѣхъ ония нѣща, които ни трѣбватъ, по цѣни, по които тѣ ги взематъ за тѣхъ си.

Но, г. г. народни прѣдставители, азъ изтъкнахъ тази мисль прѣдъ васъ, за да потвърдя и да ви обърна вниманието, че именно тоя принципъ не е билъ спазенъ у насъ, билъ е забиаканъ, може би съзнателно, може би и несъзнателно, отъ органитъ на правителството, на отговорното миноистерство. Азъ искахъ да ви кажа, че въ тоя мо-

ментъ, когато ние постѣпваме най-коректно спрѣмо нашитъ съюзници, както е случаятъ, напр., съ издържането на тѣхнитъ войски, които се намиратъ вече въ наша територия или въ завоювана отъ насъ територия — даваме имъ храни по нормиранитъ у насъ цѣни — сжщото третиране би било желателно да имаме и отъ тѣхна страна за ония артикули, които ние вземаме отъ тѣхъ за насъ. Въ едно заседание на бюджетарната комисиия, прѣди Коледа, стана въпросъ за доставка на извѣстни, нуждни на войската, артикули, и тамъ още тоя въпросъ получи едно разчепкване. Азъ не искамъ тукъ да го изтъквамъ наново, да не сърдя г. Даскалова. Азъ не искамъ да ви кажа, че сж виновни нашитъ съюзници, една отъ тия държави, дѣто тоя въпросъ е трѣбвало да получи това сжщото разрѣшение.

П. Даскаловъ: Недѣйте говори за съюзницитъ.

М. Турлаковъ: Не е виновно правителството на оная наша съюзна държава, или пакъ неговитъ органи, които, може би, сж дали тѣзи прѣдмети, нуждни на нашата армия, по цѣни такива, каквито сж били тамъ.

П. Даскаловъ: Вие за този очуканъ оризъ, за който говорихте и за който сте прѣговаряли, съ правителството ли прѣговаряхте, или съ частни лица?

Прѣдседателътъ: (Звѣни)

М. Турлаковъ: Азъ още единъ свѣтъ ти давамъ, г. Даскаловъ, макаръ да не приемашъ свѣти, че най-умното въ тая Камера, което можешъ да направишъ, е да мълчишъ.

П. Даскаловъ: Не, азъ искамъ да чуя съ кого си водилъ прѣговори.

М. Турлаковъ: Азъ не съмъ правилъ никакви договори и прѣговори. Само искахъ да изуча тази работа.

П. Даскаловъ: А-а-а! Изучавалъ си я. Азъ ще изкарамъ тая работа по-подирѣ.

Н. Атанасовъ: Вие мълчахте, когато г. Георги Димитровъ Ви обвиняваше. Питайте него да Ви каже, че и ваши хора, ваши министри го вършеха.

П. Даскаловъ: Азъ не бѣхъ тукъ, не съмъ го чулъ.

Прѣдседателътъ: (Звѣни) Г. Даскаловъ! По този начинъ не е възможно да се води заседанието. Прѣдседателството Ви призовава още единъ пътъ къмъ редъ. Ще бжда принуденъ да вдигна заседанието!

М. Турлаковъ: Азъ не искахъ толкова да хвърлямъ упрѣци, колкото да обърна вниманието на правителството върху нѣща, които могатъ да станатъ и, които могатъ да се заобикалятъ, въпрѣки неговата воля даже. Азъ не допускамъ, че всички ония нѣща, които сж станали и които ставатъ сега, непрѣмѣнно сж станали сѣ по желанието на правителството. Азъ допускамъ, че нѣкои нѣща може и така да сж станали, но не всички така сж станали. Азъ, когато отъ туй мѣсто изтъквамъ нѣкои недѣзи, искамъ да се вземе бѣлѣжка за тѣхъ. Не ни е целта само да си хвърляме упрѣци единъ спрѣмо другъ. Цѣльта ни е да прѣдпазимъ страната, да я насочимъ къмъ по-права посока, да избѣгнемъ взаимнитъ укори.

Въ едно отъ заседанията на бюджетарната комисиия, пакъ повтарямъ, азъ изтъкнахъ още тогава на всички, които присѣдствуваха, че е необходимо нашиятъ комитетъ, нашето правителство да проучи въпроса за наличнитъ храни въ страната, защото не е чудно презъ мартъ или априлъ да започнатъ да се получаватъ оплаквания отъ гладъ. Е, като повдигамъ този въпросъ, искамъ да хвърлямъ упрѣци ли, смѣтате? Не, азъ искамъ да напомня какво е трѣбвало да се прави по-рано, и ако по-рано не се е направило, какво трѣбва да се направи сега. Съ едно окръжно, централниятъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ е прѣдписалъ напоследѣкъ да се изучи до какви размѣри е количеството на чистата храна въ нашата страна, която е налице сега, вѣроятно, за да вземе прѣдъ видъ какви нужди има да посрѣща и, ако тия нужди не могатъ да се удовлетворятъ отъ наличнитъ храни, да види какво трѣбва да направи по-нататѣкъ. Не знаа, дали тоя комитетъ се е добралъ вече до всичкитъ тѣзи данни, какво количество храни има въ наличностъ въ страната, но сега въ туй заседание, чухъ отъ тая трибуна да се говори, че

Военното министерство е контрактирало нѣкакви си милиони килограми брашно отъ Ромъния. Г. г. народни прѣдставители! Ако ние се вслушаме въ критикитѣ, отѣдѣ и да идатъ тѣ, не смѣтайте, че всѣки пътѣ тѣ се правятъ съ злонамѣрена цѣль, както г. Даскаловъ иска въ всичко да вижда само дявола.

II. Даскаловъ: Азъ не виждамъ дявола, а само глупости.

М. Турлаковъ: Азъ искамъ да кажа, тоя комитетъ сега, като събира данни, знаете ли до каква крайностъ отива пъкъ? Съ окръжна телеграма № 31.034 комитетътъ казва: „Вземете прѣдъ видъ, че на мѣстното население трѣбва да остане за консомация само кукурузъ, защото то може да се изхрани съ кукуруза, който го има въ страната, а чиститѣ храни смѣтайте, че сѣ необходими за консомацията на войската и за друга консомация“. Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да обърна вниманието на правителството въ тоя моментъ и върху този въпросъ, защото, когато ние по този начинъ третираме въпроситѣ прѣдъ народнитѣ маси, ние се изолираме и ние падаме, единъ видъ, като правителство, като държавна властъ, въ очитѣ на оня народъ, за величието на който ужъ всички сме устремили нашето внимание.

II. Даскаловъ: Безъ „ужъ“ — то е излишна дума.

М. Турлаковъ: Това е единъ мой изразъ. Вамъ, ако е неприятно, вие можете да заличите „ужъ“. Г. г. народни прѣдставители! Още миналата година, когато се основаваше тоя комитетъ, се направи грѣшка. Въ заседанията на бюджетарната комисиия азъ обърнахъ внимание на надлежитѣ фактори, че когато се издирватъ нуждитѣ на населението, не трѣбва да се забравя, че нуждитѣ на различнитѣ жители, на различнитѣ глави и на различнитѣ стомаси сѣ различни. Ако се касе до нуждитѣ на единъ селянинъ, вие ще констатираме, че той, може би, нѣма нужда отъ килограмъ захаръ въ мѣсеца или въ седмицата, не както има тази нужда единъ градски членъ, но вие ще констатираме, че стомахътъ на селянина има нужда отъ двойно и тройно, дори повече храна, отколкото стомахътъ на единъ гражданинъ. Дори пѣщо повече: ако прѣзъ лѣтния сезонъ за нуждитѣ на единъ градски членъ, за нуждитѣ на едного, който не се занимава съ тежка физическа полска работа, е необходимо $\frac{1}{2}$ кгр. хлѣбъ, за единъ селски стомахъ прѣзъ голѣмитѣ лѣтни дни, при оная физическа работа, не е достатъченъ 1 и $\frac{1}{2}$ кгр. Ето защо, азъ мисля, че сега, когато тоя комитетъ съ своята окръжна телеграма е зановѣдилъ чистата храна, която е произвело земледѣлското население, да се смѣта само за нуждитѣ на държавата, за нуждитѣ, ако щете, дори на гражданитѣ въ градоветѣ, . . .

А. Кундалевъ: На Пеню Даскаловъ.

М. Турлаковъ: . . . само тѣ да ядатъ чистъ хлѣбъ, въ това врѣме прѣстѣпно е да се зановѣдва да оставятъ за мѣстното население само кукурузъ.

Азъ се спрѣхъ, г. г. народни прѣдставители, по тѣзи въпроси, защото тѣ не могатъ да бждатъ зачекнати при разглеждането на единъ законъ, да прѣдположимъ, за откъване на училища въ новитѣ земи, при разглеждането на единъ законъ за приравняване на нѣкакво интенданство съ не знамъ какво, но тѣ могатъ да бждатъ разгледани въ свързка съ прѣдложението за одобрене указитѣ.

Естествено е, че тѣ, както е постѣпено — указитѣ прѣдложени сега — заключението не може да бжде друго, освѣнъ онова, което извади г. Лукановъ, че и да ги одобримъ, и да не ги одобримъ, цѣльта, която се е гонила съ тѣхното издаване, е минала. Ние не можемъ сега съ нашето одобрене да върнемъ миналото. Но критикитѣ, които се правятъ тукъ, необходимо е да ги имаме за ржководно начало за въ бждеане. Ако си дадѣхме повече хладнокрѣвие — и г. Даскаловъ заедно съ насъ — ние щѣхме да бждемъ по-полезни на правителството и на тоя народъ, на който служимъ. (Ржкоплѣскане отъ лѣвия центръ)

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ дебатитѣ по моето прѣдложение стана явно, че г. г. народнитѣ прѣдставители взеха поводъ отъ него, за да говорятъ не по съществото, но по други въпроси. Отъ всички, които говориха, нито единъ не се спрѣ върху самата същностъ на въпроса, освѣнъ г. Лукановъ по единъ пунктъ.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди да пристѣпимъ къмъ обясненията си, нека ви припомнимъ едно обстоятелство,

което ще има заради васъ извѣстно значение, когато ще гласувате. Споредъ чл. 11 отъ закона за митницитѣ, министърътъ на финанситѣ има дискреционната властъ, самъ той да забранява врѣменно вноса и износа, като внася своето рѣшение въ най-близката сесия на Народното събрание за одобрене; това е право само на министра на финанситѣ. Обаче, прѣдъ видъ на особенитѣ обстоятелства, които страната прѣживѣва, азъ никога не съмъ се ползувалъ отъ това право: винаги всички въпроси за забраняването на износъ биваха разрѣшавани отъ Министерския съвѣтъ. Тѣй щото, всичкитѣ укази, за които се говори въ моето прѣдложение, сѣ издавани по рѣшение на Министерския съвѣтъ. Съ това, г. г. народни прѣдставители, искамъ да ви припомнимъ, че въпроситѣ сѣ обмислювани.

А. Ляпчевъ: А че заповѣдитѣ съ 10 или 15 дена по-рано сѣ спирали износа!

Министъръ Д. Тончевъ: Моля ви се, азъ ще ви обясня. Ако се провѣрятъ рѣшенията на Министерския съвѣтъ по всичкитѣ запрѣщения, които сѣ изложени въ това прѣдложение, ще се види, че най-напрѣдъ се взема постановлението отъ Министерския съвѣтъ и тогава се издава заповѣдъ до митницитѣ за забраняване на износа, а слѣдъ тази заповѣдъ до митницитѣ за забраняване на износа се прави указъ и докладъ за оформяването ѝ. Тѣй щото, никогажъ заповѣдъ за забраняване на износа не е била издавана прѣди рѣшението на Министерския съвѣтъ.

Г. г. народни прѣдставители! Какво искамъ азъ отъ васъ да одобрите? Говори ли нѣкой отъ васъ по съществото на моето прѣдложение? Спрѣ ли се нѣкой отъ васъ по съществото му? Г. г. народни прѣдставители! Въ всичкитѣ параграфи, изложени тукъ, ние искамъ отъ васъ да се произнесете, правилно ли е било или не забраняването на износа на обозначенитѣ въ прѣдложението прѣдмети? Съ други думи, било Министерския съвѣтъ изцѣло, било министърътъ на финанситѣ, ималъ ли е онѣзи условия, които прѣдвижда чл. 11 отъ закона за митницитѣ, за да забрани тоя износъ? Т. е., кои икономически съображения, или кои ветеринарни или санитарни съображения е ималъ той прѣдъ видъ, за да забрани износа. Казахте ли, че азъ не трѣбваше да забранявамъ износа напримѣръ на захарта затова, защото въ страната има достатъчно отъ това производство и че съ това забраняване е нанесена врѣда на нашия износъ?

Отъ крайната лѣвица: Вие не сте чували, тогава.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ не чухъ такова нѣщо; всичко се говори около прѣдложението и по поводъ на него, но никой отъ васъ не каза, че съ запрѣщението на единъ износъ е нанесена врѣда на страната. Само г. Лукановъ, грѣбва да признае това, се очудваше: „Какъ е възможно наредъ съ други забранявания на износа съ указъ № 45 отъ 5 октомври 1915 г. да се запрѣти износътъ отъ прѣдлитѣ на царството на печатанитѣ книги на всѣкакви езици?“ И разбира се, г. Лукановъ веднага го изтъкува съвършено отъ своя точка зрѣние, а именно че правителството, като забранява износа на печатанитѣ произведения на всички езици, съ това иска да не даде възможностъ на външния свѣтъ да научи какво става тукъ въ България. Г-да! Да не ви се види чудно, ако ви кажа, че правителството никога не е имало тази цѣль. Причинитѣ, за да се издаде този указъ, сѣ съвършено други; нѣма нужда да ги излагамъ тукъ въ публично заседание. Азъ ще ги кажа на г. Луканова и на всички други, които се интересуватъ, частно; моля да върватъ само въ едно, че никога, нито въ моя умъ, нито въ ума на моитѣ колеги, не е дохаждала идеята да се забрани износътъ на печатанитѣ произведения съ тази цѣль, за която казва г. Лукановъ. Съ тоя указъ се забрани износътъ на книги на извѣстни езици.

Като е така работата, и понеже никой отъ васъ не твърди, че всичкитѣ тѣзи забранявания на износа сѣ станали неправилно, нередовно, съ врѣда за страната, естественото послѣдствие е, че вие всички би трѣбвало да гласувате за тѣхъ, освѣнъ г. Лукановъ за указания отъ него специаленъ случай.

А. Ляпчевъ: Излиза, че всичката работа била бошъ-лафъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Казахъ, че всичко, което се говори, бѣше около прѣдложението и по поводъ на него. Нѣкои отъ г. г. ораторитѣ, както г. Турлаковъ и г. Лукановъ, казаха: „Какво да правимъ, ние сме принудени да вземаме поводъ отъ нѣкои

прѣдложения и да говоримъ не по тѣхъ, не по самото имъ същество, а вѣнъ отъ прѣдмета, по други въпроси, които не се слагатъ на дневенъ редъ за разискване“. Ето защо г. Лукановъ каза, и г. Турлаковъ го приповтори, че тѣ просто се ползватъ отъ извѣстни случаи, за да изкажатъ извѣстни възгледи. Правилна ли е тази практика или не? За съжаление, тя се въведе у насъ. Може би вие да сте криви, може-би ние да сме криви, но на всѣки случай, тя е една практика, която се въведе и затвърди.

Като имамъ прѣдъ видъ, че никой отъ васъ не говори по същество, бихъ могълъ да се огранича съ казаното, но азъ не искамъ да го направя.

К. Бозвелиевъ: Позволете, г. министре, да Ви кажа, че азъ посочихъ дефектитъ на тия запрѣтителни разпоредби, които се състоятъ въ това, че се издаватъ късно, и съ това се дава възможностъ на разни спекуланти да се промъкватъ прѣзъ тѣхъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Въ всѣки случай, обвинението на г. Бозвелиевъ, който взе пръвъ думата, бѣше въ моя полза, защото на първо мѣсто той обвини правителството и министра на финанситъ, че той е забавилъ забранението на износа. Слѣдователно, единственото нѣщо, за което той може да ме обвинява, то е, че азъ съмъ билъ забавилъ забраняването на износа. Ако за това има една отговорностъ, азъ я поемамъ; но азъ имамъ за г. Бозвелиевъ едно възражение; то е: по-добъръ късно, отколкото никога — но г. Бозвелиевъ не каза, че е нанесена нѣкаква врѣда съ това закъснение.

К. Бозвелиевъ: Изнесени сѣ сума артикули.

Министъръ Д. Тончевъ: Позволете ми, ще дойда и до този въпросъ.

Второто обвинение, което г. Бозвелиевъ хвърля, е, че не билъ забраненъ износътъ на всичко онова, износътъ на което трѣбваше да се забрани; така той каза, че се забранява износътъ на нѣкакви първични материи, а не се забранявалъ износътъ на производството отъ тѣхъ, и по този начинъ не се постигалъ желаниятъ резултатъ. Слѣдъ това г. Бозвелиевъ казва, че забраняването на износа въ дѣйствителностъ се парализирало, защото правителството и министърътъ на финанситъ, въпреки забраняването, позволявали да се изнасятъ отъ тѣзи вече забранени за износъ прѣдмети. Сжщиятъ укоръ ни хвърли и г. Турлаковъ. Ние го обяснихме, г. г. народни прѣдставители, въ миналата сесия. Но понеже сега се повдигна пакъ въпросътъ, нека го обясня още веднѣжъ, за да бждемъ по този въпросъ начисто. Г. Турлаковъ постави, ако мога тъй да се изразя, една въпросителна формула — дали правителството би имало право да разрѣши частиченъ износъ на онѣзи прѣдмети, износътъ на които е въобще забраненъ?

Д-ръ П. Джидровъ: Въпросътъ не е тамъ, а е: защо правите вие това, кого облагодѣтелствувате?

Министъръ Д. Тончевъ: Ще отговоря и на този апо-строфъ. Ако бѣхте имали търпението да ме слушате, азъ щѣхъ да обясня това, и надали щѣхте да ме прѣкъсвате.

Главното и същественото, което вълнува народното прѣдвителство, е, кои продукти, износътъ на които по принципъ е забраненъ, правителството е позволило частично да бждатъ изнесени. Това сж: житото, царевичата, вълната, бобътъ. На кого българското правителство е позволило да ги изнесе и въ каквъ размѣръ? Прѣди всичко то позволи на приятелскитъ правителства, германското и австро-унгарското, да изнесатъ отъ България 200.000 тона царевича, отъ която до тази дата надали сж изнесени 60.000 тона; не сж изнесени и толкозъ. Защо имъ позволихме да изнесатъ 200.000 тона царевича? Защото тѣ, като наши приятели, като съюзници, ни заявиха, че иматъ нужда отъ царевича, че не могатъ да я намѣрятъ другадъ, и че молятъ България, ако има излишѣжъ, да имъ отпусне извѣстно количество. Слѣдъ като взехме отъ Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти свѣдѣния за количеството на хранитъ, и специално за царевичата, Министерскиятъ съвѣтъ дойде до заключение, че могатъ да се отстъпятъ на тия приятелски страни 200.000 тона царевича. Отъ сжщия родъ храни, отъ царевичата, позволихме напослѣдъкъ и на турското правителство да изнесе 200 вагона за сѣме. Тѣй щото виждате, г. г. народни прѣдставители, че ние отстъпихме царевича на приятелскитъ правителства. По-рано г. Радославовъ ви съобщи, че, по политически и съвѣдски съображения, отстъпихме 1.000 вагона пшеница на грѣцкото правителство, което бѣше изпратило свои деле-

гати да дѣйствуватъ, и отъ която едвали сж изкарали 80 вагона. Отстъпили сме още на единъ пансионъ въ Цариградъ, въ който се възпитаватъ доста български дѣвци, нѣколко торби брашно. Позволихме на германското и на австрийското правителства, чрѣзъ комитета за обществена прѣдвидливостъ, да изнесатъ 200 вагона яйца, нѣколко вагона свинска масъ и нѣколко вагона просо. Това е, което Министерскиятъ съвѣтъ е позволилъ на разнитъ правителства, като изключение отъ онова, което е било постановено, че се запрѣщава.

Г. Джидровъ казва: „Защо вие облагодѣтелствувате Ивана и Драгана и тѣмъ позволявате да изнасятъ?“ Г. г. народни прѣдставители! Заявявамъ ви, че нито Министерството на финанситъ, нито Министерскиятъ съвѣтъ, нито пъкъ г. министъръ-прѣдседателътъ е искалъ да облагодѣтелствува нито Ивана, нито Драгана лично. Но като позволяваме на извѣстни правителства да изнесатъ продукти, тѣзи сжщитъ правителства посочватъ и лицата, които се натоварватъ съ този износъ. Тѣй, напр., позволихме на австрийското правителство да изнесе 750.000 кгр. вълна. То ни каза, че тази вълна ще изнесатъ нѣкои си Крамеръ и Шолеръ. Позволихме на германското правителство да изнесе 500.000 кгр. вълна, и то си посочи хората, които щѣха да я изнесатъ. Тѣй сжщо и други нѣкои артикули, износътъ на които бѣше позволенъ, се изнесоха отъ онѣзи лица, които бѣха посочени отъ заинтересованитъ правителства. И тѣй нашето правителство позволява частиченъ износъ на нѣкои прѣдмети, забранени за износъ, на съюзнитъ правителства, както и напослѣдъкъ позволихме пакъ на австрийското и германското правителства, за нуждитъ на тѣхната армия, а слѣдователно и за нашитъ нужди по-послѣ — защото всѣки день тукъ пристигатъ тренове съ материяли и за нашата армия — да изнесатъ стотина вагона бакъръ, отъ който ние ще задържимъ около 50 за нуждитъ на нашитъ желѣзници. Сжщо разрѣшихме изнасянето около 500 хиляди овчи кожи, единъ милионъ агнешки кожи и други прѣдмети, десетина вагона стари каучукови издѣлия, смрадлика и пр., но го разрѣшихме на германското и австрийското правителства. Сега, кое лице се натоварятъ тѣзи правителства съ износа, дали Х или У, това никакъ не ни интересува. Ще се даде позволение да изнесатъ тия артикули на онѣзи лица, които ще бждатъ назначени и показани отъ респективнитъ правителства.

А. Ляпчевъ: Г. министре! Ами кой ще опрѣдѣля цѣната?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Купувачътъ е свободенъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Понеже ми задавате този въпросъ, ще ви кажа, че упоменатитъ правителства поискаха при покупката на тия артикули, храни, кожи и пр. ние, правителството, да поемемъ задължение въ случай на споръ при купуването на тия артикули, да опрѣдѣляме цѣнитъ, а тѣй сжщо и да реквизираме. Обаче правителството, като разрѣши по принципъ износа имъ, отклони искането да се занимава то съ опрѣдѣлянето на цѣнитъ, а тѣй сжщо и съ реквизирането.

М. Турлаковъ: Тамъ е грѣшката.

А. Ляпчевъ: Ами реквизиране на вълната по опрѣдени низки цѣни и изнасянето ѝ отъ България? Има ли такова нѣщо?

Министъръ Д. Тончевъ: Понеже тѣзи, на които е позволено да изнасятъ разни артикули, да прѣдположимъ кожи, ще ходятъ да ги търсятъ изъ България и никой български гражданинъ не е длъженъ да дава кожитъ си по опрѣдени цѣни, азъ мисля, че прѣдлагането и приемането може да стане по доброволно съгласие между тѣхъ, търговията си запазва свободата напълно. (Възражения отъ крайната лѣвица и лѣвия центъръ)

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това не е вѣрно.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. Бозвелиевъ отпрати единъ упрѣкъ специално къмъ Министерството на финанситъ, защо съгласно чл. 5 отъ закона за митницитъ не е намаляло митата върху нѣкои прѣдмети, за да могатъ да влизатъ въ страната. Г. Бозвелиевъ! Бждете повече отъ увѣрени, че, ако бѣхме констатирали, че само размѣрътъ на митата, които се плащатъ върху извѣстни прѣдмети отъ първа необходимостъ, е причината, за да не могатъ тѣзи прѣдмети да дойдатъ, ние щѣхме не да ги намаляемъ, но даже да ги прѣмахнемъ. Но нито ние можахме да констатираме, нито вие сериозно ще можете да установите, че извѣстни прѣд-

мети не влизат въ България само заради това, защото митата сѣ високи; вие не можете да установите това. И ако дойдете тукъ да говорите и да поддържате тази теза, азъ никога и по никой начинъ нѣма да я приема за сериозна; тя ще остане винаги недоказана.

Слѣдъ това г. Бозвелиевъ се спре още върху единъ въпросъ, въ неправилното разрѣшение на който той намислише сѣщо така една спънка, за да влизатъ нѣкои прѣдмети отъвънъ; то е въпросътъ за антрепозититѣ. Защо да не се приема кафето, сапунътъ и други стоки въ антрепозититѣ? Той самъ веднага си даде отговоръ. Г. г. народни прѣдставители! Ние искаме да се съобразимъ точно съ закона за митницитѣ, т. е. съ оня срокъ, който той дава на българскитѣ граждани да държатъ своитѣ стоки като кафето, сапуна и пр. въ антрепозититѣ. Но когато ние констатирахме, че много отъ тѣзи стоки трѣбва да излѣзатъ отъ депозититѣ, защото има нужда отъ тѣхъ, и виждахме въ неизваждането имъ отъ антрепозититѣ една маневра, едно срѣдство за тѣхнитѣ притежатели да ги държатъ, га по-послѣ да ги продаватъ по-скѣпо, азъ не можахъ друго, яче да ги накарамъ да изкаратъ стокитѣ отъ антрепозититѣ, освѣнъ като имъ прѣкрата срока.

К. Бозвелиевъ: (Възражая нѣщо)

Министъръ Д. Тончевъ: Може да съмъ се лѣгалъ, но Ви заявявамъ добросъвестно, че мойтъ мотивъ да изкарамъ тия стоки отъ антрепозититѣ бѣше този. Понеже ми се съобщи, че сапунътъ и кафето се свѣршватъ, а търговцитѣ не ги изкаратъ отъ антрепозита, трѣбваше да подири срѣдства, какъ да ги заставя да ги извадятъ оттамъ. Това срѣдство не можеше да бѣде друго, освѣнъ да имъ прѣкрата срока и да имъ кажа: „Обезмитете“. Мисля не само че не съмъ направилъ нѣкаква грѣшка спрѣмо интереситѣ на българскитѣ консоматори, но наопаки, направихъ имъ едно улеснение, една полза.

Слѣдъ г. Бозвелиева взе думата г. Ляпчевъ, който по сжществу на въпроса нищо не каза, но се възползува отъ прѣдложението и каза, безъ да се стѣсняя, че, понеже другъ пътъ не щѣлъ да има случай да говори, сега щѣлъ да го направи, и изказа цѣлъ редъ теоритически съображения за значението на вноса и на износа, за това, което е въ другитѣ страни и за това, което е въ насъ. И всички го слушаха съ внимание — азъ винаги го слушамъ съ внимание. Г. Ляпчевъ, между многото работи, които казва съ тенденция, за да нападне, за да уязви, изказва и нѣкои прави мисли. Но нека не забравяме, че възбужденията, които се прѣдизвикватъ тукъ често пѣти, се дължатъ на самитѣ оратори, както е случалъ съ г. Даскалова. Защо се яви това възбуждение у г. Даскалова, какво въ сжщностъ той съзрѣ въ това, което говори г. Турлаковъ или други нѣкои, за да се въълнува и апострофира? Защото повечето отъ г. г. ораторитѣ отъ опозицията, които вземаха думата, говориха тенденциозно и правѣха тенденциозни заключения. Ако г. г. ораторитѣ отъ опозицията бѣха говорили по прѣдмета и съ такъвъ тонъ, който не съдържа въ себе си никаква тенденция, нѣмаше да има никакво въълнение нито отъ страна на г. Даскалова, нито отъ страна на когото и да е. Нашиятъ грѣхъ, прочее, е тамъ, че има работи, които ние, поради положението и обстоятелствата, се стѣсняваме да изкажемъ открито, но намираме единъ околнъ пътъ, за да ги изкажемъ помежду редоветѣ. Тия работи не трѣбваше да ставатъ.

По тѣзи сжщитѣ съображения мисля, че бихъ билъ отекчителенъ, ако почнехъ да отговарямъ на всички подробни въпроси на г. Ляпчева, ще се спра върху неговитѣ главни идеи.

Първата идея на г. Ляпчева бѣше — и тя въ сжщностъ се усвои отъ другитѣ — има ли право г. министърътъ на финанситѣ или-же Министерскитѣ съвѣтъ, прѣзъ врѣмето, когато засѣдава Народното събрание, било да спира износа, било да забранява вноса, или това е дѣло на Камарата, шомъ тя засѣдава, и че министърътъ на финанситѣ, по закона за митницитѣ, има право да запрѣщава износа само тогава, когато нѣма засѣдания, съ задължение да внесе указитѣ за одобрене въ най-близката сесия? Г. Ляпчевъ повдигна този въпросъ и миналата година прѣзъ м. мартъ, когато се разискваше по прѣдложението ми за одобрене на други укази. И тогава, повтарямъ, той повдигна сжщия този въпросъ, въ сжщата форма, съ сжщитѣ мотиви. Тогава тѣ сѣщо азъ му отговорихъ; като ви приведохъ и случай отъ практиката, когато той е билъ министъръ въ кабинета на г. Малинова, съ който случай доказахъ, че и тогава министърътъ на финанситѣ е забранявалъ износа въ това врѣме, когато Народното събрание се е намирало въ сесия, . . .

А. Ляпчевъ: Вие бъркате, г. министре.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ мога да Ви го припомня.

А. Ляпчевъ: Азъ бѣхъ министъръ на търговията и земледѣлието. Прѣзъ м. юлий настана суша и азъ пиша на г. Саллабашева да сезира Народното събрание съ законопроектъ за спиране износа на сламата. Но прѣзъ врѣме на сесията г. Саллабашевъ не направи това, не изпълни моето искане прѣзъ врѣме на сесията по нѣмане на врѣме. Това бѣше 2—3 дена прѣди свѣршването на сесията, когато Камарата засѣдаваше. Сесията се свѣрши. Тогава г. Саллабашевъ, по силата на закона тѣй, както го разбирамъ азъ и както всѣки ще го разбере, издаде указъ за спиране износа на сѣното и сламата. Никакво противорѣчие нѣма нито за мене, нито за г. Саллабашева. Въпросътъ е тамъ, че износътъ на сѣното и сламата не е спрѣнъ, когато засѣдаваше Народното събрание, но г. Саллабашевъ не е взелъ прѣдъ видъ моята молба да го прокара прѣзъ врѣме на сесията, защото нѣмаше врѣме, а направи това слѣдъ като сесията бѣше закрыта. Фактътъ е този, ако ви интересува. (Възражение отъ дѣснищата и дѣсния центъръ. Глъчка)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля ви се, тишина.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Една поправка въ заявленията на г. Ляпчева, която ще ви докаже, че той не е правъ. И понеже сега нѣмаме прѣписката, азъ се задължавамъ да му я покажа послѣ.

А. Ляпчевъ: Добрѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Нѣколко дена прѣди закриването на Камарата, г. Ляпчевъ, като министъръ на земледѣлието, е помолилъ своя колега, г. Саллабашева, като министъръ на финанситѣ, да забрани износа на сѣното, . . .

А. Ляпчевъ: Тѣй.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . но не е молилъ да го внесе въ Камарата чрѣзъ законопроектъ. Вие сега правите заключение: понеже сте писали на министра на финанситѣ да забрани износа на сѣното, той ще върви вече по-нататкъ по закона, както го разбирате сега. Ама не е тѣй. Вие пишете на Вашия колега г. министъръ Саллабашевъ шестъ дена прѣди да се закрие Камарата и г. Саллабашевъ, който имаше врѣме да направи това въ продължение на тия шестъ дена, не го е направилъ. Причината не е, че Камарата нѣмала врѣме.

А. Ляпчевъ: Той го направи, слѣдъ като се свѣрши сесията, съ указъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Но азъ още тогава припомнихъ, г. г. народни прѣдставители — че г. Саллабашевъ не бѣше направилъ това и слѣдъ закриването на сесията — азъ още тогава обърнахъ вниманието на тая аномалностъ, че този указъ за забраняване износа на сѣното и сламата дотогава не бѣше внесенъ за одобрене, и азъ го внесохъ.

А. Ляпчевъ: Е, какво отъ това?

Министъръ Д. Тончевъ: Какво отъ това? Значи, че Вие не сте изпълнили прѣдписанието на чл. 13, който Ви задължава да внесете указътъ за одобрение въ най-близката сесия на Народното събрание.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ считамъ, че въпросътъ, който се повдигна отъ г. Ляпчева и се поддържа отъ други нѣкои г. г. народни прѣдставители въ смисълъ, че, споредъ закона за митницитѣ г. министърътъ на финанситѣ има право да забранява износа самъ съ указъ само тогава, когато не засѣдава Народното събрание, а прѣзъ врѣме на сесията трѣбва забраняването на износа да става съ рѣшението на Народното събрание, неправилно се разрѣшава. Моето мнѣние — и азъ чета законитѣ и се старая да ги тълкувамъ правилно и редовно — е, че смисълътъ и духътъ, па и буквата на закона за митницитѣ е, че министърътъ на финанситѣ е, който забранява съ указъ износа въ всѣко врѣме, даже въ течение на сесията, прѣзъ врѣме засѣданията на Народното събрание, но е длъженъ да го внесе на одобрене или, както сполучливо се изрази г. Турлаковъ, министърътъ на финанситѣ, когато взима такова рѣшение прѣзъ течение на сесията, трѣбва да го направи нейно достойние веднага. Това и ние правимъ. Наистина, какво ми бърка да се явя прѣдъ васъ съ едно прѣдложение, ако прѣдполагамъ, че трѣбва да се забрани

износът на още нѣкои прѣдмети — да ви кажа: г. г. народни прѣдсатели, по тѣзи и тѣзи икономически съображения, моля ви се, да забраните износа на едни-кои си прѣдмети.

А. Ляпчевъ: Трѣбва, ама не сте го направили.

Министъръ Д. Тончевъ: Вмѣсто да дохождамъ да споря съ васъ върху смисъла и значението на извѣстенъ законъ, по-добъръ бѣше, ако бѣхъ го направилъ веднага, защото всички щѣхте да се съгласите съ това. Прочее, вие виждате, че нѣма никакво оправдание това. То е въпросъ на различно схващане и на различно тълкуване на единъ и същъ текстъ. Азъ нѣма да се опирамъ върху тоя сѣщия въпросъ, за който говорихъ по-напрѣдъ, че различни сѣднини въ разни инстанции, по единъ и същъ въпросъ, даватъ различно тълкуване на единъ и същъ текстъ. Какво да правимъ? Това е право на мислене, на схващане, на гледище на онези, които прилага закона.

Т. Лукановъ: Ваше тълкуване.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. Лукановъ! Азъ съмъ ималъ честта съ Васъ, като единъ отъ най-добритъ адвокати, да пиедирямъ по нѣкои процеси. Азъ основавахъ моето искане и вие основавахте вашето възражение сѣ на единъ и същъ текстъ; азъ изказвахъ своитъ съображения и вие изказахте своитъ съображения; трѣбваше окръжниятъ сѣдъ да каже кой отъ насъ двамата е правъ. Той даде право на менъ. Когато отидохме въ апелативния сѣдъ, тамъ намѣриха, че не съмъ азъ правъ, а г. Лукановъ. Когато отидохме въ Касационния сѣдъ, тамъ дадохъ пакъ на мене право. Виждате, каква е психологията и умътъ на сѣдиитъ.

Съ това, г. г. народни прѣдсатели, искамъ да кажа, че когато е въпросъ за тълкуване на единъ законъ, на единъ текстъ, приложителтъ му не може да се обвинява, че криво е прилагалъ закона. Вие можете само да поддържате, че вашето глѣдище е по-право. Понеже въ м. мартъ м. г. мнозинството на Народното събрание, при повдигнатъ сѣщо такъвъ въпросъ, одобри нашитъ прѣдложения, азъ имамъ пълно право да мисля и да вѣрвамъ, че мнозинството на Народното събрание тълкува закона тъй, както и азъ съмъ го тълкувалъ и че той тъй трѣбва да се прилага и за въ бѣдаше.

Нѣкои отъ г. г. народнитъ прѣдсатели казватъ, че текстътъ на закона не билъ такъвъ, че ние сме го тълкували и прилагали така, защото трѣбвало да се направятъ нѣкои машинации, да се създадатъ известни интервали между забраната и позволенията, та да се даде възможностъ на нѣкои лица да се възползуватъ. Разбира се, че това твърдение е голословно, желателно е да се конкретизиратъ нѣкои случаи и да се каже: ето, въ тѣзи случаи вие забранихте износа и по-послѣ, слѣдъ единъ краткъ интервалъ, разрѣшихте износа на този и този продуктъ. Г. Ляпчевъ обърна вниманието ми върху краткия интервалъ между забраната и позволяванетоъ износа на угоения и неугоенъ добитѣкъ. Да ви обясня, коя е причината. Най-напрѣдъ ние забранихме износа на добитѣка. Дойдоха при насъ много български търговци и депутации да молятъ Министерския съвѣтъ да направи едно изключение за угоенитъ волове било въ фабрики, било въ нѣкой соватъ; тѣ твърдѣха, че е прѣстѣпление спрѣмо тѣхнитъ интереси да постановимъ една обща забрана, когато се знае, че единъ угоенъ добитѣкъ, слѣдъ извѣстно врѣме се разваля, а пъкъ тѣзи, които се угояватъ въ фабрицитъ отъ тлъстина, даже и умиратъ. Слѣдъ като ни изложиха тая молба, Министерския съвѣтъ, основанъ на ходатайството на разни депутации, направи едно отклонение отъ своето рѣшение и постанови да се изнася угоениятъ добитѣкъ. И това позволение за износа на угоения добитѣкъ трая въ продължение на мѣсецъ или два. Дойдоха, обаче, при насъ нѣкои приятели на народнитъ прѣдсатели, и ми съобщиха, а тѣ сѣщо постѣпиха и оплаквания, че наредъ съ угоения добитѣкъ се изнася и работенъ добитѣкъ, отъ работата на който страната се нуждае и че България рискува да изгуби всичкия си работенъ добитѣкъ подъ тази форма на износъ.

А. Коновъ: Както го и изгуби.

Министъръ Д. Тончевъ: То е въпросъ на единъ голѣмъ контролъ. Азъ опитахъ, г. г. народни прѣдсатели, да се

нареди чрѣзъ митницитъ единъ добъръ контролъ — изнасянето на угоения добитѣкъ да продължава при единъ много строгъ контролъ. Слѣдъ извѣстно врѣме пакъ искахъ да събера свѣдѣния за този износъ. Казаха ми: много мѣчно е да се установи ефикасенъ контролъ, който вие желаете и исцате. И тогава Министерския съвѣтъ, за да не попадне страната въ този рискъ, да изгуби работния си добитѣкъ подъ формата на износъ на угоенъ добитѣкъ, взе рѣшение да се забрани изнасянето и на угоения добитѣкъ.

Тѣзи сѣ причинитъ, които ни накараха да позволимъ изнасянето на угоения добитѣкъ отъ веднѣжъ забранения изцѣло износъ на добитѣка и забраняването му сѣтѣ. Нашитъ намѣрения бѣха чисти. Ако вие имате нѣкои данни за противното, нѣкои-си частни, конкретни случаи, нѣма, освѣтъ да ни съобщите за тѣхъ — ние ще ви бѣдемъ крайно признателни.

Отпавиха се и други упрѣци, които въ сѣщностъ не се отнасятъ до мене и нѣмамъ никаква общностъ съ занимающия ни въпросъ. Тѣ сѣ свързани съ дѣятелността на комитетата за обществена прѣдвидливостъ. Г. Радославовъ, като министъръ-прѣдседателъ и като министъръ на вѣтрѣшнитъ работи, едно врѣме ви говори по този въпросъ, и той е отъ негова компетентностъ. Когато ще се разискватъ тѣзи въпроси, вие ще си получите надлежния отговоръ. Азъ искамъ да опровергая само погрѣшното мнѣние на г. Ляпчева, че и въ другитъ страни, които се намиратъ въ сѣщитъ условия, като насъ, се вземали разумни мѣрки, а у насъ се правѣло съвършено обратното и то въ врѣда на страната. Като доказателство приведе рѣшението на ромънското правителство да продава вагона жито по 4.500 л. въ злато ефективъ. Това ви каза г. Ляпчевъ, и вие всички го одобрявате. Не ще съмнѣние, че е много по-добъръ да продадешъ единъ вагонъ жито по 4.500 л. злато ефективъ, отколкото да го продадешъ срѣщу банкноти. И г. Ляпчевъ ще бѣде нѣкакъвъ-си чудотворецъ — и заради насъ въ бѣдаше, а тѣй сѣщо и заради други страни — ако, наистина, неговата идея бѣше права. Но нека ми позволите г. Ляпчевъ — азъ не виждамъ да-ли той е тукъ — . . .

Нѣкой отъ дѣсницата: Избѣга.

Министъръ Д. Тончевъ: . . . да ви кажа, че той или е заблуденъ или нѣма точни свѣдѣния. Никогажъ ромънското правителство не е издавало такава постановление и не може да издаде. Ромънското жито се продава тѣй сѣщо срѣщу книжни леи, като се продава и нашето срѣщу български банкноти. Единственото нѣщо, което ромънското правителство е поставило и което упражнява е, че износнитъ такси въ размѣръ 600 л. на вагонъ се плащатъ въ злато ефективъ, а стойността се плаща цѣла въ леи. А доказателството, че ромънското правителство не може да устои на това свое разпореждане, когато продаваше на Англия 80 хиляди вагона, когато продаде на Германия и Австрия 130 хиляди вагона, е вече ноторното обстоятелство, че ромънското правителство се задоволи да вземе въ ефективъ само половината отъ такситъ, т. е. по 300 л. на вагонъ. Виждате, колко е далече дѣйствителността отъ онова, което г. Ляпчевъ каза тукъ. Не ще съмнѣние, че г. Ляпчевъ излѣзе да пусне една лъжа, която е приятна на всички ни и която и азъ бихъ прѣдпочелъ, ако бѣше истина. Но не е въпросътъ да излѣзешъ да пуснешъ нѣкоя лъжа, съ цѣлъ да заблудишъ народното прѣдставителство и да прѣдизвикашъ съ това одобрития и възклиания.

Г. г. народни прѣдсатели! Като имате прѣдъ видъ, че забраняванетоъ износа на разни прѣдмети е билъ въ интереса на страната, на населението и на войската, моля ви да го одобрите. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които сѣ съгласни да се одобрятъ прочетенитъ царски укази, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Одобряватъ се.

Слѣдното заседание трѣбва да бѣде утрѣ, въ сѣбота, но понеже нѣма приготвени прошения, затова слѣдното заседание да бѣде въ понедѣлникъ, 2 ч. послѣ обѣдъ, съ дневенъ редъ: продължение на днешния.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 10 м. вечерта)

Прѣдседателъ: Д-РЪ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-РЪ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретари:

{ М. ЗЕЛКОВЪ

{ Х. С. МЕХМЕДОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т.

Б